EDIŢIA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CHELTUIT DE S - PETERSBUGSNIGO COMPANII "MPSOFSHGP * ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XXIII Editat de L M Lopatin Cartea I ( ) IANUARIE-FEBRUARIE- MOSCOVA Tipografia Asociației I N Kushierev și Co str Pimenovskaya, suspin Khom ■ " \ Bibliotecă "R^niver Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Sarcina morală a omenirii V M Hvostova i Patologia sentimentului moral S A Suhanova Criza ideii de subiect în știința lui Fichte cel Bătrân * IV Ilyin · i Conceptul de empirism în psihologia germană a secolului al XVIII-lea A Boltunova Pe problema liberului arbitru E Romanova > Șansa și inconștientul D Morduchai-Boltovsky O nouă formă de critică filozofică I Lossky p Critică și bibliografie I Pliant bibliografic i Controversă Răspuns lui E Spektorsky V Grabar Societatea Psihologică din Moscova Raport despre ședința solemnă cu ocazia împlinirii a de ani a lui L M Lopatin Salutări și adrese citite la întâlnire Două discursuri de răspuns de L M Lopatin Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Sarcina morală a omenirii eu Într-o serie de articole) eram convinși că lumea de fapt nu poate fi considerată destul de rezonabilă și bună Nerațiunea și răul sunt elemente independente în ea, ostile rațiunii și binelui Astfel, fiind așa cum știm este incomplet, nu reprezintă un tot armonios Lumea, conform lui James, este plastică Dar dacă armonia, completitudinea și frumusețea pură nu sunt date în lume așa cum există în prezent, atunci toate acestea pot fi considerate o sarcină mondială Nu degeaba o luptă pentru unitate și armonie este investită într-o persoană, care se exprimă, așa cum am văzut în articolele anterioare, nu numai în munca unei minți speculative, ținând irezistibil spre unitatea tuturor judecăților sale, căci absența contradicțiilor dintre ele și pentru reducerea lor într-o sinteză finală cuprinzătoare, dar și în strădania de unitate inerentă rațiunii practice Nu numai că viziunea asupra lumii a fiecărei persoane are ca ideală completitatea completă și armonia judecăților, dar întregul său caracter moral trebuie să reprezinte o persoană puternică și întreagă care s-a adus într-o stare armonioasă Reprezentând lumea prin analogie cu propria noastră natură - și noi Vezi "Probleme de filosofie și psihologie", , cartea io , , nr Întrebări de filosofie, KN III Biblioteca "Runivers" V m cozi am văzut că, în esență, omul nu poate crea nicio altă concepție despre lume - putem transfera întreaga imagine în lume Așa cum în fiecare persoană contrariile care sunt în dușmănie trebuie înlocuite cu armonie, tot așa în lumea întreagă lupta dintre bine și rău are ca sarcină stabilirea armoniei lumii Această armonie poate fi atinsă într-un singur mod: eliminarea completă a nerațiunii, urâțeniei și răului Am recunoscut fiecare rău ca un element independent al lumii Dar, în același timp, concepția noastră pluralistă ne permite să nu o privim ca pe un element inamovibil Acest principiu independent, care împiedică bunătatea lumii să se manifeste în toată puritatea, frumusețea și infinitul ei, poate fi învins, redus la zero Atunci armonia și frumusețea pură se vor stabili în lume Dacă aceasta este ideea noastră generală despre lume, atunci aceasta rezolvă și problema sarcinii morale a omului în special și a întregii omeniri împreună Omul nu este un element pasiv al ființei Știm că o persoană este activă prin natură, astfel încât până și cea mai înaltă fericire disponibilă pentru el constă în a se bucura de procesul de dezvăluire liberă a forțelor sale și de manifestare a energiei O persoană se poate influența pe sine în spiritul acelor concepte ideologice pe care psihicul său le dezvoltă în procesul său creativ De asemenea, poate influența lumea din jurul său în spiritul acelorași idealuri Întrucât o

persoană este o parte a universului, un microcosmos, în care se reflectă întregul macrocosmos care o înconjoară, atunci trebuie să gândim și cultivând principiile adevărului, bunătății și frumuseții în sine, o persoană nu își face doar afacerile personale Luptându-se cu răul în sine și promovând binele în sine, omul participă astfel activ la întregul proces mondial, în acea luptă a contrariilor care se desfășoară în univers În persoana lui însuși, el luptă împotriva răului lumii și ajută Biblioteca "Runivers" OBIECTIVUL MORAL AL UMANITARII lume bună Depășind în sine dualitatea inerentă naturii umane, el ajută astfel întreaga lume să depășească dualitatea și să se îndrepte către unificarea armonioasă în spiritul adevărului, al bunătății și al frumuseții Acesta, cred, este scopul omului în univers Omul este unul dintre agenții luptei mondiale a contrariilor și, mai mult, în lumea cunoscută empiric, el este singurul agent Este foarte posibil ca în lume să existe o mulțime de alte ființe inteligente și, poate, mai inteligente decât omul Kant, deși încearcă să nu intre în domeniul metafizicii, totuși vorbește cu deplină certitudine în mod constant despre alte ființe raționale decât omul Dar există și astăzi gânditori care încearcă să demonstreze că omul este singura ființă rațională din lumea finită Așa este, de exemplu, punctul de vedere al lui Wallace *) Toate aceste întrebări sunt de puțină importanță pentru scopurile noastre Oricum ar fi cazul, nu există nicio îndoială că lupta dintre bine și rău se desfășoară în om și că îi putem acorda o importanță foarte serioasă Am putea crede că nici un singur efort pe care fiecare dintre noi îl face pentru a învinge răul nu este irosit în economia mondială, că aceste eforturi sunt rezumate aici într-un fel sau altul și constituie acea întărire a fondului de dsbre, care este necesară pentru zdrobirea finală a răului *) Rezultatul final al luptei mondiale ne este ascuns și ne este necunoscut Dar putem crede că omenirea, luând cu hotărâre de partea binelui, va contribui astfel la victoria sa și va ajuta la stabilirea armoniei mondiale Fiecare persoană, dimpotrivă, care ia partea răului și a forțelor distructive, slujește astfel răul lumii El este, de asemenea, servit în) Vezi Wallace, Man's Place in the Universe ( )) miercuri Fichte, "Numirea omului", Cartea a III-a, PC eu" Biblioteca "Runivers" V m cozi în cele din urmă, și acei oameni care rămân indiferenți la problema vocației Vocea unui mic eu egoist este atât de puternică în ei, încât în momentele decisive ei de obicei nu suportă testul și, prin pasivitatea lor, ajută la triumful răului asupra binelui Le este frică de orice risc pentru "sinele drag" și trec cu indiferență pe lângă toate faptele imorale și distructive, cu excepția cazului în care aceste fapte conțin încălcări ale intereselor lor personale mărunte Răul găsește un mare sprijin și încurajare în această "supraviețuire" indie a prea multor oameni către sarcinile binelui Din acest punct de vedere este determinată și misiunea istorică a întregului neam uman Oamenii uniți în societate, în opinia mea, nu reprezintă un simplu agregat de unități separate și complet independende În altă parte am încercat să demonstrez că fiecare societate umană este un întreg viu care are o viață independentă, neepuizată de viața oamenilor individuali incluși în ea Cred că întreaga umanitate, reprezentând un proces de interacțiune între grupuri sociale separate, cu un anumit motiv poate fi considerată ca o unitate Adevărat, această unitate a rasei umane este încă exprimată într-un grad relativ slab Dar nu se poate nega că, cu cât istoria se mișcă mai departe, cu atât apare mai clar Căile de comunicare și, în general, mijloacele de contact între oameni sunt îmbunătățite atât de mult, încât, de fapt, globul, care înainte părea

imens oamenilor, devine din ce în ce mai mic În curând nu va mai fi nici un singur colț în care ochiul uman curios să nu se uite, dar unde sunt situate țările? nya la diferite capete ale lumii, se vor considera vecini apropiați În asemenea condiții, se vor deschide tot mai multe astfel de sarcini în care om b Vezi cartea mea The Moral Personality and Society, - Biblioteca "Runivers" OBIECTIVUL MORAL AL UMANITARII umanitatea va fi conștientă de comunitatea sa și la a căror rezolvare se va strădui prin eforturi comune La urma urmei, chiar și acum există deja o zonă în care granițele tuturor naționalităților au fost distruse Acesta este tărâmul cunoașterii științifice pure, republica universală a oamenilor de știință, care nu cunosc nicio distincție de sex, rasă sau națiune Același lucru este probabil să fie de așteptat în domeniul artei, și în domeniul eticii și al religiei Omenirea, unindu-se din ce în ce mai mult pe "sarcini eterne liniștite", împreună pot sluji binelui sau răului, la fel ca o persoană individuală Poate crea prin eforturi comune ceea ce este inaccesibil forțelor unui individ Dacă omenirea ia cu hotărâre partea binelui, atunci ea va conduce lumea către armonie și mântuire de rău Un astfel de ideal este, desigur, de preferat acelei distrugeri a lumii pe care o predică Hartmann sau acelei nirvana lipsite de conținut în care Schopenhauer ne sfătuiește să ne plonjăm Îndeplinește omul cu adevărat această misiune sau nu? Nu este o luare în considerare a istoriei omenirii care oferă o bază pentru rezolvarea acestei întrebări într-o direcție sau alta Faptul este că în istorie nu vedem o mișcare constantă și neîntreruptă a omenirii în nicio direcție Aici există și perioade de activitate plină de viață, plină de viață și perioade de stagnare și chiar, parcă, de regres Nu se poate spune că dezvoltarea omenirii a decurs continuu Sunt aici pauze care rup definitiv continuitatea dezvoltării culturale În cele din urmă, departe de toată omenirea a luat încă parte la munca culturală Masele de oameni stau la distanță de marele proces cultural și nu se știe dacă aceste popoare vor apărea pe arena istoriei lumii și, dacă o vor face, ce vor aduce cu ei Toate acestea nu sunt deloc surprinzătoare din punctul nostru de vedere pluralist Dacă în lume există o constantă Biblioteca "Runivers" V m cozi lupta a principiilor opuse, atunci aceeași luptă cu un rezultat variabil are loc în istoria omenirii Cum nu cunoaștem rezultatul luptei mondiale, tot așa nu cunoaștem rezultatul istoriei omenirii Ce forțe vor prevala în ea, dacă omenirea este destinată să piară în dizgrație sau glorie o așteaptă, nimeni dintre noi nu știe și aici depinde mult de umanitate însăși și de atitudinea ei față de vocea chemării Dacă în orice domeniu s-a remarcat până acum un proces indubitabil, este doar în domeniul științei pure și aplicate Fără îndoială, cunoașterea omenirii despre sine și despre întreaga lume se extinde și se adâncește în mod constant Dacă cunoașterea, care duce la stăpânirea lumii de către om, primește o valoare pozitivă, deși nu finală, sau supremă, atunci, desigur, o astfel de creștere a cunoștințelor trebuie recunoscută ca progres Spun că cunoașterea în sine nu este valoarea finală și cea mai înaltă, întrucât dominația omului asupra restului lumii creată de ea poate fi îndreptată atât spre slujirea binelui, cât și spre scopurile răului Cunoașterea este un mijloc, desigur, extrem de important, dar nu un scop în sine Din punct de vedere etic, progresul cunoașterii are sensul că, în primul rând, echipează oamenii cu mijloace mai puternice de influențare atât pe ei înșiși, cât și pe întreaga lume Dar, în sine, o astfel de influență, așa cum tocmai am arătat, poate fi îndreptată atât spre bine, cât și către rău Prin urmare, este important, în al doilea rând, ca progresul cunoașterii să-i ajute pe oameni să pună mai corect

însăși problema binelui și a răului Desigur, este de neconceput să rezolvăm această problemă prin forțele cunoașterii, deoarece intelectul nostru relativ nu are o perspectivă asupra misterelor de bază ale ființei Dar, în orice caz, cunoașterea progresivă face posibilă aprofundarea însăși formularea întrebării binelui și răului, lămurirea clară a elementelor care alcătuiesc problema Acest Biblioteca "Runivers" OBIECTIVUL MORAL AL UMANITARII í în sine are o mare importanţă în decizia independentă a fiecărei persoane în problema vocaţiei Cultura mentală, în al treilea rând, îi face pe oameni mai sensibili și mai receptivi Este conștient de viciile sale rafinate, necunoscute sălbaticilor, dar creează și propriile sale virtuți, face mai conștientă însăși atitudinea oamenilor față de datoria morală și întărește astfel starea morală a oamenilor care au luat partea binelui Progresul culturii face, în al patrulea rând, oamenii mai diverși în darurile și abilitățile lor Aceasta este consecința inevitabilă a complicației vieții și a nevoilor și a diviziunii muncii care rezultă în societate Prezența în societate a diverșilor oameni face viața socială nu numai mai vie, ci și mai rodnică, deoarece fiecare dintre acești oameni aduce ceva propriu în vistieria comună a muncii Unindu-se în lupta împotriva durerilor mai mult sau mai puțin comune tuturor, acești oameni diverși, pe măsură ce diversitatea lor crește, concurează din ce în ce mai puțin între ei în lupta pentru plăceri, pentru că ceea ce este o plăcere pentru unul, uneori nu are interes pentru încă) Nu pot spune cu certitudine dacă există un progres cert în alte domenii ale istoriei umane decât progresul cunoașterii În special, cu siguranță nu îndrăznesc să spun dacă umanitatea a devenit în general morală sau nu Desigur, "ideile despre bine și rău au devenit mult mai rafinate și mai corecte Dar a crescut capacitatea oamenilor de a pune în practică aceste noțiuni? A devenit mai puternică voința umană de a lupta împotriva răului? Desigur, cultura a creat noi virtuți; dar aceasta nu este echilibrată de apariția de noi rafinate) Vezi Paul sen, System der Ethika, I,) Kcwalcwsii, "Studien zur Psychologie des Fessi misure s" in Biblioteca "Runivers" V m cozi vicii? Toate acestea sunt întrebări foarte neclare pentru mine Mai mult, nu știu dacă umanitatea este mai bine și din punct de vedere politic Desigur, forme moderne Structura și administrația statului sunt mult mai fine și mai complexe decât înainte, în concordanță cu complicația generală a vieții, dar fie că au devenit mai juste, fie că oferă de fapt o libertate mai mare pentru dezvoltarea morală a individului decât au făcut-o formele anterioare, acest eu de asemenea, nu se angajează să decidă În orice caz, opresiunea, răul și nedreptatea rămân și acum mai mult decât suficiente Nu voi ridica întrebarea dacă omenirea a devenit mai fericită, deoarece, în opinia mea, fericirea în sensul ei obișnuit, în sensul calmului și existența sigură nu este doar de neatins, ci și de nedorită pentru oameni Corupă oamenii și îi face indiferenți la problema datoriei morale Voi aminti încă o semnificație care are pentru oameni, dacă nu neapărat progres, atunci în orice caz variabilitatea situației istorice Aceasta schimbare Adevărul constă în faptul că acum viața devine din ce în ce mai complicată, acum este mai simplă, se schimbă formele politice de viață comunitară, se schimbă natura profesiilor și condițiile tehnice ale tuturor activităților noastre Aceste schimbări în sine duc la faptul că pentru fiecare nouă generație și pentru fiecare nouă personalitate, realitatea care o înconjoară apare întotdeauna în Forme noi, nemaiauzite până atunci Astfel, deși toți oamenii trebuie să rezolve aceeași problemă morală, problema vocației, a atitudinii față de bine și rău, dar această problemă apare

constant în condiții concrete noi și noi, care nu pot fi prevăzute dinainte Prin urmare, oamenii nu au șabloane complet gata făcute pentru rezolvarea problemelor morale Deși aceste probleme rămân în esență aceleași, deși s-au scris de mult volume întregi despre soluția lor, nu există modele mai puțin gata făcute pentru comportamentul moral există și nu va exista niciodată Fiecare trebuie să decidă independent problema vocației sale personale, fiecare trebuie să acționeze independent în diversitatea nesfârșită a vieții actuale, care propune din ce în ce mai multe combinații noi Astfel, variabilitatea situației istorice duce la faptul că problema morală, fără a se schimba în temeiul ei, își păstrează constant prospețimea și noutatea pentru fiecare membru al rasei umane Nimeni nu este scutit de libertatea morală și autonomie și de responsabilitatea grea care vine odată cu aceasta Luând în considerare poziția omului, ca parte a întregii omeniri, unii gânditori consideră că este posibil să nu acorde o mare importanță problemei nemuririi personale, va găsi nemurirea pentru ea însăși în memoria întregii omeniri, la progresul căruia a contribuit prin faptele ei, Acest lucru este bine exprimat în cupletul al lui Schiller): Este moartea înfricoșătoare pentru tine? Vrei să fii nemuritor pentru totdeauna? În general, trăiește: vei muri, întregul va trăi Dar trebuie remarcat că într-o astfel de formulare a întrebării nemuririi personale încă nu dispare Totuși, pentru o persoană este departe de a fi indiferent dacă conștiința sa personală va exista sau dacă va pieri fără urmă sau se va dizolva în viața unui absolut impersonal și atotcuprinzător După cum spune Pascal *), "nemurirea sufletului este ceva de mare importanță pentru noi și ne atinge atât de profund încât trebuie să pierdem orice simțire pentru a fi indiferent la întrebarea cum stau lucrurile cu el " multe*-) Schiller &, Nemurirea, trad J Miller) Pascal, "Pensées", (ed i i), p Pentru acei oameni care s-au dedicat cultivării sincere a sinelui lor superior în spiritul iubirii active, există o conștiință foarte clară și de neclintit a nemuririi lor personale Evident, așa ar trebui să meargă oamenii, care acordă o mare importanță acestei probleme; cunoștințele științifice nu vor ajuta aici II În procesul de servire generală a omului către bine, mi se pare că ambele sexe joacă un rol independent Bărbații și femeile servesc cauzei comune, dar fiecare în felul lui; acelea și altele se completează reciproc în acest proces După cum am subliniat deja în altă parte*), un bărbat este mai bun decât o femeie la o analiză pur logică a lumii Un bărbat are mai multă înclinație spre gândirea abstractă și găsește mai multă satisfacție în ea De aceea, cunoștințele pur științifice sunt predominant în mâinile bărbaților Mintea unei femei este mai îndreptată spre concret, abstracțiile o interesează puțin și, prin urmare, munca științifică în forma ei modernă, cel puțin, este prea uscată pentru ea și îi trezește puțin interes Gândirea abstractă, desigur, este un mijloc excelent de a stăpâni lumea înconjurătoare și de a o domina Cu ajutorul ei, o persoană împarte realitatea infinit variată și infinit complexă în cele mai simple elemente separate, se familiarizează cu fiecare dintre ele separat și astfel înțelege în părți acea regularitate generală care se observă în natură Reducând o lume infinit de complexă la legile simple separate, o persoană, în limitele acestor legi, poate cu încredere J) Vezi pamfletul meu: Psihologia femeii ( ) să prevadă cu vehement și se folosește de această previziune pentru a direcționa cursul lucrurilor în propriul său interes Astfel, tehnologia sau

cunoștințele aplicate se bazează pe cunoașterea pură, prin care o persoană se dovedește în mare măsură a fi stăpâna lumii din jurul său, o face dependentă de sine Dar un intelect abstract care funcționează logic nu poate îmbrățișa întreaga diversitate și complexitate a vieții așa cum este cu adevărat Descompunând realitatea în elemente separate, el îi distruge integritatea Mai mult, această descompunere în sine nu are loc complet și fără urmă Procesul de abstractizare nu epuizează toate elementele realității În conținutul experienței supuse analizei logice, rămâne întotdeauna un element care eludează această analiză, care este de natură irațională și nu se încadrează în cadrul abstracțiunilor Intelectul nu poate stapani realitatea in toata data ei; el stăpânește doar aspectele sale individuale, din care încearcă apoi să recreeze o imagine completă, dar fără rezultat Este la fel de imposibil pe cât este imposibil din bucăți dintr-un mozaic, chiar și din cele mai mici, să creezi o imagine care să conțină acele tranziții subtile și evazive ale unei nuanțe în alta, care se observă într-un peisaj viu Iată de ce Schopenhauer a atribuit intelectului un caracter "mozaic") Bergson compară cu aceeași ocazie munca intelectului cu fotografii pentru cinema *): aceste fotografii sunt luate dintr-un obiect în diferitele sale poziții, poate mai repede, astfel încât să surprindă toate cele mai mici tranziții ale mișcării vii Și totuși însăși mișcarea lor dispare; cu toate acestea, obținem doar ipostaze foarte diverse, dar înghețate Pentru a readuce totul în mișcare, ar trebui să introduceți *) Schopenhauer, "Die Welt ais λλ iile", I, ¿ și) Bergson, "Evolution créatrice", w , CP Biblioteca "Runivers" secolul al XII-lea m cozi în aparat este un dispozitiv de mișcare; chiar imaginile mișcării nu pot transmite Deci, în lucrarea intelectului, viața însăși dispare și rămân doar imagini separate și unilaterale ale ei Dacă intelectul reușește să stăpânească lumea, atunci doar într-o anumită măsură, deoarece lumea este într-adevăr logică și constantă Dar în lume există, fără îndoială, elemente iraționale și "devenirea și schimbarea constantă, Acestea sunt elementele iraționale și în continuă schimbare ale ființei, care nu permit nicio prevedere, intelect și nu sunt capabile să stăpânească Prin urmare, intelectul umblă doar în jurul fenomenelor, dar nu este capabil să pătrundă în însăși esența ființei Astfel de fenomene, ca proces de viață, nu pot fi descrise decât în formule logice cu păcatul în jumătate, dar însăși esența lor rămâne complet incomunicabilă în formule logice, deși fenomenul vieții ne este familiar dintr-o experiență complet directă Același lucru este valabil pentru toată realitatea Putem transmite în formule matematice conținutul legilor gravitației, dar știm ceva despre cea mai misterioasă forță a gravitației? Putem calcula formulele pentru combinarea elementelor chimice, dar știm ceva despre însăși esența forței afinității chimice etc la infinit De aceea însăși esența lumii în general ne rămâne ascunsă Este necesar ca noi, după cum am văzut, să ne întoarcem nu la rațiunea teoretică, ci la o cu totul altă sursă de cunoaștere - rațiunea practică, pentru a obține cel puțin o indicație a destinației noastre în lume și a rezolva cât mai bine a capacităţii noastre o problemă atât de fundamentală pentru noi ca problema datoriei morale Această a doua cunoaștere, atât de importantă în domeniul eticii, mi se pare mult mai dezvoltată la o femeie decât la un bărbat Femeia stă mai aproape de realitatea concretă; ea este mai mica Biblioteca "Runivers" OBIECTIVUL MORAL AL UMANII grad îngrădit de ea de abstracții intelectuale decât un bărbat Prin urmare, o femeie simte mai aproape de acel sens interior al vieții, pe percepția căruia se bazează toată

datoria morală O femeie, ca să spunem așa, este mai spontană decât un bărbat, pare să fie mai strâns și direct legată de baza cosmică a bărbatului, mai sensibilă decât un bărbat la pulsul realității vii, trăind mai puternic emoțiile de bine și rău Prin însăși "condițiile organizației și ale vieții sale fizice, o femeie este condamnată să sufere într-o măsură mult mai mare decât un bărbat; și știm deja ce mare semnificație are suferința pentru dezvoltarea sentimentelor altruiste și pentru iluminarea conștiinței morale în general *) Desigur, există femei diferite, rele și amabile Și din moment ce o femeie este în general mai întreagă decât un bărbat, atunci, după ce a pornit pe calea slujirii răului, o femeie se predă acestui serviciu destul de direct și se poate transforma cu ușurință într-o adevărată furie în spiritul Lady Macbeth Dar, pe de altă parte, o femeie impregnată de bunătate este, de asemenea, mult mai ideală decât același bărbat obișnuit Integritatea naturii feminine duce la faptul ca o astfel de femeie pare adaptata acestei misiuni cu toate fibrele fiintei ei Ea aduce lumină și mângâiere peste tot; ea creează în relațiile umane acel element de căldură și moliciune, fără de care adevărata bunătate ar fi imposibilă ușurință și ușurință, care este diferența caracteristică a tot ceea ce este grațios La o femeie, este adesea atât de "frumoasă C Vezi despre aceasta Drenthe in, "Etudes on the nature of women and men", M Biblioteca "Runivers" V m cozi suflet", pe care Schiller îl desenează în poemul său "Geniu" Dacă, norocos, geniul tău păzitor nu te-a părăsit, Și vocea instinctului din tine nu a încetat niciodată, Dacă privirea ta castă strălucește cu adevărul pur Și limpede îi auzi vocea în pieptul tău; Dacă încă mai ai pace și îndoieli, nu știi furtunoasă Și ești sigur că nu le vei recunoaște deloc; Dacă nu ai nevoie de un judecător care să conteste sentimentele discordante, inima ta nu îți va umbri niciodată mintea O, atunci fă calea vieții în inocența unui copil Un bărbat obișnuit în acest sens este mai uscat decât o femeie Cu intelectul său de lucru prea abstract, el este mai îndreptat către munca pur practică, în care prea des tinde să uite de poezia vieții El poate fi foarte cinstit și statornic, dar nu este atât de receptiv la tot ce este înalt și chiar pare să-i fie rușine de astfel de impulsuri din partea lui, considerându-le în mod nerezonabil incompatibile cu forța sa masculină Puterea unei femei constă tocmai în blândețe, blândețe, o dispoziție ideală, pură, într-un sentiment mai direct despre ceea ce oamenii trăiesc cu adevărat Nu degeaba o femeie însăși este principala sursă de viață nouă, ci conform subtilului remarcă a aceluiași poet Cine nu dă viață oamenilor, nu poate iubi oamenii *) Din aceasta nu rezultă, desigur, că refuz oamenii în puterea principiului moral Există femei imorale, la fel cum sunt bărbați foarte morali Dar, mi se pare, în masă femeile sunt încă mai pure din punct de vedere moral decât bărbații Acest sex este în general mai egal Traducere f Miller) Schiller "Demnitatea unui om", trad J Miller Biblioteca "Runivers" OBIECTIVUL MORAL AL UMANITARII · masculin Moralitatea femeilor este, în plus, mai intimă și mai grațioasă decât ζλ a bărbaților Pe de altă parte, numai sexul masculin inegal, de regulă, deosebește de el însuși geniile moralității, așa cum distinge și de el însuși geniile gândirii și artei științifice Există mai mulți idioți printre bărbați decât printre femei, dar cel mai înalt geniu dintre ei este mai frecvent Acesta este motivul pentru care oamenii stau de obicei în fruntea unor schimbări majore în conștiința morală umană Ei sunt întemeietorii noilor religii, iar din ele provin construcții filosofice în domeniul eticii teoretice Dar dacă, în acest fel, bărbații dau un impuls puternic progresului moral al omenirii, cel

puțin în sensul lămuririi conștiinței morale, atunci femeile mai pure moral din majoritate sunt gardienele preceptelor morale în masele umane Morala nu ar fi forța vie pe care o reprezintă totuși în umanitate, dacă nu ar fi încălzită și susținută de entuziasmul inerent femeii într-o măsură specială pentru tot ceea ce înalt care ridică o persoană deasupra prozei de zi cu zi a vieții - Femeile sunt mai receptive la totul bun si perfect De aceea sunt primii prozeliţi "'* şi distribuitori zeloşi ai noilor tendinţe morale, deşi Nu degeaba chiar și în Platon, care poate fi considerat un admirator deosebit al femeilor J) cf recenzie a femeilor Fichte "Aceste pb^gu'chelsizѣcheDkiya așezământurile au dat în primul rând grija de a ține seama de nevoile mărunte ale broaștelor - chiar și de podoabele vieții umane; aceasta comunicându-și, indivizibil, străin de cantitate, trăsăturile divizibilității și cantitative (tm) Se referă la "Eul" mic ca conţinând conţinut, ca substanţă la accidente Prin urmare, acest nou "Eu" (îl vom numi "Atot-Real" "Eu") este definit ca o substanță care conține totalitatea absolută a realului); ca cuantum absolut al realității), în cadrul căruia există o luptă între accidentele sale - "Eu sunt Mic" și "Nu-Eu" *); este postulat de Eu Absolutul în sine, ca realitatea absolută s); este originalitate, realitate pozitivă, necondiționată); este o cantitate care conține toate cantitățile în sine *); este ca un cerc desenat într-un spațiu nelimitat, infinit (cel din urmă este egal cu "Eul" Absolut) și care conține în sine un alt cerc, mai mic (egal cu "Eul" relativ), acest "Eu" cuprinde întregul, necondiționat şi cerc complet definit al tuturor realităţilor şi este în măsura în care , ca atare - substanţa); inițial există o singură substanță - "eu", iar în *) Predarea științelor p) teoria științei p) Wissenschaftslehre ' p) teoria științei p) teoria științei p e) Wissenschaftslehre, p) teoria științei p s) teoria științei p , , ,) teoria științei p) teoria științei p n) studii științifice p) teoria științei ' * Biblioteca "Runivers" i ильинъ toate accidentele posibile, toate realitățile posibile sunt puse la această substanță Numai prin intermediul acestui "Eu" Atot-Real, subiectul absolut își creează posibilitatea de a se opune "însuși") "Nu-Eu" și, în plus, în așa fel încât în limitele Atot-Realului "Eu" o nouă sferă se distinge, limitată, definită, - "Eu" Mic sau relativ, care se opune apoi "Nu-Eu" Acest "Eu" mic sau relativ este un accident al subiectului Atotreal *) Este egală și opusă "El-Eul" ostil și este conectată cu acesta în conceptul de limitare reciprocă, de aceea este susceptibilă de limitare și definiție în contrast cu "Eul" Absolut) Aceasta este o realitate capabilă să aibă o anumită cantitate și să fie limitată de opusul ei - "Nu-Eu") Ea își primește definiția printr-o legătură funcțională cu acesta din urmă; "Eul" este "definit" - adică își pierde o parte din realitatea sa; iar dacă "Eul" este lipsit de cel puțin o parte din întreaga totalitate absolută a realului, este complet lipsit de această totalitate, este "Eul" Mic; iar acea parte a realității pe care a pierdut-o este astfel poziționată în "Ne-Eu": câtă "negație" este în "Eul Mic", atâta "realitate" este în Nu- "Eu" și viciu invers ΰ) Fiecărei schimbări în una îi corespunde o schimbare în cealaltă; între ele există o adevărată determinare reciprocă şi fiecare dintre ei este implicat în "negaţie" şi "realitate") Ma-jśoe "Eu" este acel cerc mai mic, definit, care este cuprins în cercul totalității absolute, în profunzimile "Eului" Atotreal; spatiul, neumplut de el, in adancul acestuia din urma se afla un "Nu-Eu" care il indeparteaza si ii este opus De aici se vede ca Micul "Eu" se afla intr-o anumita legatura necesara cu "Eu" al Atot-Realului, cu "Eul" Absolutului și cu "Nu-Eu"

"; în același timp, are anumite trăsături stabile care îl deosebesc de ele !) Wissenschaftslehre S ,) Wissenschaftslehre S) Wissenschaftslehre S , Wissenschaftslehre S) Wissenschaftslehre S , fi) Wissenschaftslehre S , dolari) Wissenschaftslehre S Biblioteca "Runivers" CRIZA IDEEI SUBIECTULUI ÎN ÎNVĂŢAREA ŞTIINŢIFICĂ FICHT SENIOR Micul "Eu" și "Eul" Atot-Real sunt de neconceput și imposibil unul fără celălalt, la fel cum un accident este imposibil fără o substanță și o substanță este imposibilă fără un accident "Eu", plasat în cercul tuturor realităţilor, este o substanţă; ((I) postulat într-o anumită dintre aceste realități este un accident; "Eu"-accident intră în "eu"-substanța, dar nu coincide cu ea; căci ceva trebuie luat din substanță pentru a obține un accident , în Substanța conținută în ea este "realitatea în general", "totul este real", accidentul este realitatea în special, o anumită realitate; deci sunt imposibili unul fără celălalt) , apoi "Eul" Atot-Real este acel pântece, acea sferă, acea bază) - în care este posibilă doar această interacțiune a dușmanilor care luptă pentru realitate ' Mai mult, "Eul" mic și "Eul" absolut sunt, de asemenea, imposibil unul fără celălalt Un "Eu" mic este necesar pentru "Eul" Absolut deoarece fără el acesta din urmă nu poate pune "Nu-Eu"> și, prin urmare, nu poate efectua un act de autoafirmare Soarta, captivând "Eul" Absolut la crearea antipodului său, îl atrage și la crearea unui subiect mic Atât "El-Eul" cât și "Eul" Mic sunt produse, produse ale Subiectului Absolut), dar sunt soarta lui, necesitatea lui, ανάγζη lui Pe de altă parte, Micul "Eu" nu poate exista fără Absolut, căci acesta din urmă este nu numai sursa ființei sale, ci și sursa activității sale Căci - Sinele Absolut este sursa oricărei activități În cele din urmă, Micul "Eu" este imposibil fără "El-Eu"; căci principala trăsătură care o deosebește de "Eul" Absolut și "Eul" Atot-Real este determinabilitatea sa, limitarea sa, cu alte cuvinte, opoziția sa față de ceva străin - "Nu-Eu" "Eul" mic este relativ, mic, limitat pentru că "are obiect" "Șl" absolut nu are obiect, iar activitatea lui revine în formă pură la izvor "Eul" total real este, parcă, deja plin de un obiect) Wissenschaftslehre S , , cf) Wissenschaftslehre S ') Wissenschaftslehre S) Cf Wissenschaftslehre S , , , , , , u a Biblioteca Runiverse și Ilyin pe de o parte, ceva i se poate opune deja, și anume totalitatea absolută a negației *); pe de altă parte, păstrează în sine posibilitatea și realitatea micului "eu" și "Nu-eu" opus acestuia În fine, relativul, "Eu" mic nu este deloc posibil fără obiect: esenţa lui constă în faptul că obiectul îl limitează *, îl determină; esenţa lui constă în faptul că este un subiect, de neconceput şi imposibil fără obiect) Așa este natura acestui "Eu" Malago, această sferă inferioară, spre care coboară subiectul absolut, sfera "o anumită cantitate"), o anumită parte), fiind, condiționată în natura sa) În esență, partea "teoretică" a Științei Științei nu este capabilă să ofere nimic mai mult care să depășească limitele imaginii acestei opoziții înghețate, această dezintegrare tragică în "Eul" Absolut, auto-răsturnarea ei în sferă de limitare Indiferent câte teze, antiteze și sinteze care exprimă această rampă ar putea fi dezvoltate, esența "Eului" Absolut se dovedește a fi descompusă, iar problemele Științei Științei rămân nerezolvate S-au acumulat contradicții, dar nu există nicio urmă de unitate Pe de o parte, cerința de a construi "Eul" ca unitate trece prin toată Știința, pe de altă parte, se împarte în trei sfere subordonate, dintre care cea superioară și cea inferioară sunt recunoscute ca fiind reciproc opuse) Pe de o parte, toată realitatea este poziționată în "eu", ca proprietate exclusivă; pe de altă parte, lângă "Eu" stă ostilul "El-

Eu", care revendică și chiar recâștigă o parte din realitate; desigur, o astfel de stare de lucruri este tolerabilă dacă "eu" este împărțit în "sfere"; dar daca este unul? În sfârşit, deducerea categoriilor aşteaptă, ca o problemă, soluţia ei, iar între timp nici actul suprem al minţii filozofatoare, conştiinţa de sine, nu a văzut încă lumina) Wissenschaftslehre S) Wissenschaftslehre S , , , și A) Wissenschaftslehre S) Wissenschaftslehre S ·) Wissenschaftslehre S) Comparați, de exemplu, Wissenschaftslehre S Biblioteca "Runivers" CRIZA IDEEI SUBIECTULUI ÎN ÎNVĂŢAREA ŞTIINŢIFICĂ FICHT SENIOR În acest punct, principalul punct de cotitură, sau, dacă vreți, un punct de cotitură, are loc în Science of Science a lui Fichte: construcția "teoretică" a dezintegrarii primește o interpretare "practică", iar reconcilierea este căutată în termeni noi Fichte, aparent, nu și-a dat seama clar de semnificația deplină a acestei întorsături; era excesiv de interesat să prezinte întregul curs al științei ca o rotație circulară într-un singur și același plan și o întoarcere circulară în același punct și, prin urmare, oriunde vorbește despre esența acestei întorsături, gândul său devine neclar și formulele sunt nedefinite În același timp, definiții și interpretări separate, referitoare în esență la partea practică, pot fi deja găsite în partea teoretică, iar aceasta este o dovadă deosebită clară că întreaga semnificație a diviziunii științei stabilite de el nu era complet clară pentru el mai mult Împărțirea Științei în pagini nu coincide cu acel prag mai profund mincinos care o împarte în două înclinații, spre iluminarea cărora ne vom întoarce acum I Ilyin (Urmeaza concluzia) A) Cf , de exemplu, Wissenschaftslehre S , , , , , , și și Biblioteca Runiverse Conceptul de empirism în psihologia germană a secolului al XVIII-lea I Introducere Psihologia empirică din timpul nostru este foarte des identificată cu psihologia fiziologică și experimentală Acest lucru se explică prin faptul că cercetările psihologice științifice din ultima vreme au realizat cele mai mari câștiguri în domeniul percepției senzoriale și tocmai acesta este domeniul în care succesul cercetării, desigur, depinde complet (în conținut) de datele de fiziologie și este asigurată prin aplicarea eat experiment natural-științific Dar, de îndată ce cercetarea psihologică s-a mutat în tărâmul experiențelor spirituale superioare, ea și-a rupt legătura în primul rând cu fiziologia și apoi cu experimentul Omul de știință francez Binet și școala psihologului german Külpe) și-au desfășurat cercetările deja fără a împrumuta de la fiziologie, iar experimentul lor psihologic este atât de aproape de observația sistematică încât experimentatori atât de riguroși precum *) Binet "L'étude expérimentelle de l'intelligence" (Paris) În prefața cercetării sale, Binet definește particularitatea unui nou tip de experiment psihologic ca o simplă extensie a descrierii stărilor experimentate din partea subiectului studiat) Dintre lucrările pe care le avem în vedere, psihologii au remarcat în special: "Ueber die Willenslhatigkeit und das Denken" von N Ach ( ) și "Thatsachen und Probleme zjli einer Psychologie der Denkvorgange" von Karl Bühler (Archiv f die ges) Psihologie, Banda IX) A se vedea despre această direcție a gândirii psihologice științifice în "Probleme de filosofie și psihologie" pentru articolul lui G I Chelpanov: "Despre studiul experimental al proceselor mentale superioare" (nr) Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE EMPIRISM ÎN PSIHOLOGIA GERMANĂ A SECOLULUI XVIII Wilhelm Wundt, refuză în mod pozitiv să numească această metodă de cercetare experiment) În cele din urmă, astfel de cercetători de la școala lui Brentano) precum Meinong) și Husserl * *) refuză complet experimentul și sunt departe de orice tendințe fiziologice, și totuși

munca lor se numără printre lucrările psihologice remarcabile Aparent, atât conținutul, cât și metodele cercetării în psihologia empirică nu sunt definite exhaustiv prin termenii "fiziologic" și "experimental") Cu privire la întrebările despre ceea ce ar trebui să fie considerat subiectul psihologiei empirice, ce metode sunt aplicabile în cercetarea sa, ce rezultate pot fi așteptate de la aceste studii și care este relația psihologiei cu alte discipline științifice, la aceste întrebări există multe diferite și chiar opinii opuse în rândul celor mai competenţi reprezentanţi cea mai nouă psihologie ştiinţifică Și ar fi o greșeală să explicăm aceste dezacorduri prin condițiile speciale în care se află acum cercetarea psihologică: au fost înainte, așa cum arată istoria psihologiei De asemenea, ne învață că varietățile psihologiei empirice își au rădăcinile în conținut mare, în versatilitatea însuși subiectului psihologiei și, în consecință, în varietatea metodelor posibile de cercetare a acesteia Acest lucru este convins nu atât de versatilitatea direcțiilor existente ale gândirii psihologice științifice, cât de unitatea internă, de consistența fundamentală a unora dintre aceste direcții: alegerea subiectului determină metodele și limitele studiului și invers , preferința pentru o metodă cunoscută) "Ueber Aussageexperimente" (Psychologische Studien)) "Psychologie vom empirischen Standpunkte" ( )) Ne referim aici în principal la cercetările sale: "Ueber Annahmen" (Zeitschrift für Psychologie Erganzungsband II)) "Logische Untersuchungen" (Band II)) Problema "psihologiei experimentale" a fost atent analizată în "Întrebări de filosofie și psihologie" pentru într-un articol de G I Chelpanov "Sarcinile psihologiei moderne" (nr) Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV Toda orientează cercetarea către un anumit domeniu al fenomenelor Uneori tendințele secundare ascund structura unei discipline științifice, dar o atenție atentă în aceste cazuri reușește și să stabilească o legătură structurală între conținutul acestei varietăți de psihologie empirică și prevederile ei fundamentale Literatura psihologică germană a secolului al XVIII-lea conține lucrări în care, cu o surprinzătoare consistență internă, s-au exprimat mai multe tendințe în psihologia empirică Luarea în considerare a acestor lucrări este conținutul articolului nostru Din cele spuse, caracterul fragmentar al expunerii noastre despre psihologia empirică germană a secolului al XVIII-lea va deveni, de asemenea, clar Nu ne interesează toate învățăturile psihologice ale acelei epoci, ci doar acelea dintre ele în care direcțiile individuale ale științei care ne interesează s-au exprimat cel mai consecvent și pe deplin, în care, așadar, noi, fără a recurge la propriile interpretări şi completări, direct, pe baza unor date literare, putem urmări necesitatea logică în virtutea căreia se formează acest şi nu celălalt caracter al direcţiei Este usor de prevazut un eventual repros adresat noua Deoarece refuzăm să luăm în considerare domenii individuale ale psihologiei empirice în dezvoltarea lor istorică și alegem pentru considerația noastră logică numai acele lucrări pe care le considerăm a fi cei mai completi exponenți ai domeniilor psihologice științifice de interes pentru noi, atunci de ce ne-am oprit alegerea în secolul al XVIII-lea, - în d în secolul al XIX-lea, în aceeași literatură germană, aceleași varietăți de psihologie empirică sunt probabil prezentate cu mai mult succes? - La aceasta am răspunde la următoarele: asupra conținutului psihologic primitiv, profunzimea filozofiei înțelegerea problemelor fundamentale ale psihologiei empirice iese în evidență mai clar Și în plus, profunzimea și înălțimea gândirii filosofice, așa cum arată istoria filozofiei, nu trebuie să progreseze odată cu secolele Unele învățături ale

psihologiei empirice germane din secolul al XVIII-lea nu au doar valoare istorică, ci pot fi și de mare folos în înțelegerea acelor neînțelegeri fundamentale cu care psihologia științifică modernă este plină de noi CONCEPTUL DE EMPIRISM ÎN PSIHOLOGIA GERMANĂ A SECOLULUI XVIII II Lup (Wolff) -Reforma psihologiei Christian Wolf își asumă meritul împărțirii psihologiei în empiric și rațional, el consideră oportună o astfel de împărțire având în vedere diferența esențială dintre aceste discipline psihologice: în ea a posteriori, sau despre ceea ce putem concluziona pe baza unor observații"*) După cum vedem, cele două psihologii luate în considerare au puncte de plecare diferite: psihologia rațională pleacă de la conceptul de substanță spirituală care există în minte, psihologia empirică pleacă de la fenomenele vieții mentale date în experiență; Desigur, metodele lor de investigare sunt și ele diferite: psihologia rațională deduce din concepte, psihologia empirică observă sau concluzionează pe baza observațiilor, dar atât aici cât și acolo același subiect de cercetare; separate de opoziţia a priori şi a posteriori, a abstractului şi a concretului, ambele genuri de cercetare psihologică vizează însă acelaşi conţinut Întrebarea este: sunt necesare două tipuri de cercetări într-un astfel de caz, este posibil să ne limităm la unul dintre ele? Wolf își justifică "reforma" (ein neues Unternehnien) cu considerații practice: datele psihologiei empirice pot servi la testare concluzii raționale (Wolf este bine conștient de pericolul celor abstracte singur) studii), la rândul ei, psihologia rațională completează conținutul psihologiei empirice unde observația se dovedește a fi inaplicabilă, iar astfel de cazuri se întâmplă: "nu suntem conștienți de tot ce se întâmplă în sufletul nostru, aici se poate întâmpla și chiar se întâmplă foarte des ca elementele conștiinței, care sunt parte integrantă a conceptului, să scape atenției noastre Într-adevăr, ceea ce nu poate fi urmărit cu ajutorul observației poate fi descoperit prin descompunerea logică în părțile sale constitutive") Se dovedește că psihologia empirică și cea rațională se completează uneori, crescând astfel gradul de fiabilitate al studiului) Filosofia rațională, un discurs preliminar asupra logicii §) Filosofia rațională, Atunci apare o nouă întrebare: ce este considerat esențial și ce este întâmplător - acea poziție independentă pe care, conform primei definiții, ar trebui să o ocupe fiecare dintre aceste direcții psihologice, sau acel rol de serviciu pe care tocmai l-am menționat? - doctrina lui Wolff despre metoda de psihologia empirică rezolvă această problemă în sensul conexiunii organice a ambelor discipline științifice de-a lungul întregii linii de cercetare psihologică O percepție clară a unui singur fenomen duce la o judecată intuitivă (iudicium intuitivum) Dar acesta nu este doar studiul empiric: notând semnele caracteristice unui anumit grup de fenomene și excluzându-le din ele pe cele care se pot schimba ele însele, fără a schimba natura fenomenelor, totuși, cercetătorul face idei generale; În cele din urmă, după ce am evidențiat din atributele astfel fixate un minim suficient pentru a caracteriza fiecare dintre clasele de fenomene mentale, dăm astfel o definiție (definido) a acestor clase - aici, cercetarea empirică din observații a ajuns deja la formarea concepte Deci, cercetarea empirică nu se limitează la percepția senzorială (perceptio), la ea iau parte și procese superioare de cunoaștere: abstracție, comparație, judecată și chiar inferență; nu se opreşte la o simplă culegere a faptelor vieţii psihice, ci le supune şi unui examen teoretic În "Discursus praeliminaris logices" (§) Wolf subliniază în mod expres rolul

important al psihologiei empirice în stabilirea legilor vieții mentale "Sarcina psihologiei", spune el, "este să stabilească cu ajutorul experienței legi atât de importante și, ca în fizica experimentală, să le distribuie într-o astfel de ordine încât sensul celor care urmează să fie clar din cele anterioare Din aceasta rezultă clar că psihologia empirică nu face parte din istorie, deoarece nu numai că ia în considerare ceea ce se observă în conștiință, dar pe baza observațiilor se formează chiar și concepte de abilități și proprietăți și se stabilesc alte legi, în cele din urmă, chiar și este indicată baza raţională a unora dintre ele "*) Vedem că psihologia empirică, prin natura sa, *) "Psihologia este consultată pentru a stabili principii atât de importante prin experiență, și la fel și în fizica experimentală sunt digerate în acea ordine" Biblioteca "Runiverse" CONCEPTUL DE EMPIRISM ÎN PSIHOLOGIA GERMANĂ A SECOLULUI XVIII ru din cercetările sale se apropie de rațional Wolf merge mai departe în această direcție: aduce psihologia rațională mai aproape de tema empirică, că în locul conceptului de substanță spirituală și a derivatelor sale, alege uneori concluziile directe ale psihologiei empirice ca punct de plecare pentru inferențe, după cum se vede din comparația unui psiholog cu un astronom, pe care o găsim la omul nostru de știință Așa cum un psiholog construiește teorii pe baza observațiilor și verifică din nou teoriile construite în acest fel prin intermediul datelor faptice, așa și psihologul, potrivit lui Wolff, ar trebui să treacă de la un studiu empiric al faptelor la o elucidare raționalistă a acestora și în lumina acestui ultim pentru a determina necesarul pentru verificarea corectitudinii sale fapte noi J) Din această comparație se poate extrage conturul complet al cercetării empirice a lui Wolff; se defineşte astfel: funcţia psihologiei empirice este de a observa fenomenele psihice şi de a trage concluzii care decurg direct din observaţie; funcția psihologiei raționale este de a dezvolta logic aceste concluzii: de a sistematiza datele împrăștiate ale cercetării empirice și de a indica fapte noi care sunt supuse unui tipar stabilit; verificarea acestor fapte noi se realizează și cu ajutorul metodelor psihologiei empirice Dar acest tip de muncă comună a celor două științe este mai corect unită sub un singur nume - studiul științific-inductiv al vieții mentale, decât strict distinsă sub diferite nume, în plus, atât de tradiționale Deci, pe baza explicațiilor de mai sus ale lui Wolff însuși cu privire la metodele și interconectarea celor două psihologii ale sale, găsim posibil să considerăm doctrina lui Wolff a două discipline psihologice ca o doctrină a unei singure psihologii empirice științifice in orice caz astfel încât motivul a ceea ce urmează este clarificat de ceea ce precede Este atât de clar că psihologia empirică nu face parte din istorie și că numai ceea ce se observă asupra sufletului este înregistrat, iar ideile facultăților și obiceiurilor se formează din aceasta și se stabilesc alte principii și chiar rațiunea numelor este dată *) "În această chestiune, psihologul îl imită pe astronom, care derivă din observații o teorie și teoria pe care o derivă, el verifică din nou prin observații, iar cu ajutorul teoriei este condus la observații pe care altfel nu și-ar fi supus deloc gândit" (Psihologie empirică, f,) Biblioteca "Runiverse" A БОЛТУНОВЪ această împărţire poate fi menţinută dacă prin două psihologii înţelegem cele două laturi ale metodei inductive a psihologiei: observarea şi interpretarea fenomenelor vieţii mentale, sau, în raport cu expunerea, descrierea şi explicarea acestora Dacă este posibil și necesar să se izoleze aceste aspecte ale cercetării empirice în psihologie, atunci este mai corect

în acest caz să se numească o direcție descriptivă (psychologia empirica), iar cealaltă explicativă (psychologia rationalis) Din păcate, nu se poate trage suficiente argumente convingătoare în favoarea uneia sau alteia înțelegeri a reformei psihologice a lui Wolf din lucrările sale Prezentarea atât a psihologiei ("Psychologia empirica", "Psychologia rationalis",) de către Wolff este încă de natură scolastică: aceleași "abilități spirituale" (facilitates animae) și "definițiile" lor (definitiones), aceeași tendință a reduce toată diversitatea concretă a vieții mentale la o "capacitate" abstractă (la Wolff, "capacitate de reprezentare" - vis repraeseii-tandi), etc Dar totuși, nu se poate să nu observăm că în Psihologia Rațională elementul speculativ dă adesea pe calea explicației științifice naturale, există o tendință notabilă a fenomenelor mentale de a găsi procese fiziologice corespunzătoare acestora În contrast cu o astfel de direcție fiziologică explicativă a psihologiei raționale a lui Wolf, "Psihologia empirică" sa este în principal o prezentare a faptelor psihologice În cele din urmă, la unul dintre cei mai apropiați studenți ai lui Wolf, și anume Bilfinger, găsim confirmarea directă a corectitudinii concepției noastre asupra sensului doctrinei lui Wolf a două psihologii În cartea sa) Bilfinger, deși păstrează împărțirea psihologiei în rațional și empiric, el consideră deja cu siguranță prima disciplină științifică explicativă și a doua descriptivă: "Psihologia este fie empirică atunci când stabilește ceea ce experiența spune că este conținut în conștiință și se întâmplă în ea, sau este rațional când explică ceea ce învățăm despre conștiință prin raționament *) Dilücidationes philosophiae de deo, anima humana etc , Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE EMPIRISM ÎN PSIHOLOGIA GERMANĂ xvш в-бка Niya "*) În același timp, Bilfinger, în expunerea ulterioară a "doctrinei sufletului", nu mai menționează două psihologii, ci are întotdeauna în vedere una astfel, în care descrierea și explicația duc împreună la rezolvarea problemelor psihologice Acest lucru se vede cu ușurință din programul pe care îl prefață cu prezentarea învățăturii sale: în primul rând, prin observații și experimente, să se familiarizeze cu fenomenele vieții mintale; apoi, ghidându-se după fapte, stabilește legile care o guvernează; în sfârșit, să înțelegem legătura internă a acestor legi între ele) În acest program al lui Bilfinger, "empiric" și "raționalist" (în sensul lui Wolff), elementele sunt legate organic între ele, astfel încât formează un proces inseparabil de cercetare În ceea ce privește îndeplinirea primei părți a programului, i e cunoașterea fenomenelor vieții mentale, este imposibil să nu remarcăm conținutul strict psihologic al descrierilor lui Bilfinger Chiar și în domeniul emoțiilor, unde există atât de multă tentație pentru psihologia științifică de a înlocui fenomenele psihice cu procese fiziologice sau concepte metafizice, Bilfinger se limitează doar la datele experienței interioare Dar, totuși, atât explicația fiziologică din Wolff, cât și descrierea pur psihologică din Bilfinger sunt prea casual și primitive pentru a permite să ne facem o idee clară despre structura fundamentală a ambelor direcții ale psihologiei empirice a secolului al XVIII-lea Pentru a stabili trăsăturile esențiale ale acestor tendințe și pentru a determina legătura logică dintre trăsăturile stabilite între ele, vom lua în considerare astfel de lucrări ale literaturii psihologice ale epocii care ne interesează, în care ambele direcții ale psihologiei empirice sunt cel mai deplin și mai consistent exprimat Acestea includ, fără îndoială, studiile lui Bonnet și Tetens) "Psihologia fie este empirică, permiteți-mi să explic acele lucruri pe care le experimentăm că sunt în sufletul nostru

și se întâmplă în el, fie rațională, permiteți-mi să explic acele lucruri care sunt cunoscute despre suflet prin rațiune" (Elucidări §)) "Aici se cer trei lucruri pentru un tratament psihologic: ca fenomenologia care străbate sufletul să fie înregistrată prin observații și experimente atente; că din fenomenele culese din acestea se pot deriva reguli generale, conform cărora Biblioteca "Runiverse" A БОЛТУНОВЪ III Bonne (Bonnet) -Psihologie fizică explicativă O urmă de neșters asupra istoriei psihologiei fiziologice germane a secolului al XVIII-lea a fost lăsată de lucrările savantului elvețian Bonnet Ambele lucrări psihologice majore Essai de psychologie ( ) și Essai analytique sur les facultés de Farne ( ) au fost traduse în germană și au devenit foarte populare Potrivit lui Dessoir, Schwab îl numește "un fan al psihologiei creierului și a fibrelor nervoase" (Beíõrderer einer Gehirn und Fibern-psychologie), Formey (Formey) prezice că numele său "va fi înregistrat în analele naturii" (sera gravé dans les fastes de la nature) Tatens critică în persoana sa un reprezentant exemplar al psihologiei fiziologice Toate acestea ne-au forțat să luăm în considerare structura logică a psihologiei fiziologice a secolului al XVIII-lea pentru a alege lucrările acestui om de știință special, iar o cunoaștere mai apropiată a acestora a justificat pe deplin alegerea noastră Bonnet dorește să efectueze cercetări psihologice pe modelul științelor naturii "Am început să studiez omul așa cum am studiat insectele și plantele", spune el) Între cercetarea psihologică și știința naturii există doar o diferență nesemnificativă în raport cu conținutul, natura fundamentală a cercetării este aceeași După ce a luat o poziție științifică naturală și pentru psihologie, Bonnet subliniază cu accent pe direcția strict empirică a lucrării sale Singurul ghid în studiu pentru el este obiectul studiat, datele experienței în sine conduc cercetătorul la concluzii "Nu era nevoie să caut concluzii", declară Bonnet: "s-au regăsit și singura observație mi-a arătat calea către ei") Dar Bonnet nu se mulțumește cu o simplă observație și cu concluziile care decurg direct din aceasta; afirmația de mai sus trebuie înțeleasă numai ca iteri et succedere sibi in animo ideae atque appetì tus soient; ut omnes illae facultares colligantur in unam aliquam ideam generalem, a qua dependant et Huant " (Dilucidationes §) *) M Dessoir Geschichte der neueren deutschen Psihologie ,) Essai analytique , XXL) Essai analytique , VII Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE EMPIRISM ÎN PSIHOLOGIA GERMANĂ A SECOLULUI XVIII, dorința de a sublinia importanța primordială a observației, ale căror date Bonnet le supune unei minuțioase prelucrări teoretice Cursul acestei prelucrări este următorul După ce au găsit faptele, Bonnet le "aprofundează" (j'ai approfondi ces Faits), și anume: se compară între ei, se compară, le combină; din datele experienței astfel prelucrate, el trage cu prudență concluzii, iar aceste concluzii îl conduc în cele din urmă la o înțelegere a legilor vieții mentale După ce a plasat cercetarea psihologică în condițiile științei naturii, Bonnet observă dificultățile semnificative care trebuie să apară în mod firesc în orice încercare de a opera obiectiv asupra conținutului subiectiv A fost ușor să transferăm prevederile generale ale empirismului științific natural în domeniul psihologiei, dar este dificil să ocoliți trăsăturile specifice ale subiectului psihologiei în practica cercetării în sine - Cântărirea părților pozitive și negative ale introspectivului metoda (Meditație), Bonnet ajunge la concluzia pesimistă: "dificultățile produc mai multă impresie asupra mea niya decât avantaje" *), mărturisește și caută cu insistență o cale de ieșire către un studiu obiectiv Ieșire găsită

"Toți filozofii", spune Bonnet, "sînt de acord acum că ideile noastre își datorează originea simțurilor" Prin urmare, își îndreaptă cercetările către funcțiile psihofiziologice ale organelor de simț și își pune sarcina de a stabili ce se întâmplă în organ când iritațiile acestuia sunt însoțite de procese psihologice Astfel, centrul de greutate al cercetării se deplasează din domeniul experiențelor subiective în domeniul faptelor fiziologice date în mod obiectiv; principalul mijloc de investigare este într-un astfel de caz observația externă: "știm că ideile sunt legate de anumite fibre nervoase: putem investiga aceste fibre așa cum le vedem Le putem studia într-o anumită măsură c deoarece această carte conține un material psihologic foarte divers și la un moment dat a folosit-o cu totul succes binemeritat printre cititorii "magazinelor psihologice" În introducerea în jurnalul lui Moritz menționat mai sus, se subliniază propoziția: "Facta, aber kein moralisches Geschwãz" (fapte și fără vorbă instructivă), studiul "magazinelor psihologice se dorește să fie empiric, ghidat de datele experienței Dar care sunt mai exact aceste fapte?Am subliniat deja că conținutul asupra căruia operează autorii articolelor publicate în reviste populare de psihologie este preluat din experiențele vieții de zi cu zi Colecția Mauchart pe care am ales-o pentru analiză ilustrează perfect indicația noastră: există, de asemenea, o caracteristică psihologică a diferitelor vârste, și povestea unei răzbunări și povestea unui profet și un caz de personalitate divizată și o poveste despre un vis profetic etc Este de la sine înțeles că acel material științific din studii de acest fel nu poate fi obținut de către cercetător exclusiv prin mijloace de laborator sau prin propria sa observație de sine, așa cum a fost posibil pentru cele trei domenii ale psihologiei empirice deja familiare nouă -în funcție de popularitatea conținutului psihologic studiat, la colectarea materialului trebuie recurs la recepții populare Deci, pentru a caracteriza diferite epoci, sunt implicate opiniile lui Aristotel și Horațiu, pentru a demonstra că nebunia nu afectează mintea, sunt citate pasaje din operele lui Shakespeare și Voltaire; istoria unui profet este compilată din scrierile și biografia acestuia din urmă, iar visul profetic este spus de un alt editor În conformitate cu o asemenea versatilitate a problemelor ridicate, pentru a le rezolva, sunt implicate pe scară largă și datele altor științe, în special fiziologia și psihiatria Din surse precum cele menționate mai sus, desigur, ar trebui să se obțină material factual foarte fragmentar, de altfel, de o credibilitate foarte îndoielnică Prin urmare, cercetătorii trebuie să-și asume și ei înșiși, pe lângă colectarea de materiale Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV, sarcina de a completa golurile mari rezultate și de a verifica veridicitatea mesajelor primite Aceștia au, de asemenea, datoria de a extrage dispoziții teoretice sau practice cu caracter general pe baza datelor de fapt obținute și prelucrate Pentru a completa informațiile psihologice culese, investigatorii fie recurg pur și simplu la o prezentare mai completă a observațiilor pe care le au deja la dispoziție (Ausmalung der einzelnen Züge)J), fie îmbogățesc aceste observații cu propriile considerații, a căror subiectivitate extremă este vizibil, de exemplu ѣрь, din pasajul următor (precedat de o prezentare a relațiilor tensionate dintre persoanele care vorbesc în pasaj): "Starea lui de ebrietate, o întâlnire neașteptată cu un student pe care s-ar fi așteptat să-l găsească dormind mult timp timp și de la care ar fi trebuit să se teamă de noi dezvăluiri către proprietar despre desfrânarea sa, probabil și de hărnicia băiatului, care este un contrast atât de puternic cu modul său de viață și de vechea sa

intenție de răzbunare, toate acestea ar putea contribui la realizarea intenţiei sale ") După cum se poate observa din acest pasaj, cercetătorilor înșiși le pasă puțin de creșterea fiabilității informațiilor primite; mai degrabă reduc obiectivitatea datelor faptice stabilite într-un fel sau altul În fine, pentru a elucida legătura dintre diversele fenomene ale domeniului studiat, pentru acoperirea "raționalistă" a faptelor psihologice ale vieții cotidiene, angajații "magazinelor psihologice" ca instrument auxiliar folosesc cele mai superficiale analogii pe un scară largă: de exemplu, nebunia este adusă sub o singură rubrică cu stări de delir, ebrietate, vise etc , iar apoi i se aplică regulile aplicabile oricăreia dintre aceste ultime stări Acest element "raționalist" nu joacă un rol semnificativ în studiu, deoarece scopul concluziilor nu este de a înțelege fenomenele studiate, ci de a le folosi în scopul îmbunătățirii culturale Acest caracter practic al direcției psihologiei populare este Repetitoriu,) Repetitoriu, Biblioteca Runiverse CONCEPTUL DE EMPIRISM ÎN PSIHOLOGIA GERMANĂ A SECOLULUI XVIII , aparent, celelalte neajunsuri majore ale cercetării ei empirice sunt, de asemenea, lămurite Întrucât valoarea unui studiu este determinată în principal de aplicabilitatea acestuia la rezolvarea problemelor de cultură personală, familială și socială, și nu de idealul unui sistem logic complet de concluzii din observații, atunci cerința pentru acuratețea informațiilor obținute și succesiune strictă bazată pe ele ori judecăți Pe de altă parte, utilizarea informațiilor psihologice obținute este practicată de psihologia populară la scară foarte largă Astfel, în cartea lui Mauchart, departamentul de psihologie empirică este urmat de departamentele de etică psihologică, pedagogie, estetică etc , pe baza ei Se acordă mult spațiu în colecții de acest gen de psihopatologie Dar tuturor acestor discipline științifice învecinate cu psihologia, cercetarea "magazinelor psihologice" nu livrează nici măcar concepte psihologice elementare strict analizate, întregul rezultat al muncii lor se reduce la expresia unor experiențe mentale complexe în concepte neștiințifice precum: demența, memorie, rațiune, răzbunare, frivolitate, caritate, gust estetic etc Pentru a compara psihologia populară cu învățăturile psihologice deja familiare nouă, notăm în ea acea trăsătură esențială a asemănării cu psihologia lui Tatens, pe baza căreia o putem numi și descriptivă Această asemănare deosebită, totuși, având în vedere rolul său esențial în structura fundamentală a ambelor psihologii, ne permite să tragem aici o analogie generală La fel ca în cazul tetanilor, la fel și în cazul psihologilor populari, subiectul cercetării este conținutul subiectiv al vieții mentale; atât aici, cât și acolo, investigația pleacă de la experiențe complexe și tinde către cele relativ (la tetani) și absolut simple, remarcându-se pe cât posibil toate componentele esențiale ale complexelor psihice analizate; ambele tendințe pretind a fi baza empirică pentru științele minții, în special științele filozofice Dar lipsa sarcinilor autosuficiente de cercetare în psihologia populară a fost în esență cauza inadecvării științifice a materialului său factual și a imperfecțiunii tratării teoretice a acestei consecințe Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV nago și, ca urmare, a relegat "magazinele psihologice" în rolul de caleidoscoape de idei și opinii psihologice ambulante VII Concluzie Privind înapoi la conținutul recenziei noastre, nu considerăm că este posibil să facem generalizări ample, dar găsim totuși suficiente motive pentru a confirma gândul pe care l-am exprimat în introducerea acestui articol, și anume, că fiecare varietate de psihologie empirică nu este întâmplătoare, ci are o structură fundamentală caracteristică numai ei, ale cărei elemente

constitutive stau una lângă alta în raport cu necesitatea logică: doar o abatere de la prevederile generale ale empirismului științific într-o direcție sau alta , iar întreaga direcție a cercetării psihologice se schimbă, al cărei caracter nou este ușor de explicat tocmai prin această părtinire primară Deci, contururile fundamentale ale psihologiei lui Bonnet sunt determinate de dorința cercetătorului de a se sustrage de la metoda introspecției de dragul avantajelor metodei științifice naturale a observației externe sistematice, a naturii învățăturii lui Tetens - purismul său psihologic strict, trăsături ale psihologiei asociative - aspirațiile ei este posibilă echivalarea fenomenelor mentale cu cele fizice atât în descriere, cât și în explicarea lor; În cele din urmă, deficiențele majore ale psihologiei populare sunt tendința sa practică Deocamdată, ne vom limita la această prevedere cu caracter general, lăsând la o considerație similară învățăturile psihologice ale secolului al XIX-lea, care sunt mult mai bogate în date privind problemele fundamentale particulare ale direcțiilor științifice care ne interesează, să stabilesc legile structurale specifice varietăților de psihologie empirică, pe care deja le-am indicat parțial în această recenzie ca alegere conținutul enunțat, precum și propriile note critice A Boltunov Biblioteca "Runivers" Pe problema liberului arbitru Abia recent ne-am confruntat cu imaginea înfrângerii complete a gândirii indeterministe și părea că vechea dezbatere se terminase pentru totdeauna în favoarea determinismului Era greu de imaginat că va izbucni din nou flacăra slabă a "libertăţii", care era susţinută doar de câţiva preoţi din filozofie - metafizicieni prin excelenţă şi indeterminişti de datorie - teologi ai Bisericii Catolice Dar este un fapt Suntem, cu siguranță, prezenți la manifestarea reînvierii indeterminismului, iar acest proces se desfășoară într-un ritm atât de mare încât stadiul apărării timide a fost deja depășit de el și trece din ce în ce mai des la atacul x) Urmărirea luptei moderne dintre determinism și indeterminism este departe de a fi la fel de ușoară ca înainte Un remediu universal propus de Adices sub forma unei întrebări: "un anumit act nu ar putea fi făcut sau înlocuit deloc cu un alt act în aceleași condiții exterioare și în aceeași stare psiho-fizică a autorului actului "), astfel încât, în funcție de răspunsul pozitiv sau negativ la acesta, a diagnostica dacă avem de-a face cu un determinist sau cu un indeterminist, nu este în niciun caz întotdeauna aplicabil acum Căci, parafrazată de Adikes, formula lui Schopenhauer: "orice efect dintr-o anumită cauză este o necesitate și o cauză x) Vezi Muffelmanth Das Problem der Willensfreiheit in der neusten deutschen Philosophie, Leipzig,) Erich Aãiqkes, Ethische Principienfragen, Zeitschr f Philos, u phil Kritik, , Bd , S Biblioteca "Runivers" E ROMANOV așteptarea necesității este efectul unei anumite cauze" *), ar putea servi numai în măsura în care, pe baza relației sale cu aceasta, un instrument inconfundabil de recunoaștere pentru stabilirea limitelor exacte ale determinismului și indeterminismului, deoarece între acesta din urmă și non- recunoașterea legii cauzalității în raport cu actele volitive reprezenta un semn egal Nu este cazul acum, unde, odată cu indeterminismul apei pure, dorind să se vadă voința să nu se supună legii cauzale, a apărut, a crescut și s-a întărit o nouă tendință, care nu contestă obligativitatea generală a legii de cauzalitate, care nu încearcă să dovedească existența așa-numitelor "cauze libere", adică - e cauze, care nu sunt ele însele consecințe ale altor cauze, ci dimpotrivă, încercând să împace legea cauzalității cu liberul arbitru, să distrugă legătura tradițională dintre indeterminism și extracauzalitate Subiectul litigiului aici este

departe de a fi atât de clar și ușor de rezolvat ca în primul caz Argumentele convingătoare, îndreptate împotriva indeterminismului extracazual, aici gresesc adesea marcajul Scopul acestui articol este de a trasa o linie precisă între indeterminismul extracaucal și cauzal, adică dorind să se bazeze pe legea cauzalității și să o supună pe aceasta din urmă unei analize teoretice Legea cauzală, ca premisă generală a cunoașterii (der Begreiflichkeit), spune: tot ceea ce există este condiționat; fiecare acțiune trebuie să aibă o cauză corespunzătoare care a cauzat-o sau, pe scurt, nu există nimic în lumea fenomenală fără o cauză Conține astfel o declarație pur formală și lasă complet deschisă întrebarea ce într-un anumit caz există o cauză materială: aceasta este o chestiune de cunoaștere empirică, așa cum este aplicată fiecărui caz individual Relația cu legea cauzală ar putea fi doar atunci o piatră de încercare inconfundabilă pentru distingerea determinismului de indeterminism, dacă învățătura celui dintâi ar fi complet epuizată de o singură afirmație formală: dorințele, ca tot ceea ce în realitate este accesibil experienței, sunt cauzale Schopenhauer, Die beiden Grundprobleme der Ethik, Aufl, Leipzig, , S q Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBERTĂȚII DE VOINȚĂ conditionat, determinat Dar, după cum se știe, determinismul este departe de a fi acoperit de această premisă formală, ci privește și latura materială a întrebării; esența sa, sensul său principal constă nu numai în faptul că subordonează voința, împreună cu tot ceea ce se află în limitele cunoașterii experimentale, legii cauzalității, ci și, poate în principal, în faptul că fixează cauzele ei înșiși, arătând spre motive, ca atare Orice act volitiv trebuie considerat ca o consecinta necesara a actiunii anumitor motive, astfel incat, celelalte lucruri fiind egale, aceleasi motive provoaca aceleasi dorinte, diferite - diferite; atunci când motivele se ciocnesc, dorințele urmează pe cele mai puternice dintre ele - așa este conceptul de determinism, care în lunga sa istorie a cunoscut cu greu variații Lupta împotriva determinismului este posibilă, conform celor spuse mai sus, pe două planuri: se poate argumenta împotriva laturii sale formale, adică, luând în considerare fenomenele volitionale prin prisma cauzalității și împotriva aplicării materiale a categoriei cauzale în acest caz particular Prin urmare, determinismul conține două propoziții și, în consecință, ridică două probleme independente: dacă actele volitionale ar trebui să fie subordonate funcționării legii cauzalității și, în al doilea rând, dacă motivele sunt veriga care le precede direct în lanțul cauzal Întrucât disputa s-a desfășurat pe primul plan, a fost una dintre cele mai inutile pe care le cunoaște filosofia, deoarece de fapt nu au fost două teorii științifice care s-au opus, sau cel puțin ipoteze care teoretic ar putea contesta palma primatului științific, ci mai degrabă două, în grade binecunoscute de egalitate în drepturi, soluții la aceeași problemă din două puncte de vedere fundamental diferite Nu știința cu știința, ci metafizica cu știința și-au purtat nesfârșita dispută Cea mai bună ilustrare a acestei idei este soluționarea simultană a problemei liberului arbitru în sensul determinist și indeterminist de către Kant, în funcție de faptul că acesta a pornit de la un caracter empiric sau inteligibil, care, la rândul său, s-a datorat Biblioteca "Runivers" E ROMANOV fie că a considerat omul ca pe un fenomen, ca pe o "apariţie" sau ca pe un "lucru în sine" d) Dar Schopenhauer, care a făcut cel mai mult pentru fundamentarea științifică a determinismului, își încheie lucrarea competitivă pe tema liberului arbitru cu cuvintele: "libertatea, așadar, nu a fost distrusă de expunerea mea, ci doar transferată în alte sfere, și anume din zona acțiunilor

individuale, unde nu este situat în mod demonstrabil, în partea superioară, dar cunoștințele noastre nu sunt atât de ușor accesibile, adică este transcendental") Că voința nu este supusă legii cauzale este ceva supraempiric, care se află dincolo de mintea teoretică, ca să folosim terminologia lui Kant, nu era un secret nici măcar pentru indeterminiștii mai pătrunzători Așa spune, de exemplu, Lotze, că plângerea deterministilor că o decizie liberă este ceva de neînțeles este ridicolă, "pentru că este destul de clar a priori că o decizie volitivă, întrucât nu depinde de nicio cauză conform legilor generale, trebuie fi de neînțeles") Nu mai puțin sinceri sunt Kurd Lasvits și Rudolf Aiken "Conformitatea naturală cu legea", spune primul, "și libertatea se află în sfere complet independente unele de altele"); "nici o libertate nu este posibilă", îi repetă Aiken, "fără un fundament metafizic, fără o ciocnire a diferitelor lumi în om, fără ridicarea omului deasupra simplului uman") Filosofii dreptului nu neagă natura supraempirică a liberului arbitru pe care ei îl postulează "Libertatea", spune Stahl, "este puterea unui început absolut, a cauzalității absolute"); "libertatea", spune Binding, "trebuie căutată în legea cauzală a Genezei");) Vezi critici interesante: Windclband, Ueber Willensfreiheit, Tübingen u Leipzig , S urm) Schopenhau&r, op soia pagina Lotse, Grundzüge der praktischen Philosophie, Leipzig , S) Kurd Laswiiț, Wirklichkeiten, Berlin , S) Rudolf Eucken, Geistige Strommungen der Gegenwart, Aufl Leipzig , S) Stahi, Die Philos, d Rechts, Bd Il, Tubing u Leipz , S) Legare, Die formen u ihre Uebertretung, Leipzig , Bd II, S zo Comparați S Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBERTĂȚII DE VOINȚĂ "libertatea", spune Calder competent în cele din urmă, "nu poate fi înțeleasă decât din punctul de vedere al infinitului", căci "liberul arbitru este în sine ceva infinit"')· Eroarea acestei, poate singura doctrină indeterministă pe deplin gândită, constă în confuzia voinței reale empirice cu cea metafizică postulată de ea) în aplicarea "calităților" asumate pentru voința metafizică la empiric *) Așa cum în cunoscuta legendă biblică vacile slabe le-au înghițit pe cele grase, tot așa dintre indeterminiștii mai sus amintiți voința inteligibilă a înghițit-o complet pe cea fenomenală Dacă este imposibil să argumentezi împotriva extra-cauzalității voinței metafizice, deoarece aceasta din urmă, ca tot ceea ce este supraempiric, nu este o chestiune de cunoaștere, ci de credință - un domeniu în care a priori totul este de nedemonstrat, atunci, pe de altă parte, nu se poate decât să argumenteze împotriva examinării voinței reale, a actelor volițională concrete prin ochelari metafizici Căci în însăși afirmația: "actele voinței sunt fără cauză", există o contradicție logică, contra-radictio in adjecto Afirmând extracauzalitatea voinței, autorii nu observă că ei înșiși aplică categoria cauzalității, care, ca postulat al cunoașterii, este complet distrusă, își pierde orice rațiune de a fi, de îndată ce unul dintre fenomenele care se află această latură a rațiunii teoretice - și deci accesibilă cunoștințelor științifice - fenomenele este recunoscută în afara cauzalului "Pentru cercetarea științifică", remarcă pe bună dreptate Windelband, "natura obligatorie a legii cauzale în cunoașterea vieții spirituale nu ar trebui să fie fundamentată independent, ci este asumată de la sine, pentru că legea cauzalității ar fi distrusă de îndată ce în acest proces de fenomene accesibile experimentării măcar unul dintre ele nu a fost recunoscut legal - nu Josef Kohler, Einftihrung in die Rechtswissenschaft, Leipzig , S) Din partea ei genetică, această eroare se află, fără îndoială, în legătură cu inconsecvența lui Kant în această problemă Permițând voinței să

transforme inteligibilul în fenomenal, el a ascuns complet granițele exacte ale empiricului și ale metafizicului (Vezi Kip despre Fischer, Immanuel Kant, Heidelberg , Aulì , Bd V, Car VII) Din literatura critică, cf Schopenhauer, op op p , ff , PFundt, Ethik, Aüfl, Bd II, Stuttgart , S , ; JFindelband , op op pagina în continuare Biblioteca "Runivers" E ROMANOVA consecință ocolibilă a cauzelor sale)) De aici și alternativa fatală: fie tot ceea ce este fenomenal este cauzal, fie legea cauzală în sine este mit Nici cei mai "îndrăzneți" indeterminiști nu se pot hotărî asupra ultimei recunoașteri, întrucât ea, cu necesitate logică, atrage după sine negarea posibilității științei (și odată cu ea propriile afirmații "științifice"!), deoarece aceasta din urmă, în ultimă instanță , este doar constă în ceea ce rezumă, sistematizează rezultatele date de aplicarea categoriei cauzale în lumea internă și externă De la cauze la deducerea efectelor și de la efecte la deducerea de la cauze - în acest proces bidirecțional se află toată cunoașterea umană În sfârșit, servește și ca punte care se aruncă între cunoaștere și credință, deoarece credința, în ultimă instanță, se bazează pe o lege imanentă minții umane: pentru fiecare efect, căutați cauzele corespunzătoare Acolo unde - fie ca urmare a unei limitări accidentale a cunoașterii, fie ca urmare a unor limite puternice și eterne stabilite pentru cunoaștere - omul nu găsește aceste cauze, el le creează, își creează imaginația Ipotezele științifice și învățăturile religioase sunt urmașii aceleiași tulpini genetice Acest curent de indeterminism, caracterizat printr-o desconsiderare totală a naturii reale a dorințelor umane, luate totuși sub protecția Bisericii Catolice, a dominat multă vreme Doi factori au jucat un rol decisiv în reevaluarea valorilor în acest domeniu În primul rând, critica acestei doctrine care a început chiar în tabăra religioasă, iar în al doilea rând, și mai important, evoluția radicală care a avut loc în psihologie, evoluție extrem de nefavorabilă concepției indeterministe de mai sus Dacă primul factor a dat un impuls criticii, atunci al doilea a făcut posibilă ridicarea acesteia de la planul disputei despre "posibilitatea păcatului" la o înălțime teoretică fundamentală Faptul este că această doctrină indeterministă este legată din punct de vedere istoric și logic de o anumită viziune asupra vieții mentale a unei persoane, mai precis, cu o anumită *) Wiiidelband, Prãludien, Aufl , Tübing u Leipzig , S , Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBERTĂȚII DE VOINȚĂ şcoală psihologică şi anume cea care recunoaşte existenţa unor abilităţi mentale separate (Vermõgens-psychologie) Psihologia modernă, care este fundamental ostilă viziunii vieții mentale ca un conglomerat de procese fundamental diferite, a proclamat într-un fel un principiu monist, declarând fiecare dintre cele trei categorii acceptate în mod tradițional de viață mentală: gândirea, voința și sentimentul ca laturi diferite ale un singur proces (care se deosebesc unele de altele nu calitativ), ci cantitativ: numai pe baza predominării unuia dintre cele trei elemente), psihologia modernă a lipsit pământul de orice teorie care a procedat în construcțiile sale din ideea de o diviziune absolută a vieții mentale Acordând întâietate unei laturi a vieții mentale - volitiv asupra altora, declarând voința a fi extracauzală, fără a contesta în același timp determinismul gândirii și simțirii, indeterminismul ar putea avea doar o anumită bază teoretică în psihologie, deoarece o astfel de diviziune și separare a acesta din urmă a fost permis, întrucât ea însăși considera diferite i aspecte ale vieții mentale ca fenomene fundamental diferite, care au o existență independentă și, prin urmare, pot fi supuse unor legi speciale ale acestora Această legătură a indeterminismului empiric non-

cauzal cu psihologia vulgară, dictată de necesitatea logicii interne, de incapacitatea sa totală de a se concilia cu tendința de nivelare a psihologiei moderne, a fost deja pe deplin realizată de celebrul filozof și psiholog, indeterministul Lotze Numai această antinomie poate explica punctul de vedere de compromis pe care l-a luat în psihologie, negând existența unor "facultăți" separate de gândire și de simțire și recunoscând în același timp "capacitatea de a dori" (das Wollensvermõgen) *) Desigur, nu se poate menține mult timp o poziție atât de șocantă, iar o revizuire radicală a moștenirii istorice este Hermann Lotie, Mikrokosmos, Leipzig , Bd I, S urm , i Același punct de vedere fără principii asupra acestei probleme este apărat și de studentul lui Lotze, Hugo Sommer, în cartea sa: "Ueber das Wesen und die Be-deutung der menschlichen Freiheit", Berlin , Aufl Biblioteca "Runivers" E ROMANOV ASA DE a salva ceea ce este încă salvabil a devenit o necesitate vitală pentru indeterminism Această revizuire a început aproape simultan în două direcții Pe de o parte, a existat tendința de a interpreta legea cauzală în așa fel încât să netezi contradicțiile de mai sus; pe de altă parte, să-și îndrepte critica împotriva afirmației materiale a determinismului, nu contestând, ci, dimpotrivă, împreună cu aceasta, subliniind corectitudinea premisei sale formale, care se rezumă la recunoașterea caracterului universal obligatoriu al legea cauzalitatii În ceea ce privește prima tendință în indeterminism, aceasta, în afară de subtile exerciții dialectice, nu a contribuit cu nimic semnificativ la dispută Mai interesant și susținut științific este al doilea curent, care și-a îndreptat critica într-o direcție care, după cum am văzut, admite a priori criticile, poate mai mult decât atât, este una dintre pozițiile cele mai slab apărate ale determinismului Această direcție a gândirii indeterministe nu a fost încă supusă unor critici serioase Cel mai adesea s-au luptat cu ea cu o armă veche, complet nepotrivită în lupta împotriva ei, sau au renunțat cu o frază goală că acest indeterminism este un determinism inconsecvent, neconceput până la capăt Axa în jurul căreia se învârte disputa dintre indeterminismul cauzal și determinism, așa cum sa indicat deja, este x) Cei interesați de această direcție, ne referim la două cărți, cu siguranță capodopere în acest domeniu: Karl loël, Der freie Wille, München ; Heinrich Gomperț, Das Problem der Willensfreiheít, Jena În ceea ce privește prima carte, este de mare interes ca rezumat reușit al tuturor argumentelor indeterminismului extracauzal Atenția pe care și-a atras-o asupra ei cred că se datorează în principal tonului remarcabil de "îndrăzneț" în care este scrisă Astfel, conflictul cu vederile moderne în psihologie se rezolvă în mod supraradical: prin retragerea întregii vieți mentale din sfera de acțiune a legii cauzale "Liberul arbitru", spune Yoyoi, "este în întregime condiționat de gândirea liberă* (p) Sentimentul - după cum mărturisește titlul capitolului corespunzător, "Libertatea Spiritului" (Geistesfreiheit) - nu face excepție în această privință Problema ce este libertatea este de asemenea rezolvată radical În primul rând, viziunea general acceptată despre libertate, ca concept negativ, este respinsă de el (pp ,) Mai departe, libertatea nu mai este recunoscută ca stat (Zustand), ci este ridicată la rangul de forță (Kraft), p etc Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBERTĂȚII DE VOINȚĂ întrebați dacă motivele sunt suficiente, dacă fenomenele voliționale sunt o cauză complet explicativă sau nu Determinismul dă un răspuns pozitiv la aceasta, indeterminismul un răspuns negativ Dacă desemnăm motive cu semnul x, atunci afirmațiile indeterminismului se reduc în cele din urmă la faptul că nu numai ax, ci și o anumită cantitate y participă la

procesul de determinare a actelor voliționale Pentru a înțelege corectitudinea teoretică a celor două opinii prezentate, este necesar să vă clarificați trei întrebări: ce trebuie înțeles prin "motiv", dacă "y" introdus de indeterminiști ca al doilea determinant este un real sau numai valoare ipotetică, iar în acest din urmă caz, există o necesitate teoretică în postularea unei asemenea Neînțelegerile care sunt adesea întâlnite în rândul susținătorilor indeterminismului în critica învățăturii lor deterministe, ar putea fi reduse în cea mai mare parte la o ambiguitate în înțelegerea a ceea ce este un motiv, care este natura sa reală, psihică La aproape fiecare indeterminist - și în acest caz, nu are nicio diferență dacă admite sau neagă validitatea universală a legii cauzale - se poate găsi afirmația pe care Rudolf Aiken a formulat-o în următoarele cuvinte: "indiferent dacă determinismul este considerat cosmic, religios, poartă puterea care mută o persoană în lumea exterioară" *) Întrucât, conform conceptului de determinism, o persoană este "condusă" de motive, ceea ce s-a spus este echivalent cu afirmația că motivele sunt, în raport cu "eu" interior al unei persoane, ceva obiectiv, care poate fi, prin urmare, opus acestuia în acest caz, ca principiu activ, complet controlant Din această premisă, deja cu deplin drept logic, se trag o serie întreagă de concluzii defavorabile determinismului Nu ne vom opri asupra lor, pentru că inconsecvența premisei mari, pe care acum vom încerca să o dovedim, distruge toate silogismele construite pe ea Nu este absolut necesar să ne adâncim în analiza psihologică Sub conceptul de "indeterminism" atât aici, cât și în viitor, se înțelege "indeterminism cauzal") Rudolf Eucken, op op p ; cf Karl lo'èl, op op p , în continuare Întrebări de filosofie, carte ni Biblioteca "Runivers" E ROMANOV motive pentru a fi convins că astfel de afirmații se bazează exclusiv pe sclavia unei anumite întrebuințări a cuvintelor Numai pentru că în vorbirea obișnuită există expresii precum: "Am făcut-o sub presiunea unui astfel de motiv", "Am fost forțat să o fac de așa și astfel de motive", ar putea o asemenea noțiune a naturii motivelor Numai în acest caz un motiv - prin natura sa un proces exclusiv subiectiv, intern, căruia nu îi este inerent absolut nimic obiectiv - ar putea fi considerat, dacă nu în formă, atunci în conținutul său, ca ceva obiectiv în raport cu o persoană, dacă aceleași externe, t -e Venind din lumea obiectivă a impulsurilor, impulsurile ar evoca aceleași motive la toți oamenii, atât cantitativ, cât și calitativ Dar, în realitate, fiecare impuls, chiar dacă vine din lumea obiectivă, este refractat printr-o prismă individuală - caracterul uman - și abia atunci își primește colorarea specifică și expresia definită: devine un motiv Așa cum aceeași imagine la diferiți oameni, în funcție de nivelul susceptibilității lor estetice, evocă sentimente diferite, în același mod același impuls exterior, în funcție de caracterul unei persoane, duce adesea la motive de intensitate diferită sau chiar la diferite motive Și așa cum o experiență estetică nu își pierde caracterul pur subiectiv pentru că este cauzată cauzal de un fenomen obiectiv, la fel și motivele Caracterul individual este laboratorul în care fiecare impuls exterior, fiecare impuls care vine din exterior, trebuie să treacă, pentru a fi asimilat și individualizat acolo, pentru a deveni un motiv În același timp, caracterul nu trebuie înțeles ca ceva transcendental, înzestrat cu o calitate supraempirică Așa cum orice acțiune fizică lasă în urmă o anumită urmă, care se exprimă prin faptul că aceeași acțiune este mai ușor de efectuat a doua oară, la fel și manifestarea activității sale mentale nu rămâne fără urmă pentru o persoană Pe acest fapt se bazează orice exercițiu mental, educație ca

în Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBULUI ARBIT domenii de gândire, precum și sentimente și voință Din aceasta rezultă clar că fiecare gând nou, fiecare sentiment nou, dorință nu stă izolat, ci este într-un fel predeterminat de activitatea mentală anterioară a unei persoane date, predeterminată în sensul că sunt cel mai strâns legate de această activitate iar din ea dependent cauzal Cu greu este posibil să definim caracterul mai adecvat decât a făcut Wundt când a spus că "prin caracter înțelegem rezultatul general al cauzalității psihice antecedente, care, la rândul său, ia parte din nou ca cauză în fiecare fenomen nou"*) Acest "rezultat general" al activității mentale anterioare, în ciuda faptului că este diferit în fiecare moment, deoarece împreună cu o persoană participă la procesul permanent de dezvoltare a acesteia, cu toate acestea, datorită continuității sale, este că într-o persoană care îl face independent, diferit de ceilalți ființă, ceea ce îl face un individ Odată cu clarificarea semnificației caracterului în formarea motivelor, inconsecvența viziunii, "considerându-le pe acestea din urmă drept fenomene obiective, nu poate fi pusă la îndoială Este cu adevărat posibil, fără a părăsi pământul abstracției, să ne imaginăm un om fără motivele lui? Nu este motivul mai degrabă acea latură a manifestării psihice, care, mai mult decât toate celelalte, este legată organic de întreaga individualitate a omului, ca ființă care gândește, simți și dorește? Nu este adevărat, în fine, Heffding, care spune că motivul este omul însuși, apărându-ne într-o anumită formă sau dintr-o anumită latură *) După ce am stabilit viziunea corectă asupra naturii motivelor, ne facilităm foarte mult munca în rezolvarea celei de-a doua întrebări de mai sus: există factori indicați de indeterminiști care, împreună cu motivele, ar trebui să participe la procesul de determinare a voinței, susceptibili de empiric? contabilizarea valorilor reale sau nu *) Wundt, op op vol II, p $) Hoffdhig, Psychologie in Umrissen auf Grundlage der Erfahrung, Leipzig i , S * Biblioteca "Runivers" E ROMANOV Din pacate; indeterminiștii, în ceea ce privește problema a ceea ce ar trebui considerat ca un factor care acționează în paralel cu motivele, nu sunt unanimi și trebuie să aducem și să ascundem critica opiniei fiecăruia dintre ei separat, limitându-ne la reprezentanți mai marcanți Să începem cu strămoșul acestui trend, a cărui influență asupra reprezentanților mai moderni nu poate fi pusă la îndoială, cu Gustav Riemelin "Fiecare act uman", spune el, "este, desigur, fenomenul unei schimbări a existentului și nu poate constitui o excepție de la legea cauzală; fiecare acţiune trebuie deci să fie condiţionată sau să aibă un motiv Dar ceea ce este şi poate fi o cauză în diverse domenii ale existenţei, legea cauzală nu spune nimic despre aceasta, căci aceasta este o chestiune de experienţă") Este dificil de argumentat împotriva ideii exprimate aici, așa cum sa indicat deja mai sus, deoarece introduce doar conceptul de lege cauzală în limitele sale naturale ale unei premise pur formale de cunoaștere, subliniind pe bună dreptate că conținutul său material este diferit în fiecare specific caz și nu poate fi stabilită decât prin mijloace speciale, experiență aplicată acestui caz Dimpotrivă, este dificil să nu contestăm afirmația ulterioară a lui Rimelin, care spune că "voința" este o cauză sau, mai degrabă, o cauză parțială a actelor volitive, care, împreună cu motivele, participă la procesul de determinare a acestora *) Căci cunoașterea experiențială la care face apel Riemelin nu știe nimic în afară de actele volitive individuale, întrucât sfera competenței sale se termină doar la granițele "purtătorului" postulat logic al acestor acte - "voința", în afara actelor volitive individuale, "voința" ",

opus acestora Limitându-ne la experiență, nu putem recunoaște realitatea ca "voință", așa cum nu putem recunoaște ca atare o "forță fizică" care se află în afara manifestărilor fizice individuale și servește drept sursă a acestora Definiție științifică *) Gustav Rùmelin "Reden und Aufsãtze" Neue Folge, Freiburg i/ Br u Tü-bingen , S ,) "De ce", spune Rimelinus, "voința să nu fie o astfel de cauză? Ce poate în aceasta să contrazică legea cauzală?" (op cit p) Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBULUI ARBIT" voința, dacă doar se abține de la speculații metafizice în domeniul construirii "lucului în sine" a actelor voliționale, va spune: voința este un concept sau, în cuvintele lui Windelband, "un concept generic pentru un anumit tip de activitate mentală ", concept care exprimă forma generală a acelei activități, pe care o numim volitivă, făcând abstracție de orice conținut specific) Conceptul, desigur, nu poate fi privit ca un factor real care, alături de motive, ia parte la procesul de condiționare a dorințelor umane specifice Considerarea voinței ca determinant al actelor volitive este posibilă numai pe baza psihologiei Vermõgens și este complet inacceptabilă din punctul de vedere al vederilor moderne în psihologie Această propoziție nu este contestată acum nici măcar de unii dintre vechii indeterminiști care postulează o excepție pentru voință în sensul unei supuneri generale la legea cauzalității Deci, unul dintre reprezentanții de seamă ai acestei tendințe, un student al lui Hermann Lotze-Sommer, spune: "temeiul real pe care studiul științific al acestei probleme (adică problema liberului arbitru - E R) nu ar trebui să-l părăsească dacă o face nu vreau să degenerăm în speculații pur mentale, există o bază pentru actele individuale de voință pe care le experimentăm direct" *) Tot ce s-a spus despre Rimelin se aplică în deplină măsură lui Gutberlet, reprezentantul așa-zisei mișcări catolice, care reproșează determinismului că, insistând că motivele dorinței o determină (dorința), că motive egale trebuie, potrivit legea cauzalității, urmați dorințe egale, diferite - diferite, uită complet o parte din "cauzalitate", și anume "capacitatea de a dori" (Făhig-keit zu Wollen)) O încercare mai interesantă de a elibera voința de subordonarea exclusivă a motivelor a făcut-o Zibek în cartea sa The Philosophy of Religion Aici nu avem de-a face cu procesul de personificare *) Cf Sigioart, Der Begriff des Wollens und sein Verhältniss zum Begriff der Ursache, Kleine Schriften Bd II, , S ; Wundt, Marea Britanie op vol II p zz") Sommer, în K Op pagina) Gufberkt, Die Willensfreiheit und ihre Gegner, Fulda , Aulì , S Biblioteca "Runivers" E ROMANOV noțiuni, ca în primele două cazuri, și înzestrarea acestor ființe abstracte cu calități reale, dar cu o realitate neîndoielnică: cu conștiință personală de sine "Conștiința de sine a personalității", crede Siebek, "mulțumită determinării concrete pe care i-o dă caracterul, ea însăși ia parte ca o parte sau, în plus, formează acea instanță de care depinde care dintre motivele concurente să dea avantaj" *) La baza acestui raționament stă un gând necondiționat corect, și anume că orice dorință nu stă izolată, ci se află în cea mai strânsă legătură succesivă cu toată activitatea mentală anterioară a unei persoane, cu înclinațiile constante, deja ușor variate, predispoziția creat de ea, într-un cuvânt, tot întunericul, ceea ce numim caracter * Această viziune destul de corectă a succesiunii cauzale în domeniul activității psihice - o viziune care a fost întotdeauna avansată în mod special de determiniști) - l-a condus totuși pe Siebeck, datorită concepției false a naturii motivelor de la care a pornit, la total inacceptabil concluzii Conștiința de sine a individului în "determinarea concretă" dată lui de caracterul său

joacă, fără îndoială, rolul de factor determinant, principal în toată activitatea mentală ulterioară, inclusiv voliţională Dar acest rol nu este, aşa cum crede Zybek, că conştiinţa de sine, ca mărime independentă, ia parte la formarea unei noi dorinţe împreună cu motivele existente, concurând cu acestea, ci că ea ia parte la procesul însăşi de creaţie a motivelor Impulsurile externe şi interne, născute iniţial ca idei, abia după ce trec prin prisma experienţei acumulate de activitatea mentală anterioară - întrucât se reflectă în conştiinţă - se transformă în motive, devin sursă de manifestare a unei anumite activităţi Astfel, opoziţia motivelor faţă de conştiinţa de sine Siebeck, Religionsphilosopliie, Freib u Leipzig , S) cm Sigwart, Marea Britanie Op p , pentru; Wundt, Marea Britanie op cpt ; Ed v Hart manti, Marea Britanie op pagina $ı Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBULUI ARBIT ca mărimi eterogene este fundamental greşită Conştiinţa de sine nu este un factor independent care poate fi distins de motive, ci un moment constitutiv al motivelor, începutul formării lor Herman Schwartz procedează dintr-un punct de vedere complet diferit în construcţiile sale din cartea "Psihologia voinţei", care a atras atenţia El se recunoaşte în mod deschis ca determinist, deoarece prin acest concept se înţelege doar determinismul actelor voliţionale, spre deosebire de originea lor liberă *), dar se ia complet de partea indeterminiştilor, deoarece deterministii pun un semn egal între determinism şi determinism prin motive În opinia sa, ar trebui să se distingă două feluri de acte voliţionale: inferioare şi superioare; inferior - supus constrângerii motivaţionale, superioare - normative) Acestea din urmă se bazează pe ceva a priori în raport cu voinţa, pe - pentru a folosi terminologia proprie a lui Schwartz - "a priori a voinţei" Acestui "a priori" îi dă un nume aparte: legea preferinţei analitice sau sintetice (Gesetz des analytischen oder synthetischen Vorziehens) Ar trebui Prin natura depozitului identic şi unic terminologic al lui Zibek, o excelentă încercare de fundamentare teoretică a indeterminismului cauzal sd Gorno (Arnold), neobişnuit în lagăr, dar din ce în ce mai mult decât timpul timpului lagărului Ceea ce Siebeck numeşte conştiinţa de sine a individului, Gorn îl numeşte "das Ich-Subjekt" Asemenea lui Siebek conştiinţei de sine, Horn atribuie lui "Ich-Subjekt" rolul unui factor activ ("attive potenz") în procesul de condiţionare a actelor de voinţă , în special pp , ,)) H Schwarţ Psihologia voinţei, Leipzig, , p) Ibid , p Este imposibil să nu remarcăm legătura de familie dintre această opoziţie şi cea pe care o face Iering, subordonând testamentul sub forma unei excepţii nu legii cauzalităţii, ci oportunităţii: -B R) posesiuni: unde începe teritoriul său, se termină Lovitura valului de la cauză la efect, care în lumea mentală merge la infinit, se sparge împotriva oricărei dorinţe umane; aici legea cauzalităţii este neputincioasă, aici domneşte legea oportunităţii" (Jhering, Der Zweck im Recht, Aufl , Leipzig, , Bd i, S ,) Decret, op , p Biblioteca "Runivers " E ROMANOV stau "baza dorinţei, ca şi în raţiunea a priori, a individului cunoscător" x) De aici se trage concluzia: "precum gândirea logică nu depinde de constrângerea asociativă, nici alegerea analitică, nici cea sintetică (Wahlen) nu poate depinde de constrângerea motivaţională" *) Lăsând deoparte consistenţa teoretică a acestui apriorism voliţional particular, este posibil fără prea multă dificultate să se dovedească inconsecvenţa internă, artificialitatea tuturor argumentaţiilor de mai sus "Apriori" raţiunii practice, ca atare a raţiunii teoretice, nu poate fi conceput, după spiritul kantianismului, ca ceva având un anumit conţinut material, ci doar ca o formă care organizează materia, ca principiu subiectiv intern,

asimilând totul provenind din lumea obiectivă Dacă, așadar, se admite că "capacitatea de a alege" este a priori a voinței, cât de absurdă poate fi o astfel de operațiune particulară a apriorismului, căci cu același drept se poate considera "capacitatea de a mânca" ca a priori a actelor a mâncatului, "capacitatea de a respira" - a proceselor de respirație etc , - cu toate acestea, este imposibil, așa cum face Schwartz, între "capacitatea" de a alege și rezultat, consecința ei - o decizie normativă - de a pune un semn egal Norma, ca atare, i e reprezentarea propriu-zisului, nu poate avea un caracter a priori, oricât de naiv s-ar înțelege apriorismul, a doar a posteriori Între norme și, să zicem, pasiuni, instincte și alte surse care acționează ca motive, nu există nicio diferență fundamentală în sensul originii lor: atât prima, cât și a doua de caracter pământesc, a posteriori Dacă, deci, permitem împărțirea actelor voinței în superioare și inferioare, atunci primele se pot deosebi de a doua doar prin aceea că fac o alegere între motive nenormative din punctul de vedere al unei norme sau, mai mult mai exact, că o anumită normă devine motivul lor decisiv între alte motive de origine nenormativă Permițând posibilitatea unei astfel de analize retrospective asupra actelor volitive și a evaluării lor corespunzătoare, noi Ibid , tot p) Decret, op , p Ar trebui mai degrabă să respingem opoziția constrângerii motivaționale față de constrângerea normativă - opoziția care stă la baza tuturor concluziilor lui Schwartz - pentru că norma, fie ea de origine religioasă, legală sau pur morală, abia atunci devine norma pentru noi, norma în sens subiectiv, când este asimilat de noi, că -e când se traduce în motivul dorinţelor noastre Astfel, norma nu este ceva eterogen la motive (ne referim, desigur, la norma în sens subiectiv), ci, dimpotrivă, una dintre varietățile acestora din urmă, tocmai cea care se naște în procesul de adaptare o persoană la mediul său social În viața reală, nu se poate găsi nici o astfel de ființă ideală care în dorințele sale și, în consecință, acțiunile sale, să fie ghidată exclusiv de motive de origine normativă, nici un astfel de monstru care să fie familiarizat doar cu motive nenormative Atât primul, cât și cel de-al doilea, dacă le admitem ipotetic existența, ar fi de cealaltă parte a binelui și a răului, în afara sferei evaluării etice Căci orice idee de morală presupune două principii în om și devine complet imposibilă la acei poli extremi în care doar unul domină Opiniile citate cred că sunt destul de suficiente pentru a arăta inutilitatea teoretică a căutării întreprinse pentru un determinant suplimentar, oricât de atent sunt efectuate aceste căutări Am văzut că tot ceea ce, în urma unor astfel de căutări, a fost prezentat ca un factor real, echivalent, din punctul de vedere al cauzalului condiționat (tm), cu motive, de fapt, cu o atitudine mai critică față de acesta, s-a dovedit a fi fi o ficțiune, un produs al ipostazei gândirii logice născute mănâncă abstracțiuni și ridicarea lor la rangul de realități Analiza empirică a vieții volitive a unei persoane nu poate descoperi, în afară de motive, nicio altă forță motrice, nicio altă cauză care o condiționează Odată cu acceptarea acestei propoziții, ne plasăm înaintea ultimei, prezentate mai sus, poate cea mai cardinală întrebare a întregii probleme: nu există o necesitate teoretică, în ciuda dovezilor negative ale experienței, totuși, ca ipoteză cea mai satisfăcătoare, să postulez existența unei astfel de cauze? Cu alte cuvinte, poate că insuficiența motivelor pentru o explicație cauzală a vieții volitive este atât de clară încât ipoteza care admite existența unei alte cauze împreună cu motive, deși un empirism evaziv prin

mijloace brute, păcătuiește mai puțin împotriva adevărului? În arsenalul teoretic al indeterminismului (și în acest caz fără deosebire de nuanțe, pornind de la extracauzal prin "relativ" până la cauzal), există doar două argumente care sunt invocate în apărarea poziției indicate: i) dovezi ale experienței noastre interne (așa-numita "conștiință indeterministă e ");) capacitatea unei persoane de a face o alegere în prezența unor motive de intensitate egală, acționând în direcții opuse unul față de celălalt (așa-numitele "cazuri indiferente") Să analizăm fiecare dintre ele separat Nu există un martor mai de încredere cu privire la problema naturii și proprietăților experiențelor noastre mentale decât experiența interioară directă Această experiență, adică sentimentul imediat, spun indeterminiștii, spune clar și fără ambiguitate fiecărui om: ești liber Înainte de acest fapt, toate îndoielile trebuie reduse la tăcere "Nu există un fapt mai sigur al conștiinței noastre decât că purtăm în noi înșine sentimentul libertății și credem că suntem liberi Dintre toate argumentele împotriva determinismului, îl consider pe acesta cel mai convingător, deoarece determinismul, în sensul obișnuit al termenului, chiar și de către el însuși, trebuie să declare faptul incontestabil al conștiinței inerent în orice a fi o iluzie inevitabilă ", spune Riemelin *) "Toţi bărbaţii", îi repetă Gutberlay, "pentru că nu sunt sub influenţa unor prejudecăţi sistematice a priori, au convingerea fermă că voinţa este liberă") "Știm", mai afirmă Lichtenberg, "mai precis că voința noastră este liberă decât că tot ceea ce se întâmplă trebuie să aibă o cauză") Asemenea afirmații Ã) Rümelin, op op p ,) Gutberlet, op op pagina Lichtenberg, Vermischte Schriften și Gõttingen, , Bd , S Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBULUI ARBIT s-ar putea cita la nesfârșit, dar citatele sunt suficiente pentru a arăta forța de persuasiune pe care o asumă indeterminiștii în spatele acestui argument Ce este aceasta ((conștiința indeterministă), această instanță neapelabilă, în fața căreia determinismul este chemat să-și plece ascultător capul? faptul lipsei de experiență? Libertatea, după cum se știe, este, pe de o parte, un concept relativist, pentru că lumea fenomenelor nu cunoaște fenomenele absolut libere, stând în afara oricărei dependențe; pe de altă parte, conceptul este negativ, deoarece servește întotdeauna ca o negație a unui fel de dependență, a unui fel de limitare *) Din prima proprietate a acestui concept rezultă logic că, luată fără o dependenţă concretă, care este negata, devine lipsită de sens; din a doua, că este imposibil să cunoști libertatea prin experiență directă, căci experiența, fie interioară, fie exterioară, nu poate avea ca obiect decât ceva pozitiv Ajungem la ideea libertății a ceva doar printr-o cale logică, printr-o metodă de inferență Cunoașterea omului primitiv, așadar, ar fi probabil complet inaccesibil sensului tuturor așa-ziselor drepturi ale omului și cetățeanului, deoarece, fiind o negare a limitărilor care existau înainte, cunoașterea acestor drepturi presupune o experiență pozitivă în trecutul, a cărui absență în prezent este percepută de noi ca o binecuvântare și este întărită de lege Ce poate însemna într-un astfel de caz afirmația: "ne simțim libertatea", "experiența directă ne vorbește despre libertate", etc ? În orice caz, nu că trăim cu adevărat libertatea cu un sentiment imediat, ci, cel mult, că nu trăim dependența noastră *) Din literatura de ultima ora, comparati Ioëi, op op pagina) O opinie aproape generală Compară: Schopenhauer, op op pagina ; Ed v Hart-manti, op op p ; Windelband, Ueber Willensfreiheit, p ii, op op vol II, p Împotriva definirii negative a conceptului de libertate de hrană aprins vezi: pod, op op p , , Biblioteca "Runivers"

E ROMANOV poduri, nu simțim constrângere motivațională Ceea ce este astfel prezentat ca experiență imediată este o inferență bazată pe faptul lipsei de experiență Această eroare psihologică, de o importanță atât de fundamentală, a fost observată mai întâi corect de Hartmann "Dacă cineva pretinde", spune Hartmann, "că știe din dovezile experienței sale interioare directe că voința lui este liberă, atunci i se poate obiecta că afirmația sa este atât de falsă din punct de vedere formal, deoarece amestecă dovezile negative ale sale conștiință cu o concluzie pripită făcută din ea" *) Această concluzie este grăbită, fie și numai pentru că voința în acest caz nu reprezintă o excepție de la alte domenii ale vieții mentale - gândire și simțire, al căror determinism, cu câteva excepții, nu este contestat : cum s-a născut cutare sau cutare gând Situația este și mai tristă pe tărâmul simțurilor Se poate lua în considerare suficient de cauzalitate toate jocurile complexe, toate nuanțele subtile ale experiențelor de bucurie și tristețe? Nu afirmăm, dimpotrivă, în cuvintele atât de des folosite: "Nu știu ce se întâmplă cu mine astăzi", faptul că nu putem reduce o anumită experiență la cauze suficiente pentru a o explica? Daca da, i e dacă determinismul gândirii și simțirii nu este întotdeauna susceptibil de înregistrarea experienței directe, atunci întrebarea este destul de legitimă: de ce este decretat doar liberul arbitru și nu toată activitatea mentală? Motivul pentru aceasta, desigur, nu este, așa cum crede Lotze), că urmele regularității în sfera gândirii și simțirii ies destul de clar (căci urmele regularității și cu dorințe sunt uneori destul de proeminente), ci exclusiv) Ed y Hartmann, op op p Aceeași idee, dar mai vag exprimată, se regăsește și la Paul Rèe, în cartea sa: "Die Illusion der Willens-freiheit", Berlin , S și urm) cm Ziehen, Leitfaden der Physiologischen Psychologie, Aufl , Jena S a) Lotțey Mikrokosnios, Bd I, S Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBERTĂȚII DE VOINȚĂ într-un mediu particular de acţiune al actelor de voinţă În timp ce gândirea și simțirea, în manifestarea lor, sunt închise în cercul proceselor interne și numai indirect - prin voința, pe care o determină motivațional, acționează cauzal asupra lumii exterioare - voința acționează direct Din punct de vedere psihologic, aceasta duce la faptul că deseori determinăm prezența dorinței, direcția ei, intensitatea nu prin analiză internă, adică autoobservarea, dar după semne exterioare: după faptă Prezumția de corectitudine a unei astfel de metode este corespondența stabilită de experiență - pentru cazul normal, desigur - între dorință și acțiune Atât evaluarea juridică, cât și cea pur morală pornesc din această prezumție și necesită probe speciale pentru a admite o excepție într-un anumit caz Constanța relației dintre dorință și acțiune duce în cele din urmă la faptul că din punct de vedere psihologic aceste două fenomene, legate doar cauzal între ele, nu diferă suficient de strict, iar semnele caracteristice unuia sunt atribuite celuilalt "Dacă întrebi", remarcă pe bună dreptate Schopenhauer, "de la o persoană care este complet eliberată de orice opinie preconcepută, atunci ea va exprima acea conștiință imediată, care este atât de adesea eronată identificată cu liberul arbitru, aproximativ după cum urmează: "Pot împărți ceea ce Vreau, vreau să merg la stânga - merg la stânga Vreau să merg la dreapta - merg la dreapta - depinde doar de dorința mea: în felul acesta sunt liber Din faptul incontestabil al libertăţii de acţiune, i e din faptul autonomiei relative a omului în sfera acțiunii, se deduce în mod fals la cea din sfera dorinței Această aberație psihologică a fost deja observată și observată corect atât de Locke, cât și de Hume, ceea ce este evident din definițiile lor ale conceptului de libertate "Libertatea", spune

primul, "este capacitatea de a face ceea ce dorește cineva, dar o persoană trebuie să-și dorească neapărat una sau alta" *) "Nu putem", spune al doilea, "sub libertate să înțelegem altceva decât capacitatea de a acționa sau de a nu acționa în conformitate cu deciziile voinței: vrem *) Schopenhauer, decret, op , p i) Loche, Un eseu conccriimg humen înţelegere, V , Cap XXI, Biblioteca "Runivers" E ROMANOV a rămâne în repaus - rămânem, preferăm să ne mișcăm - ne mișcăm" *) Această distincție clară între libertatea de acțiune și libertatea dorinței, atât de des identificată cu ea, a fost subliniată din ce în ce mai des în literatura deterministă de mai târziu și a devenit în cele din urmă obișnuită în ea Cu toate acestea, nu a fost asimilat de reprezentanții indeterminismului și, cu câteva excepții, confuzia a două concepte fundamental diferite continuă să decoreze paginile scrierilor lor Ce s-a spus despre așa-zis conștiința indeterministă poate fi rezumată după cum urmează: Experiența interioară directă, care ar mărturisi despre libertatea dorințelor noastre, nu este și nu poate fi; Ceea ce este prezentat ca atare este o inferență din faptul lipsei de experiență a determinismului, a constrângerii; Imposibilitatea de a fixa prin experiență directă condiționarea cauzală a dorințelor (și a gândirii și a simțirii) se datorează faptului că avem la dispoziție instrumente prea grosiere pentru a urmări lanțul nesfârșit al dependenței cauzale în procesele mentale; În sfârșit, faptul că, din dovezile negative ale experienței noastre, se trage o concluzie pozitivă numai în favoarea liberului arbitru, și nu concomitent gândirea și simțirea, deoarece, desigur, acest fenomen nu poate fi explicat prin considerații pur practice: dorinta de a "salva" morala, legea, religia etc , isi gaseste explicatia exclusiva in faptul ca, datorita adecvarii aproape constante intre dorinta si fapta, libertatea de actiune se identifica psihologic cu libertatea dorintei A doua dovadă împotriva principiului fundamental al determinismului, că motivele obligă voința să acționeze; vezi în capacitatea unei persoane de a lua o decizie cu acțiunea simultană a diferitelor motive de intensitate egală Respingerea ipotezei numerarului așa-zis "liberum arbitrimi! indifferentiae", la care J) David Hume, O anchetă privind înțelegerea umană ed ly Green an Groose, Londra, , P $) Cp : Wïndelband, Ueber Willensfreiheit, S , Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA LIBULUI ARBIT in acest caz s-a prescris initiativa alegerii, indeterminismul cauzal considera necesara gasirea unui substitut pentru aceasta Deoarece situațiile "măgarului buridan" nu sunt familiare unei persoane, atunci este legitim să presupunem că, alături de motive, există încă un motiv care scoate o persoană din ciocniri tragice Această simplă considerație a fost multă vreme, alături de presupusele dovezi ale experienței directe, atuul invincibil al indeterminismului, indiferent de culoarea vopsită a acestuia din urmă Pur logic, o astfel de construcție părea și multora li se pare de-a dreptul fără cusur Două drumuri, identice din toate punctele de vedere, duc la același scop Un om, mânat doar de motive, ar sta neputincios la răscruce, incapabil, având în vedere atracția egală a ambelor drumuri, să facă o alegere Anticipând astfel de exemple pentru a le consolida poziția a priori, indeterminiștii, cel mai adesea inconștient, confundă fenomenele din două categorii fundamental diferite: acțiuni pur mecanice, i e pe care corpul nostru o face în mod arbitrar, autonom în vederea absenței unei dorințe specifice căreia ar trebui să se supună - cu acte voliționale, i e cele care presupun o alegere, care servesc la realizarea ei Într-un număr infinit de cazuri, când aceleași mijloace duc la același scop, nu facem o alegere, nu decidem pe care dintre mijloace să preferăm, dar ni-l prezentăm ca pe o

chestiune indiferentă în întregime un joc de mecanism , din punctul de vedere al dorințelor noastre, o șansă oarbă "Ceea ce se întâmplă de fapt într-un astfel de caz", spune Windelband, "nu este o decizie prin alegere în sensul propriu-zis, ci mai degrabă un refuz de a alege, prin care decizia pare a fi un joc de mecanism" Rămâne astfel să investighem acele cazuri în care alegerea are loc efectiv Cum atunci, dacă două motive opuse de intensitate egală participă la procesul motivațional? În primul rând, trebuie menționat că această posibilitate teoretică rămâne așa și că în l) Wïndelband, Ueber \V Ш en sire i li ei t, S Comp de asemenea Hòffding, Grund-lagen der humanen Ethik, Bonn , S în continuare Biblioteca "Runivers" E ROMANOV nu are loc pentru ea în lumea fenomenelor concrete Asemenea unui cerc ideal, ale cărui puncte s-ar afla la aceeași distanță de centru, așa că două motive ideal egale există doar în abstracția umană În viața reală, nu ne confruntăm cu absolute, ci cu aproximări mai mari sau mai mici față de ele Și aici practica de zi cu zi nu este împotriva determinismului, ci pentru determinism Faptele de nehotărâre, ezitare, care sunt familiare oricărei persoane, dacă pot fi explicate psihologic, atunci numai din punct de vedere al determinismului, care într-un astfel de caz implică acțiunea unor motive diferite cu o nesemnificativă - adesea complet nesocotită de constiinta noastra - diferenta de intensitate Cu cât această diferență este mai mică, cu atât se apropie mai mult de limita sa matematică, zero, cu atât oscilațiile devin mai dureroase: die Wahl wird zur Qual Dacă nu pentru toată viața volitivă, așa cum credea Schopenhauer, atunci cuvintele sale se aplică cu siguranță acestor momente excepționale: "iată-ne, parcă, în culise și aflăm secretul, cum, în esența sa cea mai intimă, cauzele cauzează efectul" Astfel, al doilea argument al indeterminismului, dacă este luat cu mai multă atenție, nu este capabil să inspire îndoieli cu privire la corectitudinea laturii materiale a conceptului determinist, care spune că motivele și numai ele determină voința Dar asta nu înseamnă că o persoană este forțată la dorințele sale, că nu el este, ci motivele care îi decid soarta? Răspunsul la această întrebare este oferit de o analiză corectă a naturii motivelor După ce ne-am scăpat de viziunea vulgară despre ele ca fenomene obiective, aproape eterogene ale naturii umane, recunoaștem în mod clar artificialitatea opoziției omului față de motivele sale, adică, părți ale întregului Dacă se spune: "omul este forțat de motive la o anumită dorință", atunci ei creează astfel o ficțiune falsă a ființei dualiste a omului A spune "Sunt forțat de mine însumi" înseamnă a priva conceptul de constrângere de sensul său natural, a-l transforma în propriul său opus: libertatea E Romanova Schopenhauer, Die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde, Leipzig , Aufl S Biblioteca "Runivers" Șansa și inconștientul § Teoria probabilităţii şi viitorul Conform teoremei lui Jacob Bernoulli, după probabilitatea oricărui eveniment, se poate judeca cât de des va apărea acest eveniment în următoarea serie de teste Dacă probabilitatea ca un jucător să câștige un joc este egală, atunci ar trebui să ne așteptăm la aceeași victorie pentru două jocuri Dacă această din urmă regulă este încălcată sistematic, dacă jucătorul are înfrângeri continue de până la de ori, atunci vom considera un astfel de fenomen atât de excepţional, atât de contrar concluziilor teoriei probabilității, care în concluziile atât de elementare este de bun simț exprimat în formule matematice, că vom fi forțați să ajungem la concluzia că nu întâmplarea determină rezultatul evenimentelor, ci acțiunile necinstite ale partenerilor Probabilitatea este raportul dintre numărul de cazuri favorabile unui eveniment și numărul tuturor singurelor cazuri

posibile, prin care se presupune că toate cazurile sunt la fel de probabile Dacă în urnă există io bile albe și io negre, atunci probabilitatea de a scoate o bilă neagră (sau albă) este egală cu / == V Se presupune că probabilitatea de ieșire a fiecărei bile anume este aceeași Dar dacă jucătorul îndepărtează în mod conștient bila albă, ghidat de simțul tactil asupra zgârieturilor făcute anterior pe fiecare dintre bile negre, atunci nu mai are loc posibilitatea egală de cazuri, probabilitatea nu mai este determinată de număr iar mingea albă nu ar trebui să fie așteptată i ori pentru ieșiri Stabilim echivalența cazurilor asumând o situație perfect ideală, presupunând absența Întrebări de filosofie, carte III Biblioteca "Runivers" D'MORDUKHAI-BOLTOVSKOY orice factori care acționează într-o direcție strict definită, spre apariția unor evenimente din orice categorie anume Atunci când determinăm probabilitatea ca o bilă neagră să iasă dintr-o urna care conține atât bile negre, cât și bile albe, presupunem că nu vedem aceste bile, că nu putem distinge negrul de alb prin atingere, că bilele nu sunt introduse în urnă în mod intenționat de noi în așa ordine încât bilele albe să fie în sus și cele negre în jos și, prin urmare, cele albe sunt primele care vin la îndemână Diferența dintre numărul efectiv observat de apariții ale evenimentelor, de ex apariția unei bile negre în timpul scoaterii succesive a bilelor din urnă, cu cea dată de teoria probabilității, indică prezența factorilor care încalcă această situație ideală, pe care noi, în calculul nostru al probabilității și predicția numărului așteptat de aparițiile evenimentului, nu au putut neglija datorită influenței lor semnificative Situația în care au fost efectuate testele se dovedește a fi semnificativ abate de la schema matematică cu care este identificat în teoria probabilității Teoria probabilității învață că probabilitatea de apariție succesivă a unei cărți norocoase este egală cu produsul dintre probabilitățile de apariție a acesteia în fiecare dintre părți, că această probabilitate este mică, că cazurile în care un jucător câștigă de mai multe ori la rând sunt foarte rar Dacă probabilitatea de a câștiga într-un joc este a, atunci probabilitatea de câștiguri succesive în n jocuri este a " Dar teoria probabilității privește probabilitatea evenimentelor așa cum un geometru privește corpurile, sau așa cum un mecanic privește mișcarea, luând în considerare doar forțele cele mai semnificative Teoria probabilității presupune că mersul jocului depinde doar de numărul de combinații favorabile de cărți și neglijează acei factori care, deși au un loc, pentru că avem de-a face cu realitatea și nu cu o schemă ideală, dar au prea puțin influență asupra rezultatului jocului § Schema matematică a vieţii şi a realităţii Dar sunt forțele care duc realitatea dincolo de limitele acestei scheme geometrice atât de nesemnificative? Lucruri despre Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL despre care vorbește înțelepciunea populară și experiența amară a celor care au de-a face constant cu șansa, uneori contravin puternic principiilor teoriei probabilităților, subliniind că schema geometrică este prea îngustă pentru viață, a cărei adâncime sumbră nu poate fi nici măsurată, nici măsurată calculat Ei învață despre dârele evenimentelor fericite și nefericite, despre soarta inexorabilă și capricioasă care își are favoriții și copiii vitregi În toate aceste cazuri trebuie să recunoaștem funcționarea unei forțe pe care teoria probabilității nu o poate înțelege și exprima în numere Dacă probabilitatea de a câștiga în primul joc este a, atunci, conform teoriei probabilității, probabilitatea de câștiguri succesive în n jocuri este Ho, datorită acțiunii unui factor necunoscut care înclină soarta în direcția

jucătorului, probabilitatea în al doilea joc nu este a, dar unde ε este mic oh, dar unele , de la- personal de la zero, o valoare pozitivă, în al treilea joc • probabilitatea nu este a și nu αφδ , ci ε , unde ε >ε , apoi α-|- ε , ε > ε etc d) (a~bz) (a+ m-i) și poate fi mult mai mare și chiar foarte mare dacă membrii seriei ε , ε cresc rapid Sub influența unei astfel de forțe, probabilitatea de a câștiga (sau a pierde) în jocurile succesive crește Dar o astfel de acțiune, după cum ne învață experiența amară, are loc doar atâta timp cât continuă șirurile evenimentelor nefericite și fericite După cum știe toată lumea, aceste benzi se despart deodată, jucătorul este ca un dansator de frânghie care riscă să se rupă în fiecare minut; se misca pas cu pas, un pas fericit ii da incredere intr-un nou pas, pana ajunge la ultimul pas fatal, care il va cufunda in abis Fericirea jucătorului este ca un vis plăcut care se termină brusc, readucendu-l la fosta sa realitate Să vedem ce spune "jucătorul" lui Dostoievski "Nu-mi amintesc aici nici calculul, nici ordinea pariurilor mele Îmi amintesc doar, ca într-un vis, că am câștigat deja, se pare, Biblioteca "Runivers" loo L MORDUKHAI-BOLTOVSKOY șaisprezece mii de florini, deodată, cu trei lovituri nefericite, a coborât doisprezece dintre ei: apoi a mutat ultimele patru mii în "timp" (dar nu simțeam aproape nimic în același timp, eram doar un fel de mecanism fără sens) câștigat, apoi a câștigat de ori la rând Îmi amintesc doar că am luat bani în mii, îmi amintesc și că mai ales au ieșit douăsprezece medii, de care m-am atașat Au ieșit cumva regulat, fără greș de trei-patru ori la rând, apoi au dispărut de două ori și apoi au revenit din nou de trei-patru ori la rând Această regularitate uimitoare se găsește uneori în dungi și aceasta este ceea ce îi încurcă pe jucătorii notițe care numără cu un creion în mână Aceste fapte nu ne conduc în niciun caz la recunoașterea unui element metafizic, acțiunea unei entități transcendente care trăiește în afara timpului și spațiului și direcționează inteligent soarta jucătorului spre împlinirea scopurilor proprii, necunoscute nouă Ni se pare complet fără scop și fără sens să distribuim darurile norocului, atât între oameni diferiți, cât și pentru o persoană în momente diferite Aceste șiruri de întâmplări fericite și nefericite sunt imitații absurde ale lucrurilor care s-au întâmplat cândva și nu poartă nicio amprentă a oportunității rezonabile și nici interesul dacă aduc fericirea sau ruina unei persoane Aici apare involuntar imaginea unei maimuțe sau a unui idiot care repetă prostesc mișcările unei persoane care stă în fața lui Punctul "matematic" al viciului este stabilit de terapie și de întreaga viață umană, care poate fi examinată, ca o serie de jocuri în sensul larg al cuvântului, care folosește terapia, modul în care jucătorul este o persoană care se pune pe Kant sau pentru a constrânge împrejurările aleatoare aleatorii coapte în care se află pe calea vieții Din acest punct de vedere "matematic", soarta nu pare a fi o ființă crudă; ea se poate justifica cu brio împotriva acuzațiilor neplăcute cu ajutorul teoriei probabilității Iată două persoane: Pavel și Peter, aproximativ unul Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL și același mediu, cu aceeași viabilitate Pavel și Peter, aceștia sunt doi jucători a căror răsplată este determinată de eliberarea primului - alb, al doilea - bile negre din urnă, în plus, urna are același număr de bile albe și negre Dacă nenorocirile cad pe capul lui Pavel, atunci motivul pentru aceasta nu este mânia zeilor, ci doar că acest om fie este slab și nu poate suporta ceea ce îndură alții, nu poate birui și trebuie învins, fie că este nebunește îndrăzneț și ia riscuri unde nu ar trebui să-ți asumi riscuri Vasile din Tyvei nu se încadrează în schema matematică,

ca bietul Makar al proverbului rus Dar viața este mult mai profundă, mult mai tragică și mai rea decât planul nostru, în care dorim să o introducem Ea râde de calculele matematice unde rezultatele acestora din urmă sunt așteptate cu cea mai mare încredere Uneori, cu persistență crudă, dârele de succes și eșec se întind și toate eforturile unei persoane de a le rupe nu ating scopul Inelul lui Policrate, aruncat în mare, se întoarce din nou la Policrate, cel puțin în mod miraculos § Al meu și nu al meu Fiecare acțiune conștientă este alcătuită din acte elementare, dintre care doar o parte este conștientă, majoritatea se află sub pragul conștiinței Când merg pe drumul spre locul pe care l-am planificat dinainte, fac o serie de pași, majoritatea fiind făcuți inconștient, ca mișcarea arcului unui muzician În timpul mersului, conștiința mea poate fi complet ocupată cu un fel de reflecție, care este întreruptă din când în când în acele momente în care procesul de mers iese în conștiință O persoană pe care o întâlnești pe drum, în fața căreia ar trebui să te dai deoparte, un teren denivelat care împiedică chiar mersul etc , sunt cauzele unor astfel de goluri Indiferent de progresul gândirii care are loc în conștiință, gândirea inconștientă își face treaba, controlând mersul, ca după o anumită ordine și instrucțiuni ale conștiinței și doar în cazuri excepționale apelează la o autoritate superioară pentru ajutor Întregul lanț de acte elementare care compun acțiunile noastre poate fi imaginat ca un fund neuniform Biblioteca "Runivers" d Mordukhai-boltovskaya râuri, acum ridicându-se deasupra nivelului apei, acum scufundându-se mai adânc Direcția pașilor noștri inconștienți, chiar și, mai mult, viteza lor medie este determinată de un scop conștient, care determină acțiunea conștientă Dar, desigur, conștiința este interesată doar de direcția generală a pașilor, în alte cazuri viteza lor, dar detaliile îi sunt indiferente, permite arbitrariul în anumite limite; pașii pot fi acum mai mici, acum mai lungi, mișcarea se poate abate acum spre stânga, când spre dreapta, fără a fi îndreptată cu precizie geometrică într-o direcție marcată de voința conștientă Astfel, actele elementare sunt determinate de conștiință nu complet, ci doar parțial Ce determină această parte rămasă, independentă de conștiință? Este de presupus că activitatea inconștientă face doar orbește ceea ce îi poruncește conștiința, că, de exemplu, la mers, activitatea sa se reduce doar la a face un pas într-o direcție dată și cu o viteză dată, indicată de conștiință? Ar trebui să credem că, dacă unul dintr-o serie de acte diferă de altul, atunci acest lucru se datorează doar faptului că mecanismul de care dispune psihicul inconștient nu este complet perfect și nu îi permite acestuia să îndeplinească cu exactitate comenzile lui o autoritate superioară? Sau, dimpotrivă, ar trebui să ne asumăm o oarecare autonomie în activitatea psihicului inconștient, să recunoaștem că există o anumită zonă în care puterea conștiinței nu se extinde, în care inconștientul se emancipează, unde direcția și natura acțiunilor sunt determinat nu de scopul stabilit de constiinta, ci de alte scopuri sub constiinta prag? § Mecanismul actelor inconștiente Pentru a rezolva această întrebare, ni se pare necesar să stabilim un punct de vedere special asupra proceselor inconștiente Ni se pare că numai atunci introducerea în luarea în considerare a actelor inconștiente este rodnică în știință dacă, Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL să presupunem că mecanismul lor este exact acelaşi cu cel al actelor conştiente Trebuie să renunțăm complet la viziunea activității psihice inconștiente ca o manifestare directă a Absolutului, această sursă a celei mai grave erori Conform acestei învățături, sub pragul conștiinței purtăm un fel

de zeu, care, fără îndoială, cu o artă de invidiat pentru o conștiință mereu fluctuantă și plină de erori ale conștiinței, lucrează în scopurile sale metafizice Această proprietate prețioasă a activității inconștiente, care servește drept pecetea originii transcendentale a psihicului inconștient, trebuie respinsă odată pentru totdeauna Dacă vom urmări acum toate acele cazuri în care este necesar să explicăm introducerea proceselor inconștiente, vom vedea cu ușurință necesitatea de a le prezenta ca fiind destul de analoge cu cele conștiente, singura diferență fiind că le lipsesc conștiința Trebuie să vorbim despre gândirea inconștientă și despre voința și senzația inconștientă "Activitatea inconștientă", spune Geffding, "poartă amprenta acelorași principii și legi care guvernează munca conștientă" Oponenții introducerii în psihologie a conceptului de activitate mentală inconștientă pot părea să aibă nevoie să recunoască senzația inconștientă alături de gândirea inconștientă, cu care, poate, încă pot fi împăcați, deși cu greu, prin demonstrarea Reductio ad absurdum a falsității a acestei doctrine Este posibil să simți fără a fi conștient de această senzație? Nu pare aceasta o absurditate întrupată, deoarece conștiința trebuie să fie parte integrantă a fiecărei senzații și numai prin conștiință știm ce este senzația? § Conștiința inferioară În disputa despre inconștient, reconcilierea este posibilă în multe privințe între părțile opuse Dacă netezim ultima diferență dintre inconștient și conștient Psihologie, p Biblioteca "Runivers" D MORDUKHAI-BOLTOVSKOY activitate psihică, dacă admitem că ceea ce numim activitate inconștientă nu este lipsită de conștiință în general, ci de acea conștiință care determină unitatea personalității noastre, dacă admitem că pragul conștiinței nu indică sfârșitul conștiinței, că acele senzațiile, a căror intensitate scade sub limita, corespunzătoare pragului conștiinței, pot exista în ordinea inferioară a conștiinței Din acest punct de vedere se află E Geltman în doctrina sa despre inconștientul relativ, în opoziție cu Absolutul Aceeași concluzie o trage și Heffding, pe baza paralelismului psihofizic "Inconștientul, în opinia sa, ca atare, este un concept pur negativ, care nu explică nimic; pozitivul din acest concept este viața mentală conștientă din centrele inferioare ale conștiinței și numai după recunoașterea acestei poziții inconștientul devine un principiu explicativ pozitiv Fiziologic, acest lucru se explică prin faptul că fiecare stimul care ajunge la creier, ramificându-se pe parcurs, provoacă, de asemenea, excitație în centrii nervoși subordonați, care se transformă parțial independent în mișcări și trimit din nou stimuli modificați către creier Paulsen este de aceeași părere Deci, alături de conștiința principală, dominantă, regală, recunoaștem și alte conștiințe de ordine inferioară Luăm în considerare viața mentală, care constă dintr-o serie întreagă de centri mentale, în jurul cărora sunt grupate sisteme de acte mentale Să nu pară ciudat să admitem astfel de senzații, de care nu suntem conștienți, dar de care nu suntem mai puțin conștienți Sentimentele lui Pavel nu sunt recunoscute de Petru, dar totuși Petru nu are niciun motiv să nege sentimentele lui Pavel În timp ce ceea ce se numește activitate psihică conștientă reprezintă sistemul centrului de bază C, totalitatea centrilor inferiori determină inconștientul sau, mai bine, viața subconștientă Relația dintre aceste centre nu trebuie înțeleasă în sensul vreunei comunități socialiste, fiecare membru al căreia se bucură de drepturi egale sau, mai bine Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL să spun, cu egală lipsă de putere, slujind în întregime securitatea și bunăstarea acestei comunități C reprezintă un tiran care a pus mâna pe putere, dar în fiecare moment riscă să o

piardă, dacă nu în întregul său regat, atunci măcar în mici părți ale acesteia Lupta cu sine este principalul conținut al vieții Aceasta este lupta îngerilor și a diavolilor, care nu trăiesc în afara noastră, ci în noi înșine, acesta este un războinic de diverse suflete, diverse conștiințe Aceasta este o serie de înțelegeri între sclavi și stăpâni, pacificarea lor sau o victorie dezastruoasă pentru stăpân și pentru ai lor! Dar chiar și un sclav fără drepturi are propria lui, deși o proprietate foarte mizerabilă, are chiar o zonă foarte îngustă, în care este deja un stăpân nelimitat Conștiința inferioară sau, așa cum o vom numi, psihicul inferior, în virtutea voinței sale inerente de putere, trebuie să pună mâna pe zona pe care stăpânul său a lăsat-o nesupravegheată Ceea ce în actele elementare nu este determinat de conștiința centrală aparține conștiințelor inferioare Deci corpul meu este controlat nu de un eu, ci de mulți, ducând din când în când o luptă pentru posesie, și nu instinctul de autoconservare, ci voința de putere este factorul principal în această luptă Așa cum un om bogat, care a ocupat un apartament de douăsprezece camere, îl conduce pe sărac într-un dulap de la subsol, așa Iul central, după ce stăpânește partea principală a organismului, lasă Iului inferior o zonă invizibilă pentru el, care, cu toate acestea, nu mai puțin poate ascunde în sine ceva care poate servi la moartea sa § Hiperstazia constiintelor inferioare Există zone în care pragul de conștiință al psihicului inferior este mai scăzut decât pentru C și acesta este motivul pentru care aceste senzații nu sunt recunoscute de noi Psihicul inferior poate auzi și vedea când C nu vede și nu aude nimic Așa cum psihicul central în aria sa largă, tot așa evoluează și psihicurile inferioare în cele înguste, iar psihicul inferior, legat, de exemplu, cu nervii atingerii, poate, fiind altfel invariabil mai jos decât cel central, să se simtă mai bine și știi ce nu știe acesta din urmă Vulturul, cu creierul său neînsemnat, are o viziune la care niciun om nu o poate visa și care îi servește să nu dezvăluie secretele unei naturi pestrițe, a lui Biblioteca "Runivers" D Botul X AI-BOLTovskaya înconjurător, ci să vâneze de pe acele înălțimi uriașe la care se ridică, acele victime care îi servesc drept hrană Ce este o premoniție dacă nu rezultatul unei sensibilități mai mari a uneia dintre mințile inferioare? Începutul procesului - prima senzație și o serie de concluzii se află sub pragul conștiinței, doar sfârșitul, acel sentiment puternic, care este, parcă, coarda finală, iese, ca o vagă premoniție, în câmp a constiintei Această viziune face posibilă prezentarea într-o formă clară a explicației viselor profetice pe care o dă Wundt, pe baza faptului vieții mentale inconștiente Wundt povestește despre un bibliotecar care, timp de trei nopți la rând, a visat la focul bibliotecii care i-a fost încredințată, până când, în cele din urmă, a observat un loc de pe raft, unde cărțile, adiacente hornului, au început să mocnească Astfel, într-un vis, bibliotecarul a primit, parcă, un avertisment, iar dacă el, sub influența unui vis, nu a făcut o examinare amănunțită, atunci visul s-ar putea dovedi a fi profetic Acest fenomen se explică după cum urmează Mirosul de ars era atât de slab încât nu putea fi simțit de un bibliotecar în stare de veghe Mirosul de ars era inaccesibil conștiinței, dar același miros a fost simțit de conștiința inferioară, care a creat o serie de imagini care i-au răspuns Într-un vis, pragul conștiinței C a fluctuat și conținutul conștiinței inferioare s-a repezit în el În somn, există o scădere a activității doar a psihicului de bază principal, dar psihicurile din ordinele inferioare pot prezenta, dimpotrivă, o activitate crescută în comparație cu normalul Când stăpânul doarme, servitorii se simt stăpâni

Într-un vis, unitatea personalității fluctuează; astfel de imagini, senzații și gânduri apar în conștiință care nu pot fi conectate cu întregul sistem de elemente mentale care formează personalitatea noastră Aceste imagini, senzații și gânduri aparțin minților inferioare Din adâncurile întunecate ale sufletului apar erupții pe suprafața strălucitoare a conștiinței Se întâmplă ca într-un vis să ne ofere o întrebare sau ghicitoare la care nu putem răspunde, dar Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL alții răspund și suntem siguri de corectitudinea răspunsului lor în vis sau la trezire S-ar putea încerca să explice acest lucru prin amintire Poate că știam ghicitoarea înainte și știam și soluția ei Doar amintirile noastre sunt proiectate în imagini de vis Dar o astfel de explicație este incorectă în cazul în care se știe cu siguranță că nu am putut citi o astfel de ghicitoare și este foarte puțin probabil să o auzim de la cineva Autorul a trebuit să vadă următorul vis: intrând în cameră, și-a văzut frații, care i-au oferit o șaradă: "Prima silabă este un tragedian cunoscut, a doua este o prepoziție, a treia este un pronume și totul este un cal" şi, când autorul, reflectând, nu a putut răspunde, i s-a dat un indiciu: "Rossinato" Evident, există o greșeală în această șaradă: calul lui Don Quijote nu este Rossinato, ci Rossinante, "nan" nu poate fi un pretext O astfel de șaradă, desigur, nu a fost niciodată citită sau auzită și abia era necesar să se calmeze, deoarece imediat, la trezire, s-a găsit o greșeală Continuând munca începută de conștiință înainte de începerea somnului, psihicul inferior a continuat-o atunci când conștiința era plină de imagini de vis Fluctuind aproape de pragul conștiinței, munca mentală a psihicului inferior a pătruns doar parțial în conștiință Mai întâi, sarcina ghicitorii a pătruns și a fost proiectată în imaginile viselor, apoi, sub presiunea fluxului de imagini, apare și soluția Structura psihicului inferior este aceeași cu cea a psihicului superior Ea dorește, simte și gândește Fiind în general inferior în dezvoltare, poate, totuși, să manifeste niște abilități speciale egale și chiar superioare celor ale psihicului superior § Sărăcia psihicului inferior Considerăm necesar să subliniem faptul că dezvoltarea generală a psihicului inferior este foarte scăzută Din faptul că gândirea inconștientă a luat parte la cele mai mari descoperiri, nu o urmează, în principal, Biblioteca "Runivers" D MORDUKHAI-BOLTOVSKOY scrie merit în asta Templul a fost construit de mii de muncitori, dar nu de muncitori, ci de arhitect, trebuie să-l recunoaștem pe creatorul acestui templu Bătălia este câștigată, cine este principalul câștigător: soldații luptători sau comandantul lor genial? Un arhitect fără muncitori, un comandant fără soldați nu este nimic, deoarece ideile lui rămân neîmplinite Nu există nicio îndoială că o mare parte din munca mentală se desfășoară în adâncurile vieții subconștiente, lângă psihicul principal, psihicul inferior își învârte și ea firul Dar munca celui din urmă este determinată de cel mai înalt Dacă o sarcină nerezolvată de conștiință este rezolvată în zona subconștientă, nu este în niciun caz pentru că un lucrător mai bun, mai inteligent stă dincolo de pragul conștiinței, ci doar pentru că aici, deși cel mai bun, dar numai unul, și sunt mii dintre ei, deși acești Mii gândesc mai rău și orizonturile lor sunt mai înguste, dar pentru o mie de eșecuri poate exista un singur succes, iar acest succes iese la iveală în conștiință Iată cum Binet caracterizează) viața inconștientă a unei persoane normale: "mersul, așezarea, întoarcerea paginii unei cărți - toate acestea sunt acte pe care le facem fără să ne gândim, dar este destul de dificil să studiem activitatea inconștientă a unui persoană normală: și, în plus, , această activitate pare a fi conservatoare, constând în

obiceiuri, trăind în repetări; în general, ea inventează puțin, uneori pare să judece și să raționeze, dar aceste judecăți și concluzii sunt vechi, pe care le repetă și aproape niciodată nu se ridică la nivelul unei personalități independente § Secundar I isteric Într-o stare normală, Iul central domnește asupra altor reguli I inferioare, ca un monarh nelimitat Dar se poate întâmpla ca un uzurpator al uneia sau chiar al întregii sale puteri să stea lângă tiran Ambele mâini sunt ridicate de comanda conștiinței centrale de bază Durerea de la înțepătura mâinii ajunge la el ca un semnal de pericol, iar la rândul lor mușchii produc ceea ce corespunde deciziei luate de ego-ul principal de a respinge pericolul Dar când sunt egali t) J Binet Les alterations de la personante Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL tot sistemul nervos este deranjat, când nu avem o persoană normală, sănătoasă, ci o isterie, atunci se poate întâmpla ca mâna să nu simtă durere și să nu se supună unei dorințe conștiente Puterea asupra ei este luată de la sine central, nu îi aparține Stăpâniile tiranului sunt împărțite Aici este al meu, dar lângă al meu este ceea ce nu sunt eu, ce altceva consider al meu Mâna insensibilă a istericului este insensibilă doar la conștiința centrală, dar este sensibilă la o altă conștiință, la aceea care a uzurpat puterea psihicului principal Tocmai acest punct de vedere îl adoptă Binet în explicațiile sale despre fenomenele sonambulismului În manifestările de insensibilitate isterică, când, după Binet, avem, ca să spunem așa, în fața ochilor noștri două conștiințe, una, deși și-a pierdut o parte din putere, dar este totuși atât de puternică încât constituie o personalitate independentă, cealaltă este pe jumătate în stare embrionară, ca un copil care, ieșit din viața uterului, încă nu vede totul și nu aude totul Și astfel, studiind aceste conștiințe, putem, ca să spunem așa, să observăm cu ochii noștri confirmarea celor spuse mai sus despre psihicul inferior În primul rând, posibilitatea de hiperestezie iese în evidență puternic Psihicul inferior poate vedea mai bine, aud mai bine decât cei principali "În fenomenele de halucinații negative (sau, așa cum o numește Binet *), anestezie sistematică), subiectul, prin sugestie făcută lui în stare hipnotică, nu vede anumite obiecte indicate în această stare Deci, de exemplu, el nu vede o anumită carte din cinci cărți, de exemplu as de pică Binet remarcă pe bună dreptate că, pentru ca subiectul să nu vadă o anumită carte, este necesar ca mai întâi să o recunoască, este necesar ca ego-ul subconștient să o vadă Toate acestea demonstrează foarte clar, spune Binet, că subiectul se comportă ca o persoană care are dorința, voința de a nu vedea un obiect invizibil, se așează ca să nu vadă, se adaptează la aceasta: și se străduiește în un mod special *) Vipgi, r Biblioteca "Runivers" ON D MORDUKHAI-BOLTOVSKAYA nu-l amesteca cu cel care i-a ramas, il distinge de altii, il recunoaste, dar uneori greseste, ceea ce inseamna ca nu l-a recunoscut § Tendinţa de a imita psihicul inferior În aceleași fenomene, se poate observa și dezvoltarea generală scăzută a conștiinței secundare în comparație cu cea principală Acțiunile sale sunt determinate în cea mai mare parte nu de scopuri conștiente, ci doar de idei voliționale O imagine sau o idee o atrage la acțiunea potrivită, așa cum mișcările unui bărbat atrag o maimuță sau un copil să le imite, sau o privire de la înălțimea unui munte sau a unui turn înalt ne atrage să cădem Psihicul inferior fundamental subdezvoltat și doar unilateral hiperstetizat prezintă o înclinație ascuțită spre imitație și repetiție Iată cele mai simple experimente despre isterie menționate de Binet) "Lasă mâna insensibilă a subiectului să fie ascunsă în spatele ecranului Să dăm acestei mâini

o mișcare corectă lentă sau rapidă, de exemplu, o mișcare către gură și spate, sau vom întoarce mâna în jurul cotului sau vom îndoi degetul Dacă acum oprimm brusc membrul în timpul mișcării, vom vedea mișcarea continuând ceva timp, ceea ce va fi diferit pentru diferiți subiecți La unii, mișcarea raportată continuă foarte puțin, degetul, care a fost îndoit, se îndoaie de câteva ori foarte greu, dacă este lăsat: mișcarea este slabă și instabilă Pe de altă parte, la alți pacienți mișcarea raportată se poate repeta de mai multe ori la rând și am văzut pacienți isteric în care repetarea a avut loc de ori fără întrerupere Această tendință la repetiție se remarcă și în actele superioare ale subconștientului Acest lucru se vede și în scrierea automată a istericului Persoana scrie aceeași scrisoare de mai multe ori În experimentele indicate de noi, subconștientul și-a repetat pe al său, dar se pot indica cazuri când repetă ceea ce a început conștientul) Puteți cere istericului să scrie J) Binet, r v) Binet, r Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL de câte ori litera A, și apoi opriți, contrar dorinței sale, mâna continuă să scrie și de multe ori puteți opri acest lucru doar aruncând stiloul deoparte Dacă mâna sensibilă a istericului scoate câteva litere, atunci mâna insensibilă, cu un creion introdus în ea, scrie aceleași litere Conștiința inferioară care o controlează nu le înțelege, nu poate judeca și raționa despre ele, doar imită prostește ceea ce face conștiința principală § Personalitate divizată Se poate întâmpla ca un tiran mândru, răsturnat de un uzurpator, să-și cedeze locul, fie și pentru scurt timp, acestuia din urmă Apoi fostul eu va fi înlocuit cu un nou eu, iar acest nou eu, ca și fostul, se va transforma într-o persoană, va atrage alte elemente decât fostul eu, va începe o nouă viață în casa altcuiva Vom avea atunci nu două conștiințe, ci două personalități, vom avea două vieți și într-un singur corp, înlocuindu-ne succesiv Astăzi acest cap, aceste brațe și aceste picioare au aparținut lui A, care are propriul său caracter, mâine îi aparține lui B, care nu-l cunoaște pe A, care își amintește ce nu își amintește B, care este vesel când A este posomorât, care este moral când A este plin vicii cele mai murdare În multe scrieri psihologice se poate găsi o descriere a observațiilor celebre ale Dr Azam asupra unei oarecare Felicia, care a trăit două vieți separate de o criză de isterie și somn Același lucru i s-a întâmplat unui american În același timp, la trecerea de la o stare la alta, a trebuit să învețe totul din nou, astfel încât conștiința secundară, după ce a câștigat o victorie completă, a rămas semnificativ mai puțin dezvoltată în comparație cu primară § Freaks Acolo unde conștiința superioară în sine nu este înaltă, conștiința inferioară își poate lua locul cu ușurință, chiar dacă doar pentru o perioadă scurtă de timp, după dispariția ei Organismul va continua să trăiască exact așa cum continuă să existe și să meargă către obiectiv Biblioteca "Runivers" D MORDUKHAI-BOLTOVSKOY un detașament de soldați în care un ofițer ucis este înlocuit cu unul dintre soldați Un animal), lipsit de întreg creierul, își poate adapta mișcările la condițiile externe modificate și, în plus, să-l adapteze în așa fel încât, dacă am avea dreptul de a vedea aici conștiința și voința, ar trebui să ne asumăm în broască o cunoaștere completă a poziției atât a întregului corp, cât și a părților sale separate Dacă piciorul unei broaște este tăiat pe partea pe care acidul acționează asupra corpului, atunci broasca face mai întâi încercări inutile de a șterge lichidul iritant cu un ciot, dar apoi folosește piciorul de cealaltă parte a corpului Dacă puneți o broască fără cap pe spate și ungeți partea interioară a uneia dintre coapse cu acid, atunci, încercând să îndepărtați acidul, frecați

șoldurile unul de celălalt: dacă în același timp trageți un șold în lateral, atunci , dupa unele incercari in acelasi mod, va intinde celalalt sold in directia primului si din nou ajunge la ei la locul iritat etc Dar poziția independentă a două conștiințe în aceleași zone se poate manifesta în același timp, tocmai atunci când structura anatomică a organismului dă repetări ale acelorași organe, adică atunci când avem de-a face cu un ciudat "Prin ciudații de tip parazit", spune Ribot, "în măsura în care organizația devine aproape singulară, toate funcțiile vieții, toate manifestările voinței, se desfășoară aproape în același mod ca la ființele normale Cel mai mic dintre doi indivizi, fiind un apendice și parte inertă a celui mai mare, are asupra lui doar o influență foarte mică, limitată la cea mai mică dintre plecări Monstruozitatea cunoscută sub numele de "Herisope de Home" avea un cap de parazit, care reprezenta doar o schiță foarte imperfectă a vieții normale ^>? nu este", conchide Ribot, "o esență care acționează cum și oriunde vrea, controlând în mod arbitrar organele și limitându-și în mod arbitrar Wundt, Psihologie fiziologică) Ribot "Boli ale personalității" SPb pagina , pagina Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL • zona Zona sa este determinată de conexiunile anatomice cu creierul și reprezintă fie întregul corp cu îndepărtarea unei părți inseparabile, apoi jumătate din corp, apoi o zonă atât de nesemnificativă, ca la ciudații de tip parazit , care nu poate exista și este sortit morții> § Psihicul inferior în acţiunile elementare Pentru a clarifica modul în care se poate găsi un factor care modifică probabilitățile unor cazuri aparent la fel de posibile și creează dâre de fericire și nefericire - în viața inconștientă, în activitatea acelor psihici inferiori, despre care am vorbit, să luăm mai întâi fenomenul, ca să spunem așa, al celui mai simplu mecanism Să revenim la procesele mersului Să presupunem că, în timp ce făceam drumul obișnuit de la apartament la universitate, într-o zi m-am împiedicat pe undeva Pasul eșuat a fost, de asemenea, (relativ) inconștient, ca majoritatea celorlalți pași Vina pentru pasul nereușit o are conștiința inferioară, care, așa cum am afirmat deja de mai multe ori, poate greși la fel ca conștiința principală Calculul lungimii pasului a fost greșit Dacă această greșeală se repetă a doua oară, atunci se va repeta și mai ușor a treia, apoi a patra oară, cu excepția cazului în care intervine conștiința, adică nu acord atenție acestui lucru, nu devin în mod conștient mai atent Experiența arată că psihicul inferior are tendința de a repeta greșelile, de a acționa nu în direcția beneficiului și siguranței întregului organism, ci de a reproduce orbește o acțiune dăunătoare care a avut loc de mai multe ori Așa se comportă psihicul inferior al cocherului Gorbunovsky, aruncând tarantass "o dată în acest loc" O astfel de repetiție este posibilă datorită autonomiei psihicului inferior în anumite limite, deși destul de înguste Conștiința C, așa cum am arătat, nu este interesată de detalii, ea necesită o serie de pași făcuți în direcția dorită, nefiind interesată de mecanismul fiecărui pas A se poticni sau a nu se poticni, atâta timp cât atenția conștientă nu este îndreptată către mișcarea piciorului, depinde în întregime de psihicul inferior Întrebări de filosofie, carte ii ' Biblioteca "Runivers" D MORDUKHAI-BOLTOVSKOY Dacă aceasta din urmă se află sub controlul unei idei destul de puternice, capabilă să evoce un impuls volitiv corespunzător acesteia, atunci acțiunea sa se poate dovedi a fi destul de nerezonabilă Poate direcționa tot ceea ce îi este încredințat de psihicul superior spre pericol Ea poate, sub acțiunea fermecătoare a unei imagini, să se tragă pe ea și pe ea însăși către distrugerea finală § În capcana subconștientului În fața mea este din

nou o urnă cu bile albe și negre Probabilitatea de a extrage o minge albă este egală cu probabilitatea de a extrage una neagră Trasând o minge după alta la întâmplare și returnând-o în urnă, trebuie să mă aștept ca bilele albe și negre să iasă la fel de des După ce am convenit cu cineva să primesc de la el o rublă pentru una albă și să dau o rublă pentru una neagră, trebuie să mă aștept că nu voi fi nici într-o pierdere mare, nici într-un câștig mare Un astfel de joc ar trebui să fie recunoscut ca inofensiv atât pentru mine, cât și pentru partenerul meu Și am indicat mai sus că astfel de concluzii pot avea loc doar dacă rezultatul este ghidat de întâmplare, dacă realitatea se apropie de schema matematică, dacă nu știu unde este bila albă și unde este bila neagră sau, mai precis, dacă nimeni dintre cei care au putere asupra mâinii mele nu știe Dar ceea ce Sinele principal nu știe poate fi cunoscut de Sinele inferior, ceea ce superiorii nu știu, subordonatul poate ști Mișcările mâinii în urnă, care duc la ridicarea uneia sau alteia mingi, acestea sunt acele mișcări mici care nu sunt subordonate D-ului central, dar despre care încă nu se poate spune că sunt mișcări pur mecanice, că o persoană în aceste mișcări este un automat ca animalele carteziene Această zonă aparține eului inferior, acesta este colțul în care învingătorul, triumfător cu puterea sa nelimitată, sinele central, și-a alungat inamicul învins Dar acolo, în acest colț întunecat, în această ambuscadă ascunsă, inamicul vede mai bine și știe mai multe decât cuceritorul său S-ar putea dovedi a fi doar o astfel de conștiință inferioară, care în anumite privințe are o putere mai mare, hiper- Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL căi de orice abilități Ca ego secundar al unui dormitor sau al unui somnambul, poate avea un simț al atingerii mai subtil, distingând suprafața unei mingi negre de suprafața uneia albe, poate avea, de asemenea, astfel de abilități încât ego-ul principal fie într-un embrion stare sau chiar complet absentă Unde este albă și unde este bila neagră? L central nu știe acest lucru Dar "Eul" bibliotecarului, despre care am vorbit mai sus, nu a mirosit acel miros care era la îndemâna altui eu, ceea ce a provocat imagini cu el în vis * Sinele inferior, uitându-se la mâna mea, care în esență nu diferă în niciun fel în momentul în care scot mingea, de sinele secundar al somnambulului; tocmai aceasta este o piedică în calea legilor întâmplării Intervenția acestui eu inferior rupe regularitatea aproximativă a ieșirilor succesive ale mingii albe și negre, creând o serie de succese și eșecuri succesive Știe că acum bila neagră a ieșit de două ori și este trasă să-și îndrepte mâna astfel încât să iasă din nou gudronul negru, locul căruia îl cunoaște Și din nou, după ieșirea din minge neagră, se duce la o nouă minge neagră și continuă așa până când face o greșeală, pentru că tinde să greșească la fel ca Sinele superior Dar dacă Sinele inferior știe unde este alb și unde bila neagră este, dacă o poate scoate pe aceea, pe care o dorește, de ce nu o scoate pe cea care este cel mai de dorit Sinelui central și ceea ce, poate, este necesar și util întregului Sine, atât superior și mai jos Acest lucru se întâmplă doar pentru că acest eu este tocmai cel mai de jos și nu numai cel mai de jos în sensul că subordonatul este inferior superiorului său, dar și în sensul că în general (și nu într-o direcție specială) este mai puțin dezvoltat, nu poate să gândească așa cum gândește eul central Dacă acționează în mod trădător, nu este pentru că dorește să-și distrugă monarhul și pe sine; o face pentru că, în stadiul scăzut de dezvoltare în care se află, nu poate acționa altfel; ea, ca un secundar În același timp, această tendință de repetiție este cu atât mai puternică, cu atât mai puternică este imaginea unei bile

negre care coboară în gibz * Biblioteca "Runivers" d mordukhai-boltovskoy gâtul I-ului din D conștient, din ce în ce mai agitat acum de frică, acum de disperare, cu pierderi succesive, și crescând, acționează forța din ce în ce mai puternică împotriva hazardului Dar toată groaza, ca un nor formidabil care înconjoară imaginea unei bile negre în minte, totul rămâne deasupra, pentru că Sinele inferior nu mai este capabil să se teamă sau să dispere în timp ce conducătorul său se teme și disperă Același lucru se întâmplă ca și cu mâna somnambulului, dar numai în sens invers Brațul anesteziat al somnambulului este supus la nouă injecții, iar ideea de nouă apare viu în mintea lui, pe care nu știe unde să o atribuie În scrierea automată, conștiința principală se gândește la cuvânt, iar conștiința secundară scrie cuvântul; asocierea ideilor are loc între conștiințe, dar ambele conștiințe, fiecare rămâne în limitele proprii: conștiința A nu știe nimic despre ideile și mișcările produse în B De la A la B pătrunde doar o idee clarificată, fără a indica ceea ce o înconjoară, și acesta în B efectuează o acţiune corespunzătoare acestuia Somnambulul își amintește uneori fenomenele vieții în stare de veghe, dar nu și le atribuie, vorbește despre personalitatea trează ca pe un străin, își amintește de ea ca pe altul, pentru doar imagini din viața trecută, curățate de sentimentele asociate acestora, pătrunse în conștiința lui Exact același fenomen se observă în acele cazuri în care frica de un fenomen și toate eforturile rezultate ale conștiinței centrale de a-l evita sunt spulberate fatal atunci când se întâlnesc cu o forță mai puternică, care crește rapid odată cu frica Ajungând la o strălucire extraordinară cu reveniri constante convulsive de-a lungul ei de conștiință tremurândă sub presiunea ororii, ideea coboară în conștiința inferioară, transformându-se într-o idee de voință puternică, atrăgând-o pe aceasta din urmă către o acțiune corespunzătoare acesteia Idiotului lui Dostoievski îi este frică să spargă vaza chinezească, atât de dragă lui Aglaya, iar această frică duce fatal la faptul că una dintre mișcările lui, care i-a fost inconștientă, face pentru el o catastrofă atât de teribilă Binet, r Biblioteca "Runivers" CAZUL SI INCONSTIENTUL Așadar, vedem că conștiința, dându-se întâmplării, se dă în puterea conștiințelor inferioare, eliberând imperceptibil animalele sălbatice din cușcă, prada căreia devine Așa cum o turmă de vaci, scăpată de un cioban, se repezi pe calea ferată, atrasă nu de instinctul de autoconservare, ci fascinată de ochii de foc ai monstrului care se apropie, sub influența unei imagini din ce în ce mai mari , conștiința unui ordin inferior cu perseverență reproduce toate aceleași acțiuni prin aceea că regiunea îngustă, care a fost ocolită de atenția domnitorului său și de care acum depinde soarta lui, se îndreaptă cu încăpățânare spre acele evenimente care îi aduc moartea, de-a lungul cu stăpânul lui nesăbuit D Mordukhai-Boltovskoy Biblioteca "Runivers" O nouă formă de critică filozofică (Referitor la cartea Prof AI Vvedensky "Logica ca parte a teoriei cunoașterii" *) I Eseu despre sistem Fără îndoială, toți iubitorii de filozofie din Rusia au fost bucuroși să întâlnească apariția cărții "Logica, ca parte a teoriei cunoașterii" a profesorului de la Universitatea din Sankt Petersburg A I Vvedensky, publicată în cele din urmă în prezentarea profesorului însuși , și nu după notele ascultătorilor Această carte ar fi trebuit să fie primită cu deosebită căldură de numeroșii foști și prezenți studenți ai venerabilului profesor, care știau că sistemul de logică pe care l-a publicat este opera întregii sale vieți Și într-adevăr, virtuțile Prof Vvedensky sunt foarte mari În primul rând, trebuie remarcat că "Logica" luată în considerare este o expresie secvenţială una dintre ramurile

kantianismului, așa cum se va vedea mai jos Indiferent cum ar privi kantianismul, toată lumea admite că o implementare sistematică a logicii strict consecventă, până în cele mai mici detalii, în spiritul acestei direcții, este o ispravă care contribuie la dezvoltarea ulterioară a filosofiei, dezvăluind în mod clar punctele forte și punctele slabe ale kantianismului, cel puţin într-una din evoluţiile sale impresii Să ne familiarizăm în primul rând cu structura generală a sistemului prof Vvedensky, și apoi vom începe deja să discutăm despre avantajele și dezavantajele sale Definiția logicii este următoarea: "Logica este știința gândirii corecte Gândirea corectă este cea care este potrivită pentru extinderea cunoașterii" (p i) În același timp, este necesar să aveți *) A doua editie SPb Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ având în vedere faptul că logica nu explorează căi pentru descoperiri (pp -), ci doar mijloace de verificare a descoperirilor deja făcute ("ghicirile" deja apărute); cu alte cuvinte, logica studiază dovezile, adică prin acest cuvânt "justificarea unei judecăți prin inferențe" (p iij) Logica este o știință independentă de orice altă știință, bazată doar pe ea însăși (pp ,) În primul rând, trebuie să se distingă de psihologie, care studiază gândirea fără evaluare, ca fapt, în timp ce logica "consideră gândirea doar evaluativă, evaluând adecvarea fiecărui mod de gândire pentru extinderea cunoștințelor" (p)) Este imposibil să nu salutăm intenția de a separa decisiv logica de psihologie După cum "se știe, eliminarea psihologismului din logică și epistemologie este cea mai fascinantă sarcină a filosofiei Dar prof Vvedensky merge și mai departe: logica sa se străduiește să fie independentă și de epistemologie sau, mai corect, să fie primul parte a epistemologiei (p) Semnificația principală pentru sistemul logic în cauză este doctrina conexiunii logice și a necesității logice Legătura logică, după definiția prof Vvedensky, "nu există nimic altceva decât legătura cerută de legile contradicției și terțul exclus" Pe ea se bazează necesitatea sau inevitabilitatea logică: "necesar din punct de vedere logic este ceea ce nu poate fi negat fără apariția unei contradicții în gândurile noastre (însăși apariția unei contradicții devine inevitabilă în virtutea legii mijlocului exclus") (p) Între premise și concluzia oricărei concluzii corecte există o legătură logică Un exemplu este silogismul "mercurul este un lichid; și toate lichidele sunt elastice, prin urmare, iar mercurul este elastic Fiind de acord cu premisele, trebuie să fie de acord cu concluzia: în caz contrar, "contradicția va trebui considerată îndeplinită", iar toate fluidele sunt elastice și există inelasticități fluide ( ) Deci, obligația de a fi de acord cu concluzia corectă se întemeiază pe legea contradicției, desigur, în legătură cu legea mijlocului exclus ( ) Se găsește și o legătură logică "și pe lângă silogisme, de exemplu, se întâmplă adesea între două concepte" ( ) Astfel, ea există între subiect și predicat Biblioteca "Runivers" n l o s s to ï i judecată politică; prin urmare "orice judecată analitică este necesară din punct de vedere logic" "În ceea ce privește judecățile sintetice, nu există o necesitate logică în ele, adică fiecare dintre ele poate fi negat fără nicio contradicție cu conținutul conceptelor care formează judecata dată" ( ) Desigur, "nu trebuie să confundăm necesitatea logică de a fi de acord cu o judecată cu necesitatea logică a judecății în sine^; "Este logic necesar să fim de acord cu fiecare propoziție sintetică corect dovedită, dar nu există o necesitate logică în ea însăși" ( ) Legea contradicției și mijlocul exclus explică necesitatea concluziei, dar totuși nu dau un răspuns la întrebarea: "de ce concluzia silogismelor corecte ar trebui să fie așa

și nu alta, și se obține numai sub un astfel de și nu altul sediul, adică de ce doar unele dintre silogisme se dovedesc a fi corecte" ( ) Răspunsul la această întrebare este dat de legea motivului suficient, care interzice concluziile pentru care "nu există nicio bază în incintă" (de exemplu, mercurul este un lichid, toate lichidele sunt elastice, prin urmare varza este rotundă) ( ) În cele din urmă, la întrebarea "de ce sunt posibile silogismele?" ( ) răspunde legii identităţii; constă în următoarele: gândirea este supusă unei astfel de legi, încât identifică cu sine fiecare gând (concept și judecată), indiferent de câte ori se repetă și în legătură cu orice gând întâlnește în focul conștiinței" ( ) Legea identității și a treia exclusă aparțin numărului de legi naturale ale gândirii Legea rațiunii suficiente este normativă (-) În ceea ce privește legea contradicției, prof Vvedensky consideră că este firesc pentru reprezentări și normativ pentru gândire, considerând că contradicția nu este fezabilă doar în reprezentări, dar nu și în gândire Înțelegem numele "pătrat rotund", prin urmare, "credem că conceptul pe care îl denotă, deși conține, fără îndoială, o contradicție" De aici rezultă că "dishshleshg în sine nu este încă supus legii contradicției, ci este adus la această subordonare numai prin eforturile și eforturile noastre" ( ) Doctrina de mai sus a legilor logice ale gândirii și rolul lor în inferență conduce la importante epistemologice Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ consecințe Întrucât necesitatea unei concluzii într-o inferență corectă se datorează, printre altele, legii contradicției, este adecvat și logic admisibil să se utilizeze inferențe k numai atunci când sunt aplicate unor astfel de obiecte, despre care știm deja că sunt supuse legea contradicţiei" ( ) Care sunt aceste articole? ' Răspunsul la această întrebare este acesta "În ceea ce privește orice reprezentare, orice ne-ar veni în minte, suntem imediat convinși că în ea contradicțiile sunt cu adevărat imposibile, că ea este într-adevăr supusă legii contradicției, ca și legii sale naturale (vezi mai sus p) Dar nu avem nici un mijloc de a verifica că adevărata ființă este, de asemenea, supusă legii contradicției, adică lucrurile în sine Până la urmă, din faptul că contradicția este ireprezentabilă, adică irealizabil în idei, desigur, este încă imposibil să tragem absolut nicio concluzie despre ființă, așa cum există în sine, independent de ideile noastre, adică indiferent dacă ni se arată și cum este" ( ) În consecință, "inferențele sunt relevante și logic permise numai atunci când sunt aplicate ideilor noastre despre ființă sau despre lucruri, de exemplu numai în aplicarea modului în care ființa sau lucrurile ni se apar, dar în niciun caz în aplicarea ființei adevărate sau a lucrurilor în sine" ( ) Din această doctrină a limitelor "utilizarii logic permise a inferențelor" decurg două consecințe importante, una pentru matematică și științe naturale, cealaltă pentru metafizică Matematica și știința naturii sunt imposibile fără cunoștințe indirecte Așadar, "dacă considerăm matematica și știința naturii (minus orice ipoteze, dar cu adăugarea tuturor științelor despre datele experienței: psihologie, lingvistică etc) ca cunoștințe, atunci împreună cu acestea logic sunt obligați să luăm în considerare toate obiectele pe care le studiază (atât spațiul, cât și timpul, și toate datele experienței, atât exterioare, cât și interne) nu ca lucruri în sine, nu ca ființă adevărată în sine, ci ca idei involuntare despre lucruri sau ființă, ale căror (reprezentări), este adevărat că multe (și anume experiența exterioară dată) par să existe, indiferent dacă sunt trăite de noi sau nu" ( ) Biblioteca "Runivers" n l o s s to ï i Aceeași idee poate fi exprimată în alt mod,

folosind cuvintele "subiectiv" și "obiectiv" sau "transsubiectiv" și definindu-le astfel: "tot ceea ce face parte din viața mentală* se numește subiectiv, cum ar fi, de exemplu, durerea , plăceri, idei, atât voluntare, cât și involuntare etc Obiectivul, cu alte cuvinte, transsubiectiv, se numește tot ceea ce există în sine, indiferent dacă viața sufletească există sau nu" ( ) În acești termeni, gândirea anterioară capătă următoarea expresie: considerăm matematica și științele naturii cunoștințe, apoi toate subiectele pe care le studiază, adică toate datele experienței, nu numai interne, ci și externe, incluzând în ele atât spațiul cât și timpul, sunt logic obligat să fie considerate subiective, deși unele dintre ele par a fi obiective sau transsubiective" ( ) Totuși, trebuie reținut următoarele: "Nu există nicio dovadă că matematica și științele naturii ar trebui, cu necesitate logică, să fie considerate cunoștințe Aici problema se limitează doar la clarificarea condiției în care au dreptul logic de a fi numiți cunoaștere ( ) • A doua consecință a doctrinei legilor logice ale gândirii se referă la metafizică Această știință, studiind adevăratul, și nu numai aparentul, doar ființa care ne apare, este forțată să "constă numai din cunoaștere mediată" ( ), adică din inferențe Dar inferențe nu sunt permise în raport cu ceea ce nu este reprezentare În consecință, "dacă considerăm matematica și științele naturii ca fiind cunoaștere, atunci întregul conținut al acestor cunoștințe ne este accesibil, care, în orice fel, s-ar raporta la adevărata ființă (cu alte cuvinte, lucrurile în sine, noumenii), este forțat logic să se limiteze doar la astfel de lucruri, pur epistemologice, și deloc de o propoziție metafizică: nu știm nimic despre adevărata ființă și nu putem ști nimic altceva, cu excepția acestei imposibilități de a cunoaște despre ea și, în plus, în afară de aceasta, în formă de credință, se poate cu îndrăzneală, fără teamă de a fi infirmat de cunoaștere , să predici despre adevărata ființă (cu alte cuvinte, despre lucrurile în sine, despre noumene) orice vrei* ( ) În apărarea metafizicii, se poate obiecta, așa cum face, de exemplu, intuiționismul lui N O Lossky, că adevărata ființă este dată Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ în experienţă ca conţinut al reprezentării, astfel încât metafizica nu trebuie să fie doar cunoaştere mediată În această declarație, prof Vvedensky găsește contradicții (pp , ,) și, prin urmare, rămâne cu părerea sa că toată metafizica este în întregime forțată să constea doar din cunoaștere mediată Cum anume prof Vvedensky se apără de intuiționismul meu, despre care vom discuta mai jos Concluziile epistemologice enumerate coincid, potrivit prof Vvedensky, cu concluziile lui Kant, dar obținute "prin alte mijloace", și "complet independent de dovezile pe care le folosește" ( ) De fapt, prof Vvedensky a ajuns la propria sa viziune despre matematică și științe naturale, precum și despre metafizică, pornind de la doctrina sa despre legile logice ale gândirii și nefolosind încă doctrina judecăților sintetice a priori (vezi capitolul XVII, § "Salvarea întregii puteri a adăugărilor noastre la epistemologia lui Kant, chiar și independent de doctrina judecăților a priori") Doctrina judecăților sintetice a priori este a doua cale de a ajunge la aceleași concluzii Lui prof Vvedensky este potrivit și din logică, și anume din doctrina metodelor de demonstrare a judecăților sintetice generale Aceste judecăți "Logica, ca parte a teoriei cunoașterii" atrage atenția primordială, deoarece numai judecățile sintetice extind cunoștințele, iar judecățile sintetice generale sunt de cea mai mare importanță pentru cunoaștere (Capitolul V, pp -) Cum pot fi justificate aceste judecăți, aceasta este întrebarea care-l

interesează pe Prof Vvedensky în toată logica sa Prin simpla stabilire a datelor experienței, se pot obține doar judecăți unice și particulare, iar o judecată sintetică generală niciodată și în niciun caz, Prof Vvedensky nu poate fi obținut în acest fel, deoarece se referă la un număr infinit de obiecte (iib) De aici rezultă că judecățile sintetice generale nu pot fi justificate decât într-un mod indirect, adică nu în caz contrar, *) Vezi articolul meu "Este solide și noi dovezi ale criticii filozofice?" Biblioteca "Runivers" n l o s s k y ca cu ajutorul inferenţelor Dar care ar trebui să fie premisele din care se trag concluziile generale sintetice? Trecând în revistă acele moduri de silogisme și inferențe directe pe care judecățile generale le dau în concluzie, prof Vvedensky demonstrează că "o concluzie sintetică generală poate fi obținută corect numai din astfel de premise, printre care există cel puțin una sintetică generală, din aceleași premise analitice este imposibil să se obțină corect o concluzie sintetică generală" ( ) Demonstrațiile inductive nu constituie o excepție de la această regulă: în ele, concluzia sintetică generală (legea naturii fiind dovedită) se stabilește cu ajutorul principiului uniformității naturii, care aparține numărului judecăților sintetice generale ( ) Deci, pentru a demonstra o propoziție sintetică generală, trebuie să avem deja cel puțin o propoziție sintetică generală ca premisă; la rândul său , dacă vrem să demonstrăm și această propoziție, trebuie să recurgem la o inferență, printre premisele căreia ar exista cel puțin o propoziție sintetică generală etc Întrucât acest proces nu poate continua la infinit (p) , atunci este clar că pentru a dovedi judecățile sintetice generale este necesar să avem în stoc un număr mai mare sau mai mic de judecăți sintetice generale care nu sunt justificate în niciun fel și sunt admise în sistemul cunoașterii doar prin prisma lor adecvarea cunoscută de a servi (împreună cu definițiile și datele experienței) drept ultimele sau cele mai înalte baze ale cunoașterii (p) Din aceasta rezultă următoarele: (dacă am luat tot ce ne este permis, sub forma matematicii și științele naturii (în sensul larg al cuvântului), cunoașterea mediată în întregul ei, atunci rezultă că, în pe lângă datele experienței și definițiilor, se bazează și mai mult sau mai puțin pe un grup de astfel de judecăți sintetice generale, cu ajutorul cărora direct sau indirect, adică folosindu-le sub forma unor temeiuri mai înalte, este posibil să se dovedească toate cunoștințe mediate, dar care sunt ele însele forțate să rămână nedovedite și acceptate nu numai fără nicio dovadă la un moment dat, ci chiar fără nicio speranță de a le putea dovedi vreodată" ( ) Biblioteca Runiverse O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ bazele matematicii si stiintelor naturii, prof Vvedensky le numește a priori Acum apare o nouă întrebare extrem de importantă În ce condiții pot fi cunoscute cu adevărat judecățile a priori ca fiind valabile pentru cunoaștere, adică "va fi în acord cu totalitatea subiectelor studiate cu ajutorul acestor judecăţi)) ( ) Acest acord nu poate fi asigurat decât dacă hotărârile a priori "obliga obiectele studiate cu ajutorul lor să le supună ca legi * care guvernează aceste obiecte))" (p) De aici (dacă, de altfel, admitem "împreună cu Kant" că lucrurile în sine sunt supuse legilor logice ale gândirii), decurg trei consecințe extrem de importante pentru problema posibilității metafizicii sub forma cunoașterii Primul corolar: Dacă considerăm matematica și științele naturii ca cunoaștere, atunci în același timp suntem obligați logic să luăm în considerare toate obiectele pe care le studiază (atât spațiul, cât și timpul și toate datele experienței, atât externe cât și interne, adică chiar și noi înșine, "Eul" nostru) și tot ceea ce este recunoscut de noi ca

petrecându-se în propria noastră viață spirituală) nu sunt lucruri în sine, nu ființa adevărată în sine, ci ideile noastre involuntare despre lucruri sau ființă, dintre care (reprezentări), totuși , multe (și anume, datele experienței exterioare, precum și spațiul și timpul) nu ni se par subiective, așa cum sunt cu adevărat, ci ființă transsubiectivă, adică existente indiferent dacă sunt experimentate de noi sau nu)) (p) Profesorul Vvedensky fundamentează această consecință prin considerarea că judecățile noastre sunt gândurile noastre și, prin urmare, ele "pot duce la un acord cu ele, ne pot obliga să fim așa cum se spune, doar gândurile noastre, ideile noastre despre ființă sau lucruri, dar în niciun caz adevărate ființa însăși, nu lucruri în sine, doar fenomene, fenomene și nu noumene)) ( ) A doua consecință a acelorași presupuneri este că "lucrurile-în-sine sau ființa adevărată trebuie considerate exclusiv transcendente și nicidecum imanente)) ( ) Este posibil să se evite această concluzie, potrivit prof Vvedensky, numai prin introducerea unei contradicții în conceptul de ființă adevărată, tocmai doar afirmând că adevăratul Biblioteca "Runivers" n Am cam de la s la I al ființa este atât dependentă de gândurile noastre, cât și independentă de ele (p); aceasta este o contradicție, potrivit prof Vvedensky, este inerent intuiționismului meu ( ) Dacă, totuși, admitem că nu avem niciun motiv să afirmăm subordonarea ființei adevărate față de legile logice ale gândirii (astfel încât ființa adevărată ar putea fi contradictorie), atunci într-un asemenea caz, așa cum s-a "descoperit mai sus, (în capitolul XIII, pp d-), despre lucrurile în sine nici măcar nu se poate decide dacă sunt transcendente sau imanente ( ) În sfârșit, în al treilea rând, din aceleași presupuneri rezultă că aplicarea judecăților a priori asupra lucrurilor în sine ar fi pur și simplu arbitrar ( ) Din aceste trei consecințe "decurge imposibilitatea completă a metafizicii sub formă de cunoaștere" ( ): cunoașterea directă, nu poate fi datorată celei de-a doua consecințe, ci mediată, datorită celei de-a treia consecințe Chiar dacă, împreună cu presupunerea arbitrară că adevărata ființă este supusă legilor logice ale gândirii, am mai făcut o presupunere arbitrară că ea este supusă și judecăților a priori, în primul rând principiului cauzalității, atunci nici atunci metafizica nu ar câștiga nimic: datorită transcendenţei fiinţei adevărate ar fi "posibilă numai sub formă de ipoteze" ( ) Aceste ipoteze nu sunt echivalente cu ipotezele imanente, întrucât în niciun caz nu pot fi transformate în anumite cunoștințe și nici una dintre ele nu are un grad de probabilitate mai mare decât cealaltă (-); prin urmare, ipotezele metafizice sunt permise în "alcătuirea cunoașterii (încă tăcem despre credință), ca simple lucrătoare (adică doar ca mijloc auxiliar sau instrument auxiliar pentru dezvoltarea cunoașterii)"( ) Cu toate acestea, ca parte a unei viziuni asupra lumii dezvoltată științific, metafizica poate și trebuie să își găsească un loc, dar nu sub forma cunoașterii, ci sub forma unei credințe justificate moral (-) Sistemul său prof Vvedensky o definește drept critică filozofică și vede în ea dezvoltarea ulterioară a epistemologiei lui Kant, în primul rând, aprofundând-o cu ajutorul doctrinei legilor logice ale gândirii și, în al doilea rând, adăugând la ea, care sunt enumerate în capitolul XYII Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ și constau în principal din noi argumente împotriva posibilității metafizicii ca știință Pe lângă acele completări care sunt enumerate în capitolul XVII, am sublinia și cercetări interesante și valoroase pentru sistemul de filosofie critică de prof Vvedensky despre judecățile analitice, despre proprietățile cunoașterii raționale, dovada poziției că se poate

obține o concluzie sintetică generală numai dacă printre premise există cel puțin o judecată sintetică generală etc Indiferent dacă suntem de acord cu sistemul prof Vvedensky sau nu, este imposibil să nu recunoaștem marea valoare a construcției realizate de el, deoarece o condiție esențială pentru dezvoltarea ulterioară a filosofiei este gândirea până la capăt, eliminarea principalelor tendințe filosofice la fel de importante precum critica, necesar să dezvăluie ce este vital în ele și ce trebuie să moară Pe lângă acest merit, munca prof Vvedensky are dreptul la o atenție serioasă, având în vedere numărul mare de detalii valoroase, în special în domeniul logicii, care își păstrează semnificația indiferent de acordul cu sistemul în ansamblu Deci, prof Vvedensky împarte toate regulile silogismelor în vizibile în prealabil și nu vizibile în prealabil și, subliniind că a doua (apropo, regulile speciale ale fiecărei figuri) sunt o simplă consecință a primei, deschide calea unei prezentări simplificate a doctrinei silogismului; în continuare, regula "cel puțin una dintre premise trebuie să fie generală" se dovedește după regulile speciale ale fiecărei figuri; se dau dovezi ale regulilor pentru calitatea si cantitatea concluziilor in fiecare figura a silogismului, se stabileste reductibilitatea primei figuri la rest, precum si reductibilitatea fiecarei figuri in general la orice alta figura etc , etc Deosebit de valoroase sunt simplificările făcute de prof Vvedensky în prezentarea metodelor inductive, precum și definirea exactă a relativității și modalității concluziilor obținute folosind fiecare dintre metodele inductive simple Să subliniem aici câteva neajunsuri deosebite ale logicii luate în considerare, care nu stau într-o legătură sesizabilă cu sistemul filozofic al autorului Explicațiile unora dintre regulile vizibile anterior (de exemplu, regulile pentru calitatea inferenței de la p), menite să le facă "inteligibile", înseamnă într-adevăr repetarea regulii cu alte cuvinte Teoretic Biblioteca "Runivers" n l o ccki th, a dovezilor inductive, doctrina metodelor lui Mill este dezvoltată mai întâi în aplicarea relațiilor cauzale, iar apoi la p relația cauzală este specifică în raport cu conceptul de relație asemănătoare legii Următoarea incompletitudine în teoria raționamentului inductiv poate servi și ca motiv de neînțelegere Susținând că printre fundamentele oricărei dovezi inductive se află principiul uniformității naturii, prof Vvedensky descrie structura lor în așa fel încât fiecare demonstrație, constând dintr-o singură aplicare a unei metode inductive simple, ar putea fi înțeleasă cu ușurință ca un silogism al primei figuri; această doctrină, însă, prof Vvedensky nu exprimă și în general ocolește în tăcere deplină întrebarea importantă și dificilă dacă există inferențe inductive, ca tip special de inferențe din punct de vedere formal-logic II critica logicii Ce este, conform învățăturilor prof Vvedensky, un sistem de cunoștințe acumulat de matematică și științele naturii? Este un întreg, format din două părți: pe de o parte, există cele mai înalte fundamente - judecăți a priori, definiții și date ale experienței și, pe de altă parte, tot ceea ce se dovedește cu ajutorul acestor fundații - teoreme , legi ale naturii, aplicații ale legilor pentru predicție etc În cadrul acestui sistem, partea a doua este fundamentată logic de prima, întrucât logic este necesar să o acceptăm dacă sunt admise temeiurile indicate Dar, în general, sistemul de cunoștințe este lipsit de justificare logică, întrucât se bazează, printre altele, pe judecăți a priori, care nu sunt teorii ale prof Vvedensky în interiorul lor, ca sinteză, nu conțin nicio necesitate logică și, din exterior, nici nu se bazează pe necesitatea logică, deoarece nu sunt dovedite prin nimic și nu sunt dovedibile Aceste

judecăți nu se numără în niciun caz printre cele care ar fi "de înțeles în sine" (p); îndoială despre ei Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ "nu conține nicio absurditate evidentă" (p); prin urmare, este posibil să înlocuim o axiomă cu o propoziție opusă acesteia, să deducem un sistem de consecințe din ea și să obținem o nouă știință, așa cum a făcut, de exemplu, Lobaciovski, care a construit un nou "sistem de geometrie, care nicăieri nu se încurcă în contradicții, adică se dovedește a fi nu mai puțin posibilă și imaginabilă și, prin urmare, nu mai puțin admisibilă decât geometria lui Euclid" (p) Nu înseamnă aceasta că sistemul de cunoaștere se bazează pe credință și, în consecință, este el însuși în general un fel de credință? Fără îndoială, așa trebuie interpretată teoria științei luată în considerare Cu toate acestea, prof Vvedensky protestează ferm împotriva acestei concluzii, spunând că se bazează pe o definiție "filistină" a credinței, conform căreia domeniul credinței este compus "din gânduri, deși nedovedite, dar totuși însoțite de încredere în adevărul lor" (p)) "Ar fi mult mai corect să spunem", spune prof Vvedensky, "ceea ce se numește credință este restul obținut prin scăderea tot ceea ce aparține compoziției cunoașterii din totalitatea acelor gânduri, care sunt însoțite de încredere în adevărul lor" (p) Pentru ca acest "reziduu" să devină măcar oarecum definit, este necesar să se indice ceea ce se numește cunoaștere Venerabilul profesor îndeplinește această sarcină recurgând la un nou concept de "motiv logic": numai astfel de gânduri aparțin cunoașterii, a cărei certitudine a adevărului nu este susținută de absolut nimic decât motive logice Motivele logice, după cum se poate observa din întreaga prezentare precedentă, se reduc, pe lângă legile logice ale gândirii, doar la datele experienței, luate în forma lor pură, și la judecăți a priori" (p) Din această definiție rezultă că domeniul cunoașterii include teoreme, legile naturii, aplicarea lor pentru predicții etc etc , dar nu indică deloc că "motivele logice" înseși fac parte din cunoaștere Anticipând aparent această obiecție, prof Vvedensky argumentează în continuare (la p), după cum urmează: "dacă prin cuvântul "credință" înțelegem restul obținut "prin scăderea tot ceea ce aparține compoziției cunoașterii din totalitatea acelor gânduri care sunt însoțite de încrederea în lor adevăr (vezi p), atunci judecățile a priori nu pot fi numite credință; căci, intrând în alcătuirea cunoașterii, ca fundament cel mai înalt al ei-Întrebări de filosofie, carte III Biblioteca "Runivers" N L O S făcute asupra simțurilor externe prin culegeri de lucruri) Nu cumva "Logica" prof Vvedensky, care neagă brusc necesitatea logică sintetică? Numai filosoful care a găsit un criteriu exact pentru a distinge între logică și psihologie se poate proteja de psihologism pe parcursul cercetării sale despre logică) Asemenea judecăți aparțin numărului celor sintetice, așa cum /io-o arată Kant în "Critica este pură, ori/", p , trad I Lossky) "Sistemul logicii", cartea II, cap \'I, § * Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th gii Să vedem cum Prof Vvedensky Psihologie, spune prof Vvedensky, studiază gândirea "pur și simplu ca fapte date în experiență", într-un mod neevaluativ, iar logica și epistemologia (epistemologia, cel puțin în părțile sale principale) studiază gândirea "numai" într-un mod evaluativ, astfel încât toate aceste științe au unul și același același subiect, dar îl consideră din puncte de vedere diferite (p ,) Subiectul lor, gândirea, constă în întregime din fenomene mentale sau elementele lor, așa cum se poate observa deja din contextul de la pagina și așa cum a fost stabilit în cele din urmă de epistemologia prof Vvedensky, care afirmă că tot ceea ce este cunoscut nu este

altceva decât fenomene ale vieții mentale După această precizare, nu este greu de arătat că, potrivit prof Vvedensky, se pare că logica și epistemologia se bazează în întregime pe psihologie De fapt, aprecierea logică și epistemologică nu se referă la un fel de zero, ci la gândire, și anume la proprietățile sau legile gândirii, care, înainte de a fi evaluate din punctul de vedere al adecvării lor pentru extinderea cunoștințelor, trebuie stabilite într-un mod nejudecator Deci, de exemplu, doctrina permisibilității logice a inferențelor numai în raport cu ideile noastre despre ființă, și nu în aplicarea ființei adevărate, se bazează pe faptul că legea contradicției este o lege naturală numai pentru reprezentare și nu pentru gândire Studiul care stabilește această proprietate a legii contradicției, în sine, desigur, are un caracter neestimat, așadar, potrivit Prof Vvedensky, se referă la psihologie, iar faptul că a fost folosit ulterior în epistemologie pentru doctrina permisibilității inferențelor nu îl deosebește de domeniul psihologiei, ci arată doar că prof Vvedensky este forțat să ia în considerare epistemologia sa bazată pe psihologie Putem explica ceea ce s-a spus cu ajutorul următoarei analogii: imaginați-vă că psihologia a stabilit legea "furia duce la confuzia conștiinței", iar etica, ținând cont de această proprietate a furiei, recunoaște comportamentul unei persoane care cedează a mânia fără luptă, condamnabil; Evident, o astfel de evaluare a furiei este de neconceput fără cunoașterea psihologiei furiei Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ Nu numai epistemologia, ci întreaga logică a prof Vvedensky este plin de cercetări fără judecăți asupra proprietăților diferitelor moduri de gândire, iar rezultatele acestor studii în legătură cu ipotezele evaluative servesc ca bază pentru evaluarea adecvării diferitelor moduri de gândire pentru extinderea cunoștințelor Legea mijlocului exclus, evident, nu conține nicio evaluare Legea identității nu numai că nu conține nicio evaluare, dar chiar și prof Vvedensky o consideră a fi psihologică, dar între timp însăși posibilitatea silogismelor se bazează pe ea (pp ,) Să luăm în considerare, în sfârșit, orice raționament de următorul tip: inferențe care dau o judecată analitică în concluzie nu sunt potrivite pentru extinderea cunoștințelor; inferențe, care constau din nimic altceva decât premise analitice, dau o judecată analitică în concluzie; prin urmare, astfel de inferențe nu sunt potrivite pentru extinderea cunoștințelor În acest raționament, premisa minoră (a doua) este nejudecata; de aceea, s-a obţinut, conform teoriei prof Vvedensky, de la psihologie Raționamente de genul dat umple fiecare sistem de logică; în ele, premisele neevaluative conţin expresia celor mai importante legi, a căror stabilire constituie sarcina principală şi cea mai dificilă a logicii, iar evaluarea li se alătură ca lucrul cel mai uşor) Trebuie doar să observăm acest lucru pentru a recunoaște că Prof Vvedensky nu a găsit diferența dintre psihologie și logică și nu a explicat cum logica și epistemologia sunt construite independent de psihologie Acest lucru este de înțeles; dacă gândirea ar fi în întregime doar un proces psihic, atunci în niciun caz nu ar fi posibil să se distingă în mod esenţial între psihologie şi logică Mulți kantieni, observând că acestea sunt științe profund diferite, dar aderând la doctrina tradițională a conștiinței ca totalitate de numai procese mentale la un individ care cunoaște, s-au luptat fără rezultat cu privire la întrebarea cum să explice diferența dintre ele Similar cu prof Vvedensky a argumentat, de exemplu, Cohen în acel timp îndelungat când era kantian și a scris Kants Théorie der Erfahrung (ed) Acest caracter al logicii este excelent conturat de Husserl în Lo- cercetare

logică "l I vol , trad sub ed S Frank Biblioteca "Runivers" n l despre cu e la ι π Este imposibil să nu fii recunoscător prof Vvedensky, care a pornit pe această cale: datorită transparenței gândirii din Logica sa, nu este greu de arătat că acest mod de a distinge între logică, epistemologie și psihologie nu duce la scop Diferența dintre aceste științe este infinit mai profundă; ei studiază nu unul și același subiect, ci două materii diferite Cuvântul gândire denotă un tot complex, constând, pe de o parte, din activitatea psihică a individului (de exemplu, din activitatea de comparare), și, pe de altă parte, din ceea ce se urmărește această activitate (din gândire) prin gândire), și care nu trebuie să fie deloc psihic, dar poate aparține oricărui tărâm al ființei, poate fi chiar o idee în sens platonic (de exemplu, ideea numărului trei) Prima latură a gândirii (actul de a gândi) este subiectivă, iar a doua (gândibilă, adică subiectul și conținutul gândirii) este obiectivă Psihologia studiază latura psihologică subiectivă a gândirii, iar epistemologia studiază latura ei obiectivă În același timp, în latura obiectivă, judecățile pentru epistemologie sunt de cea mai mare importanță" (în Sensul tonului) parte a laturii sale subiective (cantitatea, dependența funcțională etc , într-un cuvânt, tot ceea ce datorită căruia lumea reală are caracter de sistem), iar logica, s-ar putea spune, se ocupă exclusiv de latura ideală de judecată Adesea prof Vvedensky expune logica în așa fel, de parcă el însuși ar fi alăturat distincției de mai sus între latura subiectivă mentală și obiectivă non-psihică a gândirii (vezi, de exemplu, p), totuși, acest lucru se face, evident, inconștient; un filosof care recunoaște cu adevărat o astfel de distincție nu ar afirma că logica și psihologia au același obiect de studiu, nu ar ajunge la concluzia în epistemologia sa că acest obiect constă exclusiv din fenomene mentale și, în special, nu ar afirma *) Poate fi atât transă-subiectivă (când ceea ce este de conceput, nair , este căderea unei pietre), cât și subiectivă (când ceea ce este de conceput este bucuria mea etc) Desigur, nu considerăm termenii "obiectiv" și "transsubiectiv" sinonimi, așa cum face prof Vvedensky la p Pentru o explicație detaliată a distincțiilor făcute, vezi "Introducerea în filozofie" a mea, p ; Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ dacă logica ar fi "doar" o știință evaluativă După ce am ascultat observaţiile pe care le-am citat în şedinţa de la Sankt Petersburg Societatea Filosofică, prof Vvedensky a declarat că vor fi eliminate cu ușurință în a treia ediție a cărții prin ștergerea cuvântului "doar" (la pagina), adică prin recunoașterea faptului că studiile logice gândesc parțial fără evaluare, parțial evaluativ De fapt, acest lucru nu va îmbunătăți deloc situația După ce am evidențiat din componența logicii investigațiile nejudecate ale gândirii și le-am pus alături de investigațiile psihologice fără judecată ale gândirii, după ce semn recunosc ceea ce aparține logicii și psihologiei Tn? Oricare ar fi răspunsul dat, focul obligă pe cineva să admită că unele dintre proprietățile gândirii, fără proprietăți stabilite evaluativ, fac obiectul studiului psihologiei, iar cealaltă este subiectul logicii, adică să renunţe la ideea că obiectul acestor ştiinţe este unul şi acelaşi Prin discuțiile de mai sus, nu dorim deloc să stabilim că sistemul prof Vvedensky este psihologic în întregime Diferența dintre latura psihică și cea ideală a judecății este atât de enormă încât este de neconceput să fii un psiholog pur în logică; se poate considera eronat doar un psiholog pur, sau se poate observa caracterul non-psihologic al logicii, dar nu se poate explica de ce este așa De aici apare următorul dezastru: necunoașterea criteriului exact care

deosebește sferele celor două științe și ghidându-ne doar de tact, noi în special (în studiul derivatului) nu vom fi psihologi, ci atunci când rezolvăm cele mai profunde, mai ales probleme noi, riscăm să ne rătăcim și să cădem în psihologie De acest dezastru nu se poate proteja decât prin fundamentarea logicii pe epistemologie, care dă o teorie a conștiinței, iar această teorie, pentru a evita premisele dogmatice, ar trebui formată doar dintr-o descriere exactă a elementelor conștiinței, obținută prin analizarea compoziţia observată direct a conştiinţei Prof Vvedensky nu vrea să bazeze logica pe epistemologie, prin urmare, vrea să se descurce fără nicio teorie a conștiinței Logica, în opinia sa, trebuie să se bazeze pe ea însăși De ce? - a crede că este necesar "devreme să aflăm condițiile unei gândiri corecte" (p) Dar la urma urmei, logica nu poate, de îndată ce deschide gura, să spună în prima sa judecată că astfel de Biblioteca "Runivers" n l o s s to ï i ceva gândire corectă În sistemul prof Vvedensky, această problemă este rezolvată nu mai devreme de la pagina Prin urmare, chiar și pornind de la logică, a fost necesar să se exprime o serie de doctrine pe toate paginile anterioare, necunoscând încă condițiile unei gândiri corecte Dacă da, atunci ce obiecție fundamentală poate fi formulată împotriva filosofului care, pornind de la investigația cu o descriere a elementelor conștiinței, distinge latura ideală a conștientului în alcătuirea sa și, separând-o tocmai de elementele subiectiv-psihice ale conștiință, o face subiect de studiu în logică? Orice astfel de cercetare i se pare prof psihologia Vvedensky Și nu e de mirare: prof Vvedensky, după cum se poate observa din concluziile sale epistemologice, consideră conștiința ca fiind doar un set de procese mentale; în consecință, în ochii lui, fiecare teorie a conștiinței aparține domeniului psihologiei Cine vede că psihicul este doar o parte a conștiinței, este clar pentru el că analiza compoziției conștiinței nu este un studiu psihologic Această analiză delimitează pentru prima dată mentalul de fizic, realul de ideal, logicul de non-logic etc ; în consecinţă, pentru prima dată, el separă domeniul psihologiei de cel al fizicii, domeniul acestor două ştiinţe de logică etc Numai după această analiză nu se poate rătăci în urmărirea logicii Prof Vvedensky se descurcă în logică fără o teorie a conștiinței • De aici rezultă o serie de dezastre, în primul rând, că în logica epistemologică considerată nu există o teorie-judecata Este imposibil să considerăm teorie afirmația că logica a numit de mult judecăți asemenea gânduri în care afirmăm sau negăm ceva despre ceva (p), iar între timp dincolo de aceasta (la p se repetă același lucru) despre judecată , în general, prof Vvedensky nu mai spune nimic Această caracteristică a Prof Vvedensky este deosebit de izbitor atunci când avem în vedere literatura modernă despre logică, de exemplu, logica lui Schuppe, Siegwart, Lipps etc , unde teoria judecății este cel mai intens dezvoltată și adusă în prim-plan, încât granița dintre judecată iar inferența este uneori aproape ștearsă, iar teoria inferenței decurge din teoria judecății ca anexă subordonată (așa este, de exemplu, logica lui Schuppe, Lipps, intuiționismul^ Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ Cel mai important rol în teoria judecății îl joacă întrebarea ce relație există între cele două concepte care alcătuiesc judecata Potrivit lui Jevons și a multor alte sisteme de logică, aceasta este relația de identitate, totală sau parțială Potrivit lui Schuppe, o judecată conține întotdeauna o relație categorică între două concepte, și anume, fie relația de identitate (sau diferența), fie relația de dependență cauzală (Schuppe kantian identifică în mod conștient conceptul de legătură necesară logică și cauzală*) Potrivit

lui Lipps, subiectul și predicatul sunt legate între ele ca bază și o consecință Potrivit intuiționismului meu, aceasta este o relație ontologică de dependență funcțională, care a devenit parte a laturii obiective a judecății și, prin urmare, funcționează ca o legătură logică între rațiune și efect Cum face prof Vvedensky? Luând două exemple de judecăți "câinii sunt animale" și "balenele nu sunt pești", prof Vvedensky spune: "legătura, sau relația predicatului cu subiectul, în prima este afirmația, iar în a doua, negația predicatului despre subiect" (p θ) · · Această predare este fie gramaticală, fie psihologică, deloc logică De fapt, cuvintele "afirmare și negare a ceva" desemnează un act mental de acord (cu combinația - "câini - animale") sau dezacord (cu combinația "balene - pește"), care apare despre o relație cu adevărat logică între concepte, ceea ce ne obligă, dacă ne străduim să cunoaștem adevărul, să fim de acord cu unele combinații de concepte și să nu fim de acord cu altele *) Ce fel de relație este aceasta, această întrebare a rămas neexplorată în Logica luată în considerare, cu excepția unui caz, și anume, judecățile analitice În ele prof Vvedensky găsește o legătură logică între pre x) Schuppe, Erkenntnisstheoretische Logik, p) De la "afirmarea și negarea a ceva despre ceva" este necesar să se distingă pozitivitatea și negativitatea unui concept în raport cu alte concepte și judecăți în raport cu alte judecăți Această pozitivitate și negativitate este un element logic al judecății, dar nu se distinge de actul psihic de afirmare și nu este investigată în cartea Prof Vvedensky Biblioteca "Runivers" n l o s s k y dikatom și subiect și, prin urmare, le consideră necesare din punct de vedere logic intern Pe exemplul acestor judecăți, devine destul de clar că afirmația nu este importantă pentru logică, latura subiectivă, psihologică a judecății, construită deasupra laturii obiective, pe legătura obiectiv necesară dintre subiect și predicatul hotărâre Aceeași investigație trebuia făcută și în ceea ce privește judecățile sintetice Dar prof Vvedensky nu a produs această lucrare și, prin urmare, conform teoriei sale, judecățile sintetice s-au dovedit a fi lipsite de un element logic în partea lor cea mai importantă, în raport cu subiectul și predicatul; s-au dovedit a fi caracterizate doar din partea psihologică, din partea prezenței afirmațiilor în ele Dar, după cum se știe, actul psihologic de afirmare (în cazuri de predilecție, frivolitate etc), precum și forma gramaticală a judecății, pot fi impuse oricărei combinații de concepte sau chiar doar semnelor senzuale (cuvinte), de exemplu, puteți spune: "există un triunghi plat de elefant Acest set absurd de cuvinte trebuie pus pe seama numărului de judecăți, conform teoriei prof Vvedensky, care a studiat doar latura psihologică gramaticală și subiectivă a judecăților sintetice și nu a atins deloc latura obiectivă, cu atât mai puțin logică a acestora Acest lucru face clar de ce Prof Vvedensky crede că nici o singură judecată sintetică (chiar f - =) nu este de înțeles în sine și fiecare dintre ele poate fi respinsă de la sine, fără nicio absurditate evidentă La rândul său, nu înțelegem de ce Prof Vvedensky consideră judecățile sintetice a fi judecăți; prin ce se deosebesc de reprezentările simple ale asociației? Este într-adevăr doar pentru că există un act psihic de acord sau dezacord în componența lor? Este posibil, de exemplu, ca afirmația "un elefant este un triunghi plat" datorită formei sale gramaticale și actul mental de afirmare să devină acea formație specifică logică numită judecată? ♦ Deci ca prof Vvedensky nu a finalizat studiul judecăților sintetice și nu a găsit o legătură logică în ele, s-a dovedit a fi un abis între judecățile sintetice, pe de o parte, și judecățile analitice și

Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ tot prin inferenţe (cel puţin din premise sintetice), pe de altă parte De fapt, în judecățile sintetice nu există nicio legătură logică, în timp ce inferențe și judecățile analitice se bazează pe o legătură logică și, în plus, nu o legătură de același tip, pe care am numit-o o legătură logică analitică Cu toate acestea, cum este posibilă o asemenea afinitate între inferențe și judecăți analitice? La urma urmei, concluzia ar trebui să dea un gând nou în concluzie în comparație cu premisele, prin urmare, legătura dintre concluzie și premise are un caracter sintetic, nu analitic Din aceasta, aparent, rezultă direct că inferențe nu sunt analoge cu judecățile analitice, iar legătura logică a concluziei cu premisele nu se bazează pe legea contradicției Să aflăm în ce constă această necesitate și apoi vom construi conceptul de necesitate logică sintetică, care va elimina decalajul dintre judecățile sintetice și inferențe Să începem cu o critică a învățăturilor prof Vvedensky despre legătura logică și necesitate și, în primul rând, să stabilim că o legătură bazată pe legea contradicției merită denumirea de analitică · Ca un exemplu de conexiune logică, Prof Vvedensky dă relația dintre subiect și predicate ale unei judecăți analitice, de exemplu, "pătratele sunt dreptunghiulare" (p) Exprimând schematic o astfel de judecată cu cuvintele "RC-a esr R", acesta este însuși D'haet prof Vvedensky la p), nu se poate să nu admită că relația dintre subiect și predicatul său este o relație de identitate (parțială) și, în consecință, nevoia de a recunoaște astfel de judecăți ca adevărate se bazează pe legea identității Cu toate acestea, prof Vvedensky are o altă părere, și anume, el consideră că necesitatea logică de a recunoaște astfel de judecăți ca adevărate se bazează pe legea contradicției (împreună cu legea mijlocului exclus) și nu permite ca aceasta să se bazeze pe legea identității , după cum se vede, în primul rând, din doctrina sa despre independența completă a legilor identității și contradicției (p), și în al doilea rând, în general, din învățătura sa despre legile logice și rolul lor în gândire (cap XII) Ce opinie ar trebui considerată corectă, legea identității sau legea Biblioteca "Runivers" Și l OCGKI th este contradicția un principiu care stă la baza judecăților analitice? *) Așa cum este adesea cazul, se dovedește că ambele afirmații sunt simultan adevărate în partea lor pozitivă Recunoașterea adevărului judecății "R-ra este R" este cerută simultan de legea identității și legea contradicției, singura diferență fiind că atunci când ne exprimăm acordul cu această hotărâre, rolul legii identității este mai vizibil, iar atunci când încercăm să o negăm și să vedem falsitatea unei astfel de negare, atunci rolul legii contradicției (și al treilea exclus) devine mai vizibil Același lucru este valabil și pentru judecățile analitice negative Să presupunem că schema acestor judecăți "xja nu este y-j-pop a", dată de prof Vvedensky la pp - , este corectă (pentru a evita o dispută despre fleacuri, nu vom obiecta la ea) Din nou, este clar că recunoașterea adevărului acestei judecăți este cerută atât de legea identității, cât și de legea contradicției Această acțiune comună a ambelor sau, mai degrabă, a trei legi (legea identității, contradicția și a treia exclusă) nu indică oare că există o singură lege, de exemplu, legea identității, iar celelalte două legi sunt doar alta? expresia verbală a primei legi? Împotriva unei asemenea învățături, prof Vvedensky obiectează cu tărie (p și urm), iar în această privință nu se poate decât să fie de acord cu el Într-adevăr, avem în fața noastră trei legi diferite, și nu trei formule verbale diferite ale aceleiași legi Nu trebuie, însă, supraestimată independența acestor

legi, despre care credem că prof Vvedensky (mărturisesc, sub influența prof Vvedensky, în scrierile mele anterioare am exagerat independența acestor legi) Într-adevăr, mai multe legi pot fi independente în sensul că Pentru a evita neînțelegerile, observăm că, în opinia noastră, toate judecățile au un caracter sintetic, dacă comparăm conținutul recunoscut al subiectului și predicatului lor; judecățile analitice sunt o ficțiune creată de reprezentanții logicii Vezi despre aceasta Introducerea mea în filosofie* pp - , - și mai ales articolul meu The Reform of the Concept of Consciousness in Modern Epistemology and its Significance for Logic* (tipărit) Pe viitor, totuși, permitem ficțiunea existenței judecăților exprimate prin schema "Pja este P" și luăm în considerare ceea ce obligă Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ fiecare vorbește despre ceva diferit, dar această varietate nu este altceva decât laturi diferite ale uneia și aceleiași calități, indisolubil legate între ele Într-un astfel de caz, îndeplinirea sau încălcarea uneia dintre legi este indisolubil legată de îndeplinirea sau încălcarea celorlalte legi În această legătură se găsesc între ele legile identității, ale contradicției și ale treimii excluse Aceste trei legi logice sunt paralele cu cele trei legi ontologice care sunt indisolubil legate între ele, întrucât exprimă din laturi diferite aceeași proprietate a tot ceea ce există și care poate deveni conținutul conștiinței, și anume certitudinea, care constă, de exemplu , , roșeața este roșeață și nu poate fi verdeață, care nu este roșeață O expresie exhaustivă a acestei determinări a tot ceea ce există poate fi dată în următoarele trei legi, care sunt exprimate cel mai convenabil folosind simbolul A, deoarece este dificil să găsești termeni scurti, lipsiți de ambiguitate pentru a transmite astfel de gânduri abstracte: "tot ceea ce există este un anumit A", "nu A nu este A", "tot ceea ce este este fie A, fie nu-A" Aceste trei legi sunt atât de indisolubil legate între ele încât, în timp ce exprimăm prima dintre ele, care caracterizează latura pozitivă a certitudinii, și anume, afirmând A'thness lui A, ne gândim inevitabil la a doua și a treia lege, care caracterizează această certitudine cu alte părți și, prin urmare, apare iluzia că a doua și a treia lege sunt doar o repovestire a primei legi, cu alte cuvinte Tot ceea ce există poate deveni obiect de cunoaștere, adică poate intra în componenţa laturii obiective a judecăţii În acest caz, certitudinea indicată mai sus funcționează ca una dintre condițiile importante pentru posibilitatea unor metode generale elementare de construire și fundamentare a unei hotărâri Având în vedere această funcție proprie în judecată, ea poate fi numită răul logic al judecății *) și poate fi *) Prin cuvântul "logic" înțeleg toate acele elemente ale laturii obiective a judecății, care servesc drept condiție pentru posibilitatea unor metode generale elementare de fundamentare a judecății (cum sunt cantitatea, certitudinea calitativă în general, adică în abstracție din modificările sale, funcționale Biblioteca "Runivers" n Despre cu CKI π exprimat sub forma următoarelor trei legi ale gândirii: te în toate actele de judecată (gândire), conținutul obiectiv al lui A rămâne același A"; "în nicio judecată (sau combinație a acestora) nu este conținutul obiectiv al lui A nu-A", "fiecare element al conținutului obiectiv al judecății este fie A, fie nu-A" Aceste trei legi sunt o expresie exhaustivă și precisă a ideii că fiecare element al laturii obiective a unei judecăți este ceva strict definit Prevederile enumerate aparțin numărului de norme sau legi, executarea lor depinde sau nu de voința subiectului cunoscător *)? Numai cei care știu ce se bazează gândirea pe epistemologie, și anume pe analiza compoziției conștiinței, pot răspunde la această întrebare

Potrivit intuiționismului, gândirea este contemplarea realității, distingând prin distincție (adică, analiză realizată prin comparație) legătura sintetică necesară între elementele realității Actul de contemplare și comparație este latura subiectivă a gândirii, cu alte cuvinte, este activitatea mentală a individului care cunoaște Dimpotrivă, spre ce se îndreaptă contemplarea și comparația este latura obiectivă a gândirii; este realitatea însăși, fie subiectivă (de exemplu, când contemplația și analiza sunt îndreptate către "bucuria mea") sau transsubiectivă (de exemplu, când contemplația și analiza sunt îndreptate către o astfel de realitate precum "mișcarea unui tren") Dacă în gândire activitatea subiectului este limitată vay dependență între conținutul conceptelor etc); și întrucât, conform teoriei mele (după intuiționism), "conținutul obiectiv al unei judecăți nu este altceva decât realitatea însăși, atunci aceasta are ca rezultat o convergență între logică și ontologie: același conținut al lumii (de exemplu, dependența funcțională) , certitudinea calitativă în general etc), considerată independentă de actul de conștiință al subiectului cunoaștere, este ontologică și, întrucât devine conținutul judecății, constituie latura sa logică* (vezi Introducerea mea în filosofie, p)
*) Prof Vvedensky folosește termenii "lege naturală" și "lege normativă" Cu toate acestea, este incomod, vorbind despre astfel de legi generale ca cele logice, să le numim legi naturale (adică legi ale naturii) Prin urmare, în locul cuvântului "lege naturală" vom folosi pur și simplu cuvântul "lege", iar faptul că prof Vvedensky o numește lege normativă, noi o vom numi "normă" Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ a- este studiat doar prin contemplare și analiză, iar ceea ce este dat pentru contemplare este realitatea însăși, supusă legilor ontologice enumerate mai sus, adică având caracter de strictă certitudine, de aici rezultă că gândirea, atâta timp cât rămâne gânditoare, adică contemplare și analiză, nu putem încălca regulile logice enumerate: "cu toate actele de judecată (gândirea), conținutul obiectiv al lui A rămâne același A", etc Cu alte cuvinte, aceste reguli sunt legile logice ale gândirii, și nu norme Contradicția, neidentificarea lui A cu el însuși etc , pot apărea pe scenă numai atunci când gândirea (adică contemplarea și analiza) a fost complicată în mod deliberat sau inconștient de amestecul unei alte activități a subiectului, de exemplu, fantezia, rostirea de combinații pure asociative etc Întrucât aceste activități sunt subiective, atunci, de exemplu, atunci când spunem "pătratul pe care intenționez să-l construiesc va fi rotund", contradicția nu există ca un contemplat, ci ca o sarcină de a face o sinteză a "rotunjimii" și "ne-rotunzii" , este o sarcină pe care înțeleg că constă în legarea primei cu a doua, dar care nu poate fi îndeplinită și, prin urmare, este imposibil de contemplat "nerotundul rotund" realizat Depinde de voința unei persoane dacă va efectua un act de gândire (adică de a contempla și analiza) sau un act de fantezie etc Prin urmare, nu este inutil să predați o serie de norme (sfaturi) sarcina de a ferindu-se de substituirea involuntara a gandirii cu alte activitati Desigur, aceste norme se pot baza doar pe trăsăturile esențiale ale gândirii, adică pe astfel de semne ale acesteia, care sunt exprimate în gândirea logică De bază Pe baza celui precedent, putem evidenția până acum trei norme (care servesc drept criteriu necesar, dar încă insuficient pentru existența gândirii, și deci sunt potrivite doar ca criteriu indubitabil pentru absența gândirii): "stat , adică accepta ca adevar, stabilit prin gandire, numai acele afirmatii in care fiecare element obiectiv se identifica cu el insusi, in care nu exista contradictie si nici o incalcare a legii

tertului exclus Datorită legăturii inseparabile a logicii corespunzătoare Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th Legile gândirii normelor enumerate sunt, de asemenea, indisolubil legate între ele, cu alte cuvinte, încălcarea uneia dintre ele este inevitabil legată de încălcarea celorlalte două Să presupunem, de fapt, că un om de știință, la începutul investigației sale, stabilește că "S este P", iar la mijloc, vorbind despre același subiect, afirmă, din neatenție, că "S nu este P" Aici este încălcată norma contradicției Dar acest lucru nu este suficient, norma de identitate este încălcată și aici: având în vedere același obiect exprimat în conceptul S, cercetătorul a încetat să identifice conținutul acestui obiect cu el însuși atunci când l-a recunoscut în a doua afirmație ca ne- P, în timp ce în primul s-a constatat că R În apărarea ideii că norma de identitate nu a fost încălcată aici, s-ar putea cita următorul considerent: spunând că "S este P", iar apoi recunoscând că "S nu este P", nu anulez prima hotărâre , prin urmare, indeplinesc norma de identitate , dar abia langa prima judecata exprim o alta judecata noua "S nu este-P" Cu toate acestea, această considerație este incorectă Pentru a ne convinge de acest lucru, să exprimăm într-un mod mai simplu gândul criticat Dacă o pereche din judecățile de mai sus încalcă norma de contradicție, atunci aceasta înseamnă că se vorbește despre o proprietate a obiectului S, considerată în același timp și în aceeași relație Prin urmare, făcând două astfel de propoziții, ca fiind adevărate împreună, am admis că P este P și, în același timp, nu-P Aici se face iluzia îndeplinirii normei de identitate, deoarece primul predicat o satisface Dar la urma urmei, norma identității cere ca R'ness nu o dată, ci de fiecare dată, să fie afirmat ca P'ness, prin urmare, datorită celui de-al doilea predicat, această normă este încălcată A susține că s-a făcut aici este același lucru cu a face două mutări cu un cavaler de șah, una corectă și cealaltă incorectă, iar la observația adversarului că regulile jocului au fost încălcate, a obiecta: "Nu, sunt observat, întrucât prima mișcare a fost făcută corect de mine" Prof Vvedensky poate obiecta că eu am în vedere o normă de identitate bazată pe o altă lege decât ceea ce el numește legea identității Să-l luăm pe prof Vvedensky: gândirea este supusă unei astfel de legi cu care se identifică Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ fiecare gând (și concept și judecată) în sine, indiferent de câte ori se repetă și în legătură cu orice gând apare în conștiința noastră ( ) Dacă această formulă are vreo semnificație certă, înseamnă că de câte ori văd P, eu, în măsura în care cred eu, îl recunosc ca P Spunând "S este P și nu-P", am fost atent de două ori pe R (aici sunt două afirmații) și în primul caz l-a identificat cu el însuși, iar în al doilea caz a încetat să-l identifice cu el însuși (ceea ce înseamnă că probabil nu a efectuat un act de gândire) În cele din urmă, în exemplul de mai sus, "S este P și nu P", este încălcată și regula mijlocului exclus Ea (dacă se ghidează după formula legii mijlocului exclus, dată de prof Vvedensky la p) poate fi exprimată astfel: acceptați ca adevăr, stabilit prin gândire, doar un astfel de sistem de enunțuri în care fiecare concept este plasat fie într-o relație afirmativă, fie într-o relație negativă cu un alt concept, căci nu poate fi concepută o a treia relație care să le înlocuiască pe amândouă deodată Cercetătorul nostru, abatendu-se de la norma identității și contradicției, a încălcat în același timp norma terțului exclus, deoarece a inventat a treia relație, înlocuind separat negația și afirmarea, a inventat combinația simultană de afirmare și negație Întrucât toate cele trei norme și legile care le corespund se referă la aceeași calitate a conținuturilor conștiinței, și anume la

determinarea lor, și sunt indisolubil legate între ele, este imposibil să le oferim o caracterizare atât de neobișnuit de eterogenă precum prof Vvedensky Este imposibil, de exemplu, să considerăm ca legea identității și legea "naturală" a contradicției ca fiind psihologice, iar legea terțului exclus ca fiind logică Nici nu se poate afirma că principiul identității și terțul exclus sunt legile gândirii, în timp ce principiul contradicției este doar o normă pentru gândire*) În articolul meu "Este solidă "A New and Easy Evidence of Philosophical Criticism"?" (Journal of the Min Nar Proev , Q, iulie), folosind proprietățile omogene ale legii contradicției și ale mijlocului exclus, am pus (la p) Prof Vvedensky înaintea alternativei: "fie să admită că concebibilitatea contradicției nu a fost dovedită de el, fie la-
Questions of Philosophy, Cartea II Biblioteca "Runivers" n l o s s k y
Dacă nu ar exista o certitudine în conținutul gândirii, atunci ar fi imposibil să le distingem și, în consecință, să le analizăm De aici rezultă clar că aceste trei legi logice sunt condițiile posibilității gândirii ca o analiză care evidențiază anumite conexiuni sintetice ale anumitor elemente ale realității din compoziția realității De aceea numim cele trei legi indicate legi logice analitice si conexiunea, precum si necesitatea bazata pe ele, "analitice" De fapt, dacă necesitatea afirmării sau a negării oricărui gând se bazează pe legea contradicției (și, în consecință, pe legea identității și a mijlocului exclus), atunci aceasta înseamnă că poate fi certificată printr-o singură analiză a existentei deja existente gânduri, fără ajutorul unui nou conținut contemplat Deci, dacă în mijlocul cărții oricărui autor există o afirmație "S nu este P", atunci am dreptul să o resping pe baza legii contradicției, atunci când, analizând începutul studiului, Găsesc în el ideea dovedită "S este P" Să trecem acum la critica teoriei inferențelor a prof Vvedensky Doctrina conform căreia legătura premiselor cu concluzia se întemeiază pe legea contradicţiei, poate fi numită, conform celei precedente, teoria analitică a inferenţei La această întrebare, prof Vvedensky se îndreaptă pe calea tradițională a logicii formale: teoria analitică a inferenței (în diverse modificări, fie subliniind rolul legii identității, fie subliniind rolul legii contradicției) pentru tot timpul existenței logicii nu părăsește scena și totuși ocupă o poziție dominantă în logica kѣ Abia la ultima dată se observă re-știind încet că gândirea nu este supusă nu numai legii contradicției, ci și legii mijlocului exclus Prof Vvedensky a respins această alternativă subliniind că în exemplul pe care l-am citat ("Dumnezeu este absolut"), nu norma mijlocului exclus este încălcată, ci norma contradicției Din explicațiile făcute mai sus, reiese că încălcarea normei de contradicție aici nu numai că nu împiedică încălcarea normei terțului exclus, ci chiar o impune În consecință, alternativa propusă de mine și dezastruoasă pentru teoria prof Vvedensky, în ambele părți, își păstrează forța Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ rotiți într-o nouă direcție, așa cum va fi indicat mai jos Între timp, o considerație generală este suficientă pentru a vedea că o teorie analitică a inferenței este imposibilă și pentru a simți în cea mai acută formă nevoia de a căuta noi căi în logică Într-o concluzie, o judecată inferenţială conţine întotdeauna [în sine un gând care este nou în comparaţie cu premisele Prof Vvedensky spune: "în inferențe adevărate, concluzia este întotdeauna o nouă judecată în comparație cu premisele, iar în cele aparente doar repetarea premiselor în formă totală sau parțială * (p) Aceasta înseamnă că legătura dintre premise și concluzie este sintetică și nu analitică: este omogenă cu legătura dintre subiect și predicatul unei

judecăți sintetice Orice concluzie poate fi exprimată chiar prin intermediul unei judecăți sintetice (AB este D), în care subiectul este conținutul obiectiv al premiselor (AB), iar predicatul este noul conținut (D), care transmite conținutul obiectiv al concluzia Deci, de exemplu, deducerea "mercurul este un lichid; iar toate lichidele sunt elastice; ' în consecință, iar mercurul este elastic" (exemplul Prof Vvedensky) poate fi exprimat prin următoarea judecată: legătura necesară, două perechi de concepte, "mercur și lichid", "lichid și elastic" este însoțită de necesarul conexiunea perechii de concepte "mercur și elastic" Aceasta este o judecată sintetică De aici rezultă clar că necesitatea logică a trecerii de la premise la concluzie nu se bazează nici pe legea contradicției, nici pe legea identității Există două moduri de a obiecta la acest argument În primul rând, se poate fi de acord că inferența este omogenă cu propoziția sintetică, dar se poate argumenta că negația inferenței, combinată cu o serie mai lungă sau mai scurtă de noi operații mentale, duce inevitabil la o contradicție În al doilea rând, se poate nega că inferența este omogenă cu o judecată sintetică și se poate insista că judecata de mai sus, care exprimă compoziția obiectivă a inferenței, are un caracter analitic Să luăm în considerare mai întâi primul mod de fundamentare a inferențelor pe baza legii contradicției Apărătorul acestei căi aparent este de acord cu noi că propoziția "mercurul nu este elastic" (adică negația concluziei) nu contrazice în sine nici prima, * Biblioteca "Runivers" , S N L O S S K I-lea nici un al doilea pachet Ce fel de operații mentale vor duce la apariția unei contradicții? Puteți lua negația concluziei ("mercurul nu este elastic"), o combinați cu una dintre premisele silogismului ("mercurul este un lichid") și de aici (conform figurii a treia) o nouă concluzie "unii lichidele nu sunt elastice", contrar premisei mai mari a primului silogism Totuși, aici contradicția este obținută prin a doua concluzie, iar înainte de a accepta această concluzie obținută din figura a treia, trebuie să fim conștienți de ce se bazează necesitatea ei logică (dacă necesitatea ei logică nu este stabilită, atunci nu va exista contradicție) din cauza negaţiei prima ieşire) Este clar că acum este necesară aplicarea teoriei Prof Vvedensky la al doilea silogism (a treia figură) și arată că cel încăpățânat care spune "deși mercurul nu este elastic și mercurul este un lichid, totuși afirm că toate lichidele sunt elastice" trebuie să ajungă la o contradicție În ce mod se poate face acest lucru? Pentru a face acest lucru, trebuie să luăm negația concluziei corecte (adică, propoziția "toate lichidele sunt elastice"), să o combinăm cu premisa "mercurul este un lichid" și să obținem din nou prima concluzie (conform primei figuri) a silogismului) Cu alte cuvinte, încercând să demonstrăm că necesitatea logică a trecerii de la premise la concluzie se bazează pe legea contradicției, ne întoarcem în cerc Apariția cercului poate fi întârziată doar pentru scurt timp prin reducerea negației concluziei celei de-a treia figuri la o contradicție prin intermediul celei de-a doua figuri ("toate lichidele sunt elastice, mercurul nu este elastic"), dar atunci negația concluziei celei de-a doua figuri va trebui redusă la o contradicție prin intermediul primului nostru silogism (după prima figură) Instruire de către prof Vvedensky (făcut în timpul dezbaterii) că la pagina a cărții sale a avut în vedere reducerea la o contradicție prin intermediul unei "concluzii aparente" constând în faptul că premisele "mercurul nu este elastic" și "mercurul este lichid" " da dreptul de a judeca "mercurul este un fluid neelastic", nu iese din dificultate "Concluzie aparentă" prof Vvedensky numește repetarea premiselor în formă totală sau

parțială" (p) În cazul de față, dacă ar fi să ne limităm la o concluzie "aparentă", adică într-adevăr, dacă s-ar repeta doar premisele, ar rezulta judecata "mercurul este lichid și nu elastic", care nu contrazice gândul "toate lichidele sunt elastice" (la fel ca Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ din cele două judecăți "NN este chipeș la față" și "NN este chipeș la figură", se obține judecata "NN este chipeș la față și nu arătos la figură" J în care "urățenia" nu se transferă la frumusețea lui fata) Prima contradicție apare atunci când, pe baza premiselor menționate mai sus, spun "mercurul este un lichid inelastic", adică Transfer proprietatea de inelasticitate de la mercur la lichid Aceasta este o idee nouă; dacă este obligatoriu având în vedere premisele, atunci avem în fața noastră o inferență autentică și, din nou, se pune întrebarea pe ce se bazează obligatorietatea ei logică; cu alte cuvinte, ne regăsim din nou în situația descrisă mai sus *) Trebuie remarcat faptul că, dacă înțelegerea inferențelor descrise ar fi corectă, atunci toate dovezile ar avea un caracter apologetic Trăsătura esențială a dovezilor apagogice este că în ele nu vedem direct legătura dintre două idei: ni se arată mai multe posibilități și stabilim că prima dintre ele, a doua etc sunt inacceptabile, deoarece duc la o contradicție, și de aceea trebuie să ne oprim la ultima posibilitate, nu pentru că decurge direct din conținutul premiselor, ci doar pentru că nu există altundeva, ca să spunem așa, în care să-și îndrepte capul O astfel de dovadă are caracterul de a persecuta fiara (mintea fiind convinsă), care este alungată din fiecare colț în care a fugit (dezvăluind o minciună, adică o contradicție), și lăsată singură în ultimul colț, fără însă a da vreun indicii pozitive dacă este un adăpost de încredere Când ni se cere în acest fel să interpretăm necesitatea logică chiar și a unor astfel de dovezi directe precum "mercurul este un lichid, lichidele sunt elastice, prin urmare mercurul este elastic", atunci această teorie dă imediat impresia unei întinderi) *) În același timp, observ că concluzia descrisă anterior asupra figurii a treia, strict vorbind, dă concluzia "în unele cazuri ceea ce este lichid nu este elastic" ' (într-un lucru proprietățile de a fi lichid și inelastic sunt compatibil), ceea ce nu contrazice premisa * toate fluidele sunt elastice * Suntem obișnuiți să fim neatenți la cele mai subtile întrebări de logică și tolerăm până astăzi formulele convenționale incorecte pentru inferențe din figura a treia Compară observațiile lui Schuppe în lui Erkenntnisstheor Logik pp și) Sunt de acord că silogismul de mai sus obligă în mod logic să încheie direct, fără a se referi la contradicție atunci când o nega, mulți Biblioteca "Runivers" n l o s s k y S-a subliniat însă mai sus că apărătorii fundamentării încheierii asupra legii contradicției pot lua o altă cale decât prof Vvedensky Ei pot argumenta că negația concluziei contrazice direct premisele, fără ajutorul unor operații mentale suplimentare asupra concluziei false (fără ajutorul unei a treia figuri etc) Aceasta înseamnă a afirma că propoziția care exprimă compoziția inferenței este analitică Această idee poate fi apărată în două moduri În primul rând, se poate susține că există un drept de identitate parțial între concluzie și premisa majoră Pentru a face acest lucru, trebuie să înțelegeți premisa mare, propoziția generală "toate fluidele sunt elastice", ca unitate colectivă, i e ca abreviere pentru o grămadă de judecăți singulare: "apa este elastică, alcoolul este elastic, mercurul este elastic etc " (de fapt, pentru a enumera judecăți reale singulare, ar trebui să spunem: "apa din acest pahar este elastică, apa din acest pârâu este acum etc) Totuși, silogismul nu poate fi înțeles în acest

fel Acest lucru este demonstrat în mod strălucit de Mill în critica sa remarcabilă a teoriilor silogismului, care iau premisa generală majoră drept unul dintre temeiurile concluziei Mill în această critică consideră propoziția generală ca o unitate colectivă x) și arată că unul din două lucruri: fie lista de propoziții individuale este completă, caz în care nu avem nevoie de o inferență silogistică, deoarece propoziția care ne interesează este deja inclusă explicit în listă sau avem nevoie de o inferență silogistică (când judecata care ne interesează nu este încă justificată) dar atunci nu avem o listă completă, adică nu există premisă comună Această critică este de necontestat, dacă ne referim la judecata generală a postulanții logicii consideră această justificare directă bazată pe legea identității De fapt, dacă o judecată inferențială extinde cunoștințele, adică conţine un gând nou, atunci necesitatea logică a trecerii la acesta din premise nu poate fi justificată prin legea identităţii O analiză detaliată a acestei probleme a fost făcută de mine în articolul "Reforma conceptului de conștiință în teoria modernă a cunoașterii și semnificația ei pentru logică" (tipărit) Dar și în acest articol argumentația ulterioară împotriva fundamentării concluziei privind legea contradicției este pe deplin aplicabilă și legii identității *) Vezi, de exemplu, System of Logic, Cartea II, Capitolul III, § , p , în traducerea rusă de Rezener Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ unitate lectală *) Dezavantajul său este doar că Mill a luat-o ca pe o critică care distruge orice teorie a silogismului, consideră premisa generală drept unul dintre temeiurile concluziei și, prin urmare, a ajuns la o teorie sceptică, a cărei esență poate fi exprimată astfel: a silogismul este o inferență probabilă de la particular la particular, a controlat o altă concluzie probabilă de la același particular (care a servit ca premisă) la general Pentru a apăra teoria conform căreia totalul este mare premisa se află printre temeiurile concluziei, iar pentru salvarea de scepticismul lui Mill, există o singură cale: de a stabili că judecata generală nu este o unitate colectivă, ci o unitate generică Propoziția "toate fluidele sunt elastice" servește drept bază pentru concluzie nu ca o afirmație care se referă la o colecție irealizabilă a tuturor fluidelor, ci ca o afirmație despre un singur subiect, și anume despre conținutul conceptului de lichid, indisolubil legat de conţinutul conceptului de elasticitate ("elastic lichid") Pentru a stabili acest lucru, este necesar să se analizeze compoziția conștiinței și să se găsească elemente ideale în ea (în sensul platonic), în contrast cu fluxul evenimentelor vieții mentale *) Într-un astfel de caz (de exemplu, în matematică, care găsește cu ușurință conexiunile necesare între elementele cu adevărat ideale ale conținutului conștiinței), un silogism dă o concluzie necesară și nu numai probabilă, dar deja fără nicio includere a unei judecăți derivative într-o premisă majoră; exprimându-l (de exemplu, "mercurul este lichid, iar lichidul este elastic, prin urmare, mercurul este elastic"), fie nu trebuie să utilizați cuvântul "totul" într-o premisă mai mare, fie îl puteți folosi doar ca o inexactitate expresie a gândului că este suficient să ai cu) Obiecțiile prof Vvedensky ni se pare bazat pe o prezentare inexactă a învăţăturilor lui Mill, mai ales că prof Vvedensky îi atribuie lui Mill ignorând rolul premisei minore; cf Expunerea lui Mill, interpretarea mea de mai sus și critica prof Vvedensky la pp - din "Logica" luată în considerare) Acest exemplu arată că discuțiile despre nominalism, realism etc , sunt absolut necesare în logică și nu constituie un studiu psihologic, așa cum Prof Vvedensky, care afirmă că

ele "constituie o completare pur mecanică, inutilă la logică" (p) Biblioteca "Runivers" N L O S S K I-lea conținutul conceptului de "lichid", astfel încât conținutul conceptului de "elasticitate" este de asemenea evident Acum rămâne o ultimă cale de a încerca să apărăm teoria analitică a silogismului Se bazează pe iluzie, care, în opinia noastră, este sursa primară a tuturor teoriilor analitice din logică Se poate susține că negația unei judecăți derivative nu contrazice o premisă mai mare sau mai mică luată separat, ci o combinație a acestora Nu este greu de găsit o eroare în acest raționament Dacă judecata "mercurul este elastic" nu contrazice nici premisa "mercurul este lichid", nici premisa "lichidul este elastic", ci începe să contrazică combinarea acestor două premise, atunci combinarea lor este însoțită de o nouă judecată, care stă în legătură cu contradicția cu hotărârea " mercur nu strâns" Aceasta este propoziția "mercurul este elastic"; contrazice într-adevăr judecata "mercurul nu este elastic" și rezultă într-adevăr din combinarea premiselor, ca deducerea corectă din ele a unui gând nou Deci, cel care apără în acest fel ideea că necesitatea unei concluzii se bazează pe legea contradicției, compară nu negația concluziei, pe de o parte, și două premise, pe de altă parte, adică, "mercurul nu este elastic" și "mercurul este un lichid, toate lichidele sunt elastice", dar negația concluziei și două premise împreună cu inventarea concluziei corecte pentru ele ("mercurul nu este elastic", pe de o parte, și , pe de altă parte, "mercurul este un lichid, lichidele elastice, prin urmare, mercurul este elastic") Oricât de grosolană ar fi această eroare, este ușor să cădem în ea, deoarece constrângerea unei concluzii corecte în urma acordului cu premisele este enormă și, prin urmare, din cauza imprudenței, suntem înclinați, în timp ce exprimăm premisele, să ne gândim imediat la ei și concluzia Astfel, natura sintetică a inferenței ne este ascunsă, este apariția înșelătoare a naturii analitice a inferenței Natura acestei iluzii poate fi mai bine înțeleasă prin exemplul interpretării greșite a judecăților sintetice ca fiind analitice Conceptul de dreptate a liniei (S) este indisolubil legat de conceptul de cea mai scurtă distanță (P), prin urmare, spunând primul, îl adaug atât de repede și inevitabil pe al doilea, încât mi se poate părea că am nu avea de-a face cu o judecată sintetică "S este P", ci sj analiză Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ SP este P, iar Kant însuși J) nu i-a convins pe mulți că s-au înșelat și, cel mai important, nu a vindecat tendința de a reveni cu încăpățânare la teoriile analitice unde ar fi trebuit de mult să încerce să construiască o teorie sintetică Tot ceea ce s-a spus se aplică și modus ponens al unui silogism convențional categoric Este deosebit de ușor să transferăm raționamentul anterior la un silogism condițional categoric, dacă recunoaștem că modus ponens este fundamental omogen cu prima figură, iar modus tollens cu a doua figură) În alte inferențe mediate (de exemplu, în figura a doua a silogismului), imposibilitatea reducerii necesității unei concluzii la legea contradicției este la fel de evidentă și, prin urmare, logica nu poate face fără construirea unei teorii sintetice a inferențelor Dar poate că Prof Vvedensky construiește o teorie sintetică a inferenței? La urma urmei, pentru a explica regulile de inferență, prof Vvedensky atrage, pe lângă cele trei legi analitice, și legea rațiunii suficiente Nu este acesta un principiu sintetic de inferență? Din păcate, acest punct de vedere nu poate fi luat de nimeni care consideră că toată necesitatea logică se bazează doar pe legea contradicției Un astfel de gânditor, introducând legea rațiunii suficiente în logică, înmulțește în zadar numărul legilor, deoarece nu poate da noii legi nici o

semnificație pozitivă independentă De fapt, potrivit prof Vvedensky, "când concluzia este corectă, premisele servesc drept bază suficientă pentru a ne obliga, în virtutea legilor contradicției și a mijlocului exclus, să fim de acord cu concluzia care decurge din ele" (p) Prin urmare, "motiv suficient" este în continuare aceeași analiză *) Kant, Kr ore transl N Lossky, p) Omogenitatea fundamentală a silogismelor categorice și condițional categorice trebuie recunoscută dacă luăm în considerare considerațiile lui Lppps asupra naturii propozițiilor condiționate (Fundamentals of Logic, traducere de N Lossky, pp - , -) Din aceleași considerații, devine clar de ce Siegwart a reușit să reducă silogismele categorice și condițional categorice la un singur principiu (Sìgwart bogik, I, §§ -> Russ la traducerea lui Davydov) Biblioteca "Runivers" N l o s CKI și necesitate tic Întrebarea este, de ce atunci a fost necesară introducerea unei noi legi? E doar pentru interdicții, așa cum Prof Vvedensky, adică pentru a avertiza împotriva concluziilor imaginare, precum "mercurul este un lichid, iar toate lichidele sunt elastice, de aceea câinele latră" (p) Evident, în acest scop, nu se impune instituirea unei noi legi, ci este necesar doar să se adauge cuvântul "numai" la doctrina unei concluzii corecte și anume să se spună că "o concluzie corectă se obține numai în cazul în care acordul cu acesta este cerut de legea contradicției (împreună cu legea excludei a treia) Deci, natura analitică a teoriei prof Vvedensky este păstrat, în ciuda adăugării sale la legea rațiunii suficiente, căreia i se oferă, de asemenea, doar o interpretare analitică Referințele la această lege, de exemplu, pentru a explica de ce un termen care nu este distribuit în premise trebuie să fie nedistribuit în concluzie, nu fac decât să sublinieze mai clar caracterul analitic al întregii teorii a inferențelor Împreună cu aceasta, datorită transparenței și consecvenței gândirii prof Vvedensky, sterilitatea fundamentării logice cu o astfel de interpretare este clar conturată: se dovedește a fi nimic mai mult decât o tautologie, prin urmare, nu numai că nu oferă o descoperire, dar nici măcar nu duce la o creștere a fiabilității descoperirilor făcut Într-adevăr, această teorie a raționalizării poate fi exprimată într-o formă caricaturală astfel: dacă am descoperit prin experiență sau altfel că "S este P", atunci cunoștințele mele nu sunt deloc justificate logic; dar de îndată ce voi prefața această judecată cu un grup de gânduri, care includ același "S este P" (din nou, în cele din urmă neîntemeiat logic) și voi obține un drept incontestabil, în virtutea legii contradicției, de a spune "S este P, prin urmare, logic trebuie admis că S este P Ce teorie ar trebui să înlocuiască sistemele analitice ale logicii? S-a subliniat deja mai sus cum să găsiți explicația corectă a inferențelor și, odată cu aceasta, bazele întregului sistem de logică Legătura dintre inferență și premise merită, fără îndoială, numele logic Dar această legătură are un caracter sintetic; de aici rezultă că, pe lângă necesitatea logică analitică, există și o logică sintetică Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ necesitate ic Natura sa, dezvăluită prin observarea inferențelor, este următoarea: acolo unde există un anumit conținut obiectiv al judecăților, trebuie să existe și un conținut nou capabil să devină subiectul unei enunțuri, adică să fie partea obiectivă a judecății Această relație sintetică este similară cu relația de dependență cauzală, precum și cu dependența funcțională matematică; întrucât face parte din latura obiectivă a gândirii, se poate numi, conform tradiţiei, legătura dintre raţiune şi efect, subliniind însă că necesitatea care stă în ea are un caracter sintetic Descoperită necesitatea logică sintetică în inferențe, este necesar să

ne punem întrebarea dacă aceasta nu este cuprinsă și într-o judecată sintetică luată separat, dacă face legătura între subiectul și predicatul judecății Fără îndoială, este Să reamintim, de exemplu, că concluzia obligatorie în silogismul considerat mai sus ("mercur-lichid") se bazează, printre altele, pe următoarea proprietate a premisei sale majore (lichidul este elastic): conținutul de conceptul "lichid" este indisolubil legat de conținutul conceptului "elastic", astfel încât acolo unde este dat primul, este dat și al doilea Aici este aceeași legătură între conținutul a două concepte ca și în inferența dintre conținutul premiselor și concluzie Întrucât această legătură sintetică necesară face parte din latura obiectivă a judecății și creează pentru prima dată o structură a judecății, ea merită denumirea de legătură logică, legătură de rațiune și efect Compoziția obiectelor experienței se dovedește a fi astfel încât să poată fi exprimată sub forma unei judecăți Într-o formă și mai vie, găsim aceeași legătură între conținutul subiectului și predicatul judecăților: "o linie dreaptă este cea mai scurtă distanță între puncte", " + = ", etc Cu toate acestea, ar trebui să nu credeți că relația dintre bază și consecință leagă subiectul și predicatul doar a unor propoziții sintetice Numai acele afirmații care conțin o astfel de legătură sunt demne de numele unei judecăți Într-adevăr, a recunoaște propoziția "S este P" ca o judecată înseamnă a o recunoaște ca adevărată, adică garantează că, de fapt, "unde este S, există P" Cu alte cuvinte, considerăm o declarație o judecată doar atunci când, potrivit Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th Presupunem că conținutul subiectului și al predicatului este legat printr-o legătură necesară, astfel încât, recunoscând prezența lui S, este imposibil să nu recunoaștem prezența lui P Desigur, aici sunt posibile două cazuri: fie I efectuează de fapt un act de gândire, adică s-a limitat la contemplarea și compararea obiectelor, astfel încât urmărirea lui P după S se datorează faptului că prezența lui S este un motiv suficient pentru prezența lui P, sau S în sine nu este un motiv pentru P, astfel încât adăugarea lui P la S este făcută de mine, cunoscătorul un individ, datorită activității mele subiective de fantezie etc Dar, în acest caz, afirmația mea nu a fost un act de gândire și, prin urmare, nu merită judecata de nume, chiar dacă în aparență (de exemplu, în formă gramaticală) semăna cu o judecată Legea potrivit căreia predicatul judecății își are întregul său, adică motiv suficient în subiectul judecății, iar concluzia inferenței are un motiv suficient în premise, poate fi numită legea rațiunii suficiente Conform interpretării noastre despre aceasta, fiecare judecată, chiar și judecata percepției, conține acest element logic și, prin urmare, nu este lipsită de fundamentare logică *) În plus, conform acestei teorii, nu există nicio diferență fundamentală între judecată și inferență; ambele acte de gândire se bazează pe aceeași lege logică sintetică *) Diferite tipuri de inferențe sunt explicate ca aplicarea diferitelor modificări ale principiului conexiunii dintre rațiune și efect Deci, de exemplu, silogismul primei figuri, spre deosebire de teoria analitică, este ușor de explicat prin faptul că efectul efectului este efectul fundamentului și deloc prin referire la legea contradicției: de fapt, conceptele S - M - P sunt legate în prima figură, ca bază S, din care rezultă M, iar din M urmează P) Vezi "Justificarea intuiţionismului", cap VII, precum şi "Introducerea mea în filosofie", pp -) Așa este construit sistemul lui Lipps în Fundamentals of Logic) O aplicare consecventă și remarcabilă a acestui gând este dată în pamfletul lui F Erhardt "Der Satz vom zureichenden Grunde ais Princip des Schliessens" Sigwart în "Logica" sa pornește și el pe această cale, dar nu în mod

definitiv Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ III Critica concluziilor epistemologice Doctrina conform căreia inferențe sunt permise numai despre ideile noastre, prof Vvedensky deduce din teoria sa a inferențelor discutată mai sus, adăugând aici afirmația că legea contradicției este o lege numai pentru reprezentare, iar pentru gândire este doar o normă Totuși, s-a arătat mai sus că inferența nu se bazează pe lege de contradicţie În plus, în articolul "Este solide și noi dovezi ușoare ale criticii filozofice?" Am subliniat cei deznădăjduiți pentru teoria prof Dificultățile lui Vvedensky asociate cu doctrina nesubordonării gândirii legii contradicției (de exemplu, cum crede prof Vvedensky despre gândirea care nu este în concordanță cu ideile? Journal of Min Nar Proev , pp - Ó) Astfel, limitarea inferenței doar la sfera reprezentărilor nu este justificată Dar acest lucru nu este suficient; în același articol se arată că chiar dacă acceptăm învățăturile prof Vvedensky despre legea contradicției, dar din aceasta rezultă doar că tot ceea ce poate fi cunoscut trebuie să fie reprezentabil, dar acest lucru nu a dovedit încă că toate obiectele cunoașterii sunt fenomene spirituale Pentru a fi îndreptățit la această afirmație, este necesar să infirmăm astfel de adversari precum, de exemplu, intuiționismul, conform căruia conținutul percepției externe este adevărata lume transsubiectivă, și nu procesul meu mental, care mi se pare doar transsubiectiv Conform acestei teorii, o parte semnificativă a cunoștințelor despre lumea transsubiectivă nu se obține deloc prin inferență, ci direct din experiență prin contemplare Lupta împotriva teoriei mele, împotriva intuiționismului, este dedicată multor pagini ale Prof Vvedensky Există trei obiecții principale la aceasta Prima dintre ele este aparent cea mai importantă, deoarece prof Vvedensky se întoarce adesea la el în cartea sa (vezi, de exemplu, pp ,), acesta este: intuiționismul introduce o contradicție în conceptul de ființă adevărată, întrucât se dovedește a fi atât reprezentarea noastră, cât și independentă de reprezentări ( ) De fapt, nu există o astfel de contradicție în intuiționism Conform teoriei mele, o reprezentare este întotdeauna compusă din două laturi: Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th din actul de prezentare și conținutul prezentării, i e ceea ce este prezentat (orice B) Când observ căderea unei pietre, zona actului de prezentare este, de exemplu, tensiunea atenției, iar zona de conținut este căderea (aparentă) a pietrei Prima latură a reprezentării este un proces mental individual, dependent de subiectul care observă, iar a doua latură (în cazul percepției externe, de exemplu, o piatră care cade) este o ființă, independentă de subiectul cunoaștere, care se alătură orizontului a conștiinței sale, numai în măsura în care atenția este îndreptată spre el subiect *) Cine nu face distincție între latura subiectivă și obiectivă a reprezentării, știind că în reprezentarea complexă (af-B) există, fără îndoială, o latură subiectivă (mentală) (a), transferă în mod eronat proprietățile laturii subiective către obiectiv (la B) și consideră că întreaga compoziție a reprezentării este compusă din procese mentale (de exemplu, știind că atenția este un proces mental, ne imaginăm în mod eronat că tot ceea ce este îndreptată atenția trebuie să fie mental)) Am făcut această distincție; prin urmare, raționamentul meu nu conține qnaternio terminorum, în care Prof Vvedensky îmi reproșează la pagina a cărții sale A doua contradicție constatată de prof Vvedensky în intuiționism constă în faptul că "ființa adevărată aici nu constituie un subiect studiat de matematică și știința naturii, ci constituie în același timp însăși datele experienței care sunt studiate de matematică și știința naturii" (p) Cum prof Vvedensky a ajuns la

concluzia că am o asemenea contradicție, nu înțeleg Din cele de mai sus reiese clar că, conform teoriei mele, căderea observată a unei pietre este un proces material al lumii exterioare, iar acest proces însuși, datorită faptului că a devenit conținutul observației mele, servește drept subiect de științe matematice ale naturii Contradicția este posibilă) De aici reiese clar în ce formă distorsionată apare teoria mea când prof Vvedensky (la p) citează din articolul meu: "ideea unui lucru nu este altceva decât lucrul însuși, adevărata ființă în sine* ; și puneți o elipsă, sărind peste sfârșitul frazei, unde se adaugă o indicație a laturii subiective (mentale) a reprezentării (actul de comparație)) Cele mai importante erori care decurg dintr-un astfel de transfer sunt enumerate în Introducerea mea în filosofie, pp -) O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ să adaug aici, dacă faci un amestec din teoriile prof Vvedensky și al meu De altfel, identificând, ca Prof Vvedensky, conceptul de conștient (conținutul conștiinței) și mental, i e presupunând că tot ceea ce a devenit imanent în conștiință trebuie să fie imanent în viața mentală a subiectului conștiinței, trebuie să argumentăm după cum urmează: căderea observată a unei pietre este un proces mental subiectiv care servește ca subiect de cercetare, iar căderea transsubiectivă a unei pietre în sine este un proces material supus controlului metafizicii, dacă o astfel de știință este posibilă Acest raționament, care ne obligă să recunoaștem două științe pentru căderea unei pietre, se bazează pe o dublare a subiectului (presupunerea unei căderi mentale a unei pietre și a unei căderi materiale a unei pietre), care este cel mai hotărâtor alungată de intuitionism Din explicațiile date de mine reiese clar în ce măsură prof Vvedensky, considerând teoria mea ca fiind psihologică O impresie deosebit de ciudată o face referirea (p) în contrast cu mine la Husserl, ca o critică a psihologismului După cum se știe, Husserl supune psihologismul unei critici distructive, arătând că logicul nu este mental, ci aparține sferei ideilor (sferei ființei atemporale) Evident că nu prof Vvedensky poate folosi cartea lui Husserl pentru a lupta împotriva mea, iar eu; este firesc să mă refer la ea pentru a releva psihologismul în teoria prof Vvedensky Al treilea argument împotriva intuiționismului este acela de a critica modul în care intuiționismul construiește noțiunea de lume transsubiectivă În articolul "Dovezile noi și ușoare ale criticii filozofice sunt solide?" Eu spun că, pentru a stabili acest concept, nu sunt necesare inferențe, ci o simplă distincție între datele experienței: "observarea unor date precum dorințele, sentimentele de satisfacție sau insatisfacție etc , pe de o parte, și balansul unui pendul, mișcarea unui nor, fluierul unei locomotive, pe de altă parte, pe baza unei diferențe direct percepute, el numește primul grup de date lumea subiectivă, iar al doilea grup lumea transsubiectivă , în aceeași măsură fără a fi nevoie de inferențe, precum și cel care, observând o multitudine de culori, n l o s s k y raportează unele culori la grupul de nuanțe de roșu, iar altele la grupul de nuanțe de albastru "(Journal of Min Nar Proev , , iulie, p) Cu acest citat, prof Vvedensky spune că am repetat neîntemeiat ideea controversată, întrucât aplicarea numelui transsubiectiv la reprezentări "înseamnă că reprezentările sunt deja considerate parte a lumii transsubiective, adică adevărată ființă, că ei sunt deja identificați cu cei din urmă și nu am primit încă un răspuns cu ce drept s-a făcut o astfel de identificare "(p) În această obiecție, prof Vvedensky pierde din vedere însăși esența raționamentului meu, care, desigur, este subliniat prea pe scurt într-un articol polemic care caracterizează pe scurt ideea principală a

principalelor mele lucrări Teoria mea, ca și cea a lui Schupps, precum și cea a lui Avenarius (dezvoltată de el nu în Critica experienței pure, ci în Conceptul uman al lumii), este o renaștere a realismului naiv (sau mai degrabă, conform remarcii lui Schuppe, astfel de teorii sunt reînviate în naiv b realism realismul său, eliberându-se de naivitatea sa) Afirm că, analizând compoziția conștiinței, disting direct "două feluri de conținuturi ale conștiinței: unul (tensiune de atenție, dorință etc) este perceput direct ca dependent de Sine, tocmai ca stare a Sinelui meu, și celelalte (legănarea fluierului unei locomotive, a unui copac) sunt, de asemenea, percepute în mod direct ca ceva care nu are legătură cu Sinele prin dependența de acesta, adică nu ca o stare a Sinelui Aceste distincții sunt la fel de directe ca acelea prin care putem raporta verdele cu o frunză de mesteacăn și albul cu trunchiul acesteia A spune că repet neîntemeiat un gând controversat înseamnă a ignora referirea mea la diferențele faptice dintre conținuturile conștiinței, care servesc ca unică sursă pentru conceptul de lume transsubiectivă Vb de fapt, să vedem ce se poate opune raționamentului meu Fără îndoială, prof Vvedensky, ca toți oamenii, și nu numai intuitiviștii, consideră copacii etc , ca aparținând lumii transsubiective, ci doar adaugă că aceasta este o lume transsubiectivă "aparentă" Acum vine Transl Samsonov eu Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ este rândul intuiționistului să-și întrebe adversarul pe ce temei consideră lumea exterioară observată, contrar dovezilor, nu exterioară, ci internă, nu materială, ci psihică (astfel încât arborele vizibil este un arbore psihic, duritatea tangibilă este duritate psihică etc) Toată lumea este familiarizată cu o serie lungă de argumente împrumutate din fizică, fiziologia organelor de simț, psihologie etc , și care par să servească drept bază suficientă pentru interpretarea proceselor materiale transsubiective observate ca procese mentale subiective De asemenea, se știe că urmărirea acestor argumente este sarcina dificilă de a explica cum este posibil pentru ca subiectul să proiecteze, să transsubiecteze etc , aceste stări mentale ale sale Dar înainte de a permite construirea acestor teorii extraordinar de artificiale, ne vom opri adversarul și ne vom cere o revizuire critică a argumentelor stereotipate împotriva realismului naiv În acest caz, două cazuri sunt posibile: este posibil ca adversarul nostru să se refere deschis la aceste argumente (fizică, fiziologie etc), prin urmare, își construiește epistemologia pe fiziologie, psihologie și, mai mult, pe baza cercetării genetice; această metodă în sine este considerată îndoielnică în epistemologia modernă (și prof Vvedensky nu o poate folosi în mod deschis și conștient, deoarece cere ca epistemologia să fie independentă de alte științe, cu excepția logicii); dar cel mai rău lucru, după părerea mea, nu este că epistemologia aici se bazează pe fizică și fiziologie, ci că trage concluzii care nu sunt fundamentate de faptele observate de fizică și fiziologie De fapt, nu este greu de arătat că faptele legăturii dintre activitatea fiziologică a organelor de simț și intrarea lucrului perceput în orizontul conștiinței nu servesc drept dovadă incontestabilă a subiectivității lucrului observat Este posibil, totuși, ca adversarul nostru să spună: nicăieri în epistemologia mea nu mă refer la argumente împotriva realismului naiv, împrumutate din fiziologie etc , merg pe calea cercetării pur epistemologice și mă bazez, construind concluzii epistemologice, doar pe baza mea propriul sistem de logică Takova J) Vezi "Introducerea în filozofie" a mea (p - - Întrebări de filosofie, carte ii ȘI Biblioteca "Runivers" V L O S S K I y anume construirea concluziilor epistemologice de către prof

Vvedensky Cu toate acestea, plecând pe această cale originală, prof Vvedensky a pierdut din vedere următoarele: acum, refuzând ajutorul compromițător al fizicii, fiziologiei etc , este imposibil să se păstreze concepțiile tradiționale, asimilate sub influența fizicii și fiziologiei, exact așa cum Prof Vvedensky (p), consideră ceea ce este reprezentat ca subiectiv (aparent transsubiectiv) doar pentru că este reprezentat Natura disputei dintre un intuitiv (tot un realist naiv) și un astfel de adversar poate fi explicată prin următorul exemplu: un interlocutor (intuiționist) spune: - p, iar celelalte obiecte: (hei, acesta este un patru aparent, de fapt nu este patru, ci cinci "(aparent arborele este o lume transsubiectivă materială aparentă, de fapt: este o lume psihică subiectivă) "Demonstrați că - = " Când, ca răspuns la această cerință, primul interlocutor referindu-se la contemplarea directa a relatiei - =), apoi ii raspunde al doilea " "Repetati nefondat un gand controversat, nu ati putut infirma adevarul evident pe care l-am afirmat ca " este cinci "Nu este dificil să decideți care dintre părțile aflate în litigiu își exprimă într-adevăr opinia doar în mod neîntemeiat Deci, chiar dacă suntem de acord cu învățăturile Prof Vvedensky despre legea contradicției, ca lege numai pentru reprezentări (pentru conținutul reprezentărilor), dar de aici rezultă doar că cunoașterea sigură este posibilă numai despre lucrurile reprezentate (adică lucrurile, deoarece ele pot intra în orizontul conștiinței) , dar nu s-a dovedit că aceste lucruri reprezentate sunt procese mentale subiective Să reamintim, însă, că în Logica luată în considerare, aceleași concluzii epistemologice se obțin și în alt mod, prin doctrina judecăților a priori Să criticăm astfel, folosind în locul cuvântului "judecăți a priori" cuvântul "cele mai înalte principii ale științei", pentru a nu prejudeca întrebarea în termeni Începutul acestei căi este "punctul central al întregii logici" (p), și anume doctrina care sintetizează Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ Hotărârile cehe nu pot fi justificate direct Această idee prof Vvedensky demonstrează că este imposibil să se revizuiască un număr infinit sau nedefinit de obiecte (p ii) Un astfel de argument pare absolut convingător dacă nu ne-am eliberat de psihologism De fapt, pentru a stabili direct adevărul " - = ", nu trebuie să trec în revistă toate nucile, boabele etc , a căror numărare duce la acest rezultat, trebuie doar să efectuez o analiză mentală act de contemplare îndreptat o dată către ceva non-psihic, și anume asupra ideilor - = , pentru a stabili adevărul menționat Cine construiește logica fără ajutorul epistemologiei, tocmai fără o analiză prealabilă a compoziției conștiinței, amestecă latura subiectivă (mentală) și obiectivă (în acest caz ideală) a judecății, i e nu distinge actul psihic de a gândi la patru de însăși ideea de patru, care se înțelege prin această gândire; cunoscând singularitatea actului său mental de discuție, un asemenea reprezentant al logicii își imaginează că și subiectul discuției este singular; cu alte cuvinte, aici are loc transferul eronat al proprietăților laturii subiective (psihologice) a cunoașterii către obiectiv, deja menționat mai sus Considerând că s-a dovedit că judecăţile sintetice generale nu pot fi stabilite direct, prof Vvedensky vine în modul evidențiat mai sus la afirmația că baza cunoașterii indirecte a matematicii și a științelor naturii sunt principii care nu pot fi dovedite și justificate în niciun fel, ci trebuie acceptate ca parte a acestor științe (dacă le recunoaștem ca științe)), deoarece sunt potrivite pentru a servi drept fundații cele mai înalte Adecvarea lor în acest scop este asigurată numai dacă toate disciplinele de matematică și științe naturale sunt supuse acestora;

dar principiile matematicii si stiintelor naturii, sustine prof Vvedensky (la p), esența gândurilor noastre, așadar, și ele se pot cuceri "numai propriile noastre gânduri, ideile noastre despre ființă sau lucruri, dar nicidecum adevărata ființă în sine" (dacă adevărata ființă este supusă legea contradictiei) În acest al doilea cel mai important punct al epistemologiei, din nou ne confruntăm nu cu o concluzie necesară din punct de vedere logic, ci cu un salt bazat pe obiceiul dogmatic de a subiectifica tot ceea ce poate fi conceput în sine și * Biblioteca "Runivers" n l o s s k y de fapt, cel care distinge între actul gândirii (adică latura subiectiv-psihologică a gândirii) și conținutul gândirii (latura ei obiectivă), obiectează prof Vvedensky: principiile științei nu sunt gândurile noastre, ci spre ce este îndreptată gândirea noastră, ceea ce se înțelege prin actul nostru de a gândi; în același timp, actul de a gândi este starea mea mentală, adică depinde de mine, iar ceea ce se înțelege prin acest act (principiu) nu depinde de mine, aparține compoziției lumii transsubiective și domină obiectele acestei lumi, ca element constitutiv cel mai important al acestora Așadar, fiind încă de acord că principiile și obiectele care sunt supuse principiilor trebuie să intre (cel puțin temporar) în sfera conștiinței individului care cunoaște, nu văd în această împrejurare nici o umbră de dovadă că, prin urmare, trebuie să devină mentalul meu state IV* Controversa prof Vvedensky Multe pagini ale Prof Vvedensky sunt devotați polemicii, care devin deosebit de pasionate când vine vorba de metafizică Se poate afirma cu hotărâre că sistemul logic expus de prof Vvedensky nu are un sens independent, ci este retrogradat la gradul de mijloc de a distruge metafizica ca știință Metafizica și apărătorii ei se prezintă prof Vvedensky, cel mai adesea în trăsăturile cele mai de bază, cum ar fi vorbitorii nesinceri, înșelător (de exemplu, pp -) Potrivit prof Vvedensky, este posibil ca unele tipuri de metafizică să fie produsul diavolului (această prevedere este chiar inclusă în programul tipărit pentru examen, p) "Nu este nimic imposibil ca Antihrist să se declare cel mai mare mistic, în mod constant în aceeași unitate interioară directă strânsă cu Dumnezeu ca și Hristos; și pentru a nu dezasambla impostorul din Antihrist, diavolul trebuie mai întâi să sature omenirea cu misticism "Desigur, diavolul este deosebit de dispus să încerce să-i facă pe oameni profund) Potrivit prof Vvedensky, afirmat în mod repetat în carte, critica a distrus pentru totdeauna metafizica ca știință Biblioteca "Runivers" O NOUĂ FORMĂ DE CRITICĂ FILOZOFĂ și sincer religios și în același timp foarte talentat, ca și Vlad Solovyov: influența lor asupra celorlalți este deosebit de importantă pentru viitorul Antihrist" (p) La pagina prof Vvedensky demonstrează că "convingerea în sensul obiectiv al percepției mistice este negata în mod clar de învățătura Evangheliei" Au prof Vvedensky și o altă considerație, de la capătul opus, înfricoșătoare departe de metafizica ca știință Inchiziția, războinicii religioși "toate acestea au luat naștere sub influența ideii, răspândită printre reprezentanții scolasticii, că convingerile religioase și metafizice ferme servesc drept cunoaștere, și de aceea conferă statului dreptul de a forța subiecții să îndeplinească cerințele derivate din aceste convingeri Rezolvarea întrebării posibilității metafizicii sub forma cunoașterii este obligatorie din punct de vedere moral pentru știința modernă și, cu cât mai obligatorie, cu atât funcționează mai puternic principiul statalității" (p) Multe locuri din carte sunt izbitoare prin tonul lor agresiv (vezi, de exemplu, pp , , urm ; la pp - vechile învățături eronate despre silogism sunt chiar indicate în titluri ca "ficțiuni",

etc) Este deosebit de neplăcut să întâmpinăm tratarea dispreţuitoare a unor probleme grave puse de epistemologia modernă şi de metodologia ştiinţelor În acest sens, remarcile prof Vvedensky, îndreptată împotriva conceptului de istorie ca ştiinţă idiografică (p şi urm) În polemica împotriva mea există un pasaj care m-a şocat până în adâncul sufletului prin atitudinea neatentă a criticului faţă de ceea ce i se opune În "Justificarea intuiţionismului" afirm (p şi urm în a doua ediţie) că nu este dovedit faptul unei pluralităţi de cauze şi dau următoarele două argumente: în primul rând, dacă luăm acţiunea în toate ei plenitudine concretă, atunci doar "un complex absolut individual de evenimente" şi, în al doilea rând, dacă luăm acţiunea într-o formă abstractă, de exemplu, faptul că temperatura corpului creşte de la la de grade, atunci este posibil ca diferitele condiţii ale unui asemenea fapt (frecare, într-un caz, o reacţie chimică - în alt caz etc) "conţin una şi aceeaşi latură generală, care este cauza reală a încălzirii" ( ) Prof Vvedensky Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI şi GG (la p din "Logica sa") citează doar primul meu argument şi îl infirmă în felul următor: "pentru că atunci când se spune" că încălzirea are o pluralitate de cauze, ei în niciun caz nu spun asta, astfel încât cu orice separat luate încălzire, toate aceste cauze acţionează deodată, dar ele afirmă doar că, cu o încălzire, una dintre ele se poate întâlni, cu alta, cealaltă şi aşa mai departe În literatura filozofică serioasă, nu am întâlnit respingeri de acest tip În acelaşi capitol al cărţii sale (-) prof Vvedensky critică ideile mele despre concluziile progresive şi regresive ale silogismului condiţional categoric (de la raţiune la consecinţă şi de la consecinţă la raţiune) Sarcina principală a consideraţiilor mele este următoarea: să arăt că legătura dintre cauză şi efect este lipsită de ambiguitate atât progresiv (aceeaşi cauză produce întotdeauna acelaşi efect), cât şi regresiv (acelaşi efect rezultă întotdeauna din aceeaşi cauză); să arate că legătura dintre o raţiune şi o consecinţă (dacă prin consecinţă înţelegem consecinţa deplină care decurge dintr-un motiv dat) este, de asemenea, lipsită de ambiguitate şi progresivă şi regresivă; în sfârşit, pentru a stabili poziţia metodologică, importantă pentru multe ştiinţe (de exemplu, pentru istorie), că cercetarea regresivă (de la acţiuni la cauze) este echivalentă cu cercetarea progresivă, pe care avocatul unei pluralităţi de cauze nu o poate permite Din păcate, am exprimat greşit această doctrină metodologică, aşa cum recunosc acum, parţial sub influenţa criticii Prof Vvedensky; eu am fost cel care l-am exprimat ca o doctrină logică a posibilităţii a patru moduri De fapt, deşi raţiunea şi efectul deplin sunt legate fără ambiguitate, atât în direcţia progresivă, cât şi în cea regresivă, este imposibil să se vorbească despre patru moduri, deoarece nu reiese clar din forma judecăţii dacă predicatul îşi exprimă deplinul consecinţă din motivul dat (din subiect) sau nu Rezerva pe care am făcut-o la finalul studiului în favoarea logicii tradiţionale (p), care a provocat remarci caustice ale prof Vvedensky ("Logica, ca parte a teoriei cunoaşterii",), arată că în raţionamentul meu latura metodologică a fost importantă şi valoroasă pentru mine, iar cea logică Biblioteca "Runivers" O nouă formă de critică filozofică, terminologia în care mi-am îmbrăcat gândurile nu joacă aici un rol esenţial *) Pentru a evita neînţelegerile, remarc că doctrina neechivocităţii legăturii dintre ancheta integrală şi fundament nu este deloc subminată de exemplele unei legături ambigue date de prof Vvedensky (la pag şi urm): "dacă patrulaterul dat este un pătrat, atunci diagonalele sale sunt egale între ele" şi "dacă x \u d i, atunci x - i) X -|- x - x-| -i

\u d o" (același rezultat se obține pentru x egal cu , sau /) În aceste exemple avem în fața noastră temelia și consecința incompletă; este suficient doar să complici într-o măsură suficientă investigația sau, dimpotrivă, să exprimi motivul mai abstract, iar legătura devine lipsită de ambiguitate Deci, în poziția "dacă un patrulater dat este un pătrat, atunci cele două diagonale ale sale sunt egale, reciproc perpendiculare și se împart în jumătate" conexiunea bazei și efectul este dat, fără ambiguitate în direcția regresivă, N Losskyi x) Afirmația că am ajuns la aceste învățături sub influența lui M I Vladislavlev este complet falsă În anii studenției, le-am dezvoltat sub influența conceptului leibnizian de lume, ca un set de substanțe (monade), a căror dezvoltare are un caracter individual (nu conține repetări) Ulterior, am găsit argumente în favoarea acestor gânduri, independente de metafizica lui Leibniz - Opiniile lui M I Vladislavlev îmi era cunoscut, dar în procesul lucrării filozofice, mărturisesc, i-am uitat mereu, probabil pentru că scrierile lui Vladislavlev, după cum știe toată lumea, conțin o cantitate destul de mare de prost gust incredibil Uitarea unor astfel de fenomene neplăcute este unul dintre dispozitivele protectoare ale spiritului, după cum a aflat psihiatrul vienez Freud - Eu numesc premisele unui silogism condiționat categoric din ce în ce mai mari și mai mici datorită omogenității structurii acestor silogisme cu primul și a doua figură (care se stabilește, de exemplu, Z igvartom) Biblioteca "Runivers " CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Pliant bibliografic Cărți și broșuri noi primite de la editori Aleksev, H N Științe sociale și naturale în relația istorică a metodelor lor Partea I Moscova Art XV - C p Baranov, A I Observatorul astronomic școlar SPb Art C k Bogucharsky, V Ya Din istoria luptei politice în anii și al XIX-lea Moscova Art IVf- C p Waldenberg, V Idei de stat ale lui Krizyanich SPb Art C p k Wentzel, K N Etica și Pedagogia unei personalități creative TI C p T II C i r k Moscova Wundt, V Introducere în psihologie Traducere ed prof H N Lange Odesa Art C o k Wundt, Wilhelm Introducere în psihologie Transl N Samsonova Moscova St, VIII-]- C și r Eternitatea ființei SPb Art C k Anuarul ziarului "Bogat" pentru SPb art Din "Colecția mea" de L Wiedemann, partea I Spațiu și timp Art , Karaffa-Korbut, VV Ozon și aplicarea sa în industrie și salubritate SPb Art tu C k t Cărți pentru copii preșcolari SPb Art o Canisse, F Fotografie astronomică SPb Art , C k Kuster, F, V Tabele de logaritmi pentru chimiști, farmaciști, medici și fizicieni SPb , St ιΐ Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Muller T Legile de bază ale electrochimiei SPb Art ijo C o k Noi idei în fizică Colecția Nr Ed prof Eu I Borgman SPb Art C o k Revista Pedagogică nr i Periodic pentru cadrele didactice din gimnaziu și primar, părinți și educatori Moscova Editat de A E Flerov C k Pletnev, Alexey Lev Tolstoi -Odesa Art ib C k Poppe, V Critica fundamentelor metodologice ale teoriei dreptului și moralității prof L I Petrazhitsky SPb Art o C k Rousseau, Jean-Jacques Emil sau despre educație Ed al -lea Biblioteca pedagogică Artă L-|- C P· ° κ· Sikorsky, I A Idealizarea și materializarea vieții Kiev Art C k L Iminenta mare criză a vinovăției Artă C k Ero Supozant și talent în lumina cercetării obiective Artă C k Capital, Dezvoltarea veseliei la copii și lupta împotriva pesimismului SPb Art vf o C o k Teneromo, I Cuvintele vii ale lui L N Tolstoi pentru ultimii de ani din viața lui Moscova Art C și r k Khabarik, H P Sistemul pedagogiei după lucrările bl Augustin Kazan XXII - Yakovenko, B Al IV-lea Congres Internațional de Filosofie Art Simmel, George Cultura filozofică Gesammelte Essais Leipzig Art C M Lagresille, Henry Monde moral, l'ordre des fins et des progrès Paris Art Biblioteca "Runivers" Controversă Răspuns lui E V

Spektorsky La întoarcerea mea la Iuriev, la sfârșitul lunii ianuarie, am citit în cartea "Întrebări de filosofie și psihologie" remarcile făcute de E V Spektorsky despre articolul meu "Experiența - reabilitarea filosofiei sociale a secolului al XVII-lea" Consider că este de datoria mea să le răspund Am spus la sfârșitul articolului meu că deficiențele cărții de E V Spektorsky "sunt mai puțin vizibile, este mai greu să le prinzi decât părțile bune ale cărții Cu o privire superficială, îl observi curând pe acesta din urmă E V Spektorsky a interpretat aceste cuvinte în sensul că eu, prin recunoașterea mea, m-am concentrat "numai pe a surprinde neajunsurile minore ale cărții sale" (p o) Această interpretare este pe cât de îndrăzneață, pe atât de benefică pentru autorul cărții Păcătuiește numai prin aceea că nu corespunde sensului general destul de clar al celor spuse Pentru a evita neînțelegerile, pun i-urile și dau o interpretare prudentă cuvintelor mele Sensul lor este acesta Cartea lui E V Spektorsky, cu o lectură fluentă, superficială, face o impresie plăcută Neajunsurile cărții nu sunt imediat evidente, nu le prinzi Dar merită să citiți cartea, deoarece deficiențele ei, în plus, nu sunt mici (nu am acordat o asemenea calificare deficiențelor cărții; aparține însuși autorului, care a fost încântat să mi le atribuie) "dar foarte, foarte mari Aceste neajunsuri sunt clarificate de mine în detaliu pe de pagini ale articolului meu Am încercat să demonstrez - dacă am reușit, cititorul va decide - că autorul cărții, prin propunerea de a reabilita filosofia socială a secolului al XV-lea, a distorsionat complet perspectiva istorică Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ perspectivă, descriind la fel de incorect și unilateral atât epoca umanismului premergător secolului al XVII-lea, cât și perioada ulterioară, în special secolul al XIX-lea Demonstrez în continuare, referindu-mă la secolul al XVII-lea însuși, căruia îi este consacrat studiul lui E V Spektorsky, că autorul: ï) nu a aflat la care dintre scriitorii din secolul al XVII-lea pe care i-a menționat se referă de fapt când vorbește de "inovatori ai al XVII-lea", cum nu am aflat mai devreme la care dintre umaniștii secolului XλˈΊ se referă caracterizarea sa particulară a acestei mișcări;) a dat o astfel de caracterizare a mișcării mentale a secolului al XVII-lea (ruptura finală cu antropomorfismul, teleologismul și ierarhismul) încât se dovedește a fi inaplicabilă pentru marea majoritate a scriitorilor acestui secol (cu o întindere este aplicabilă doar la Hobbes și Spinoza); h) complet încurcat în contradicții, în a doua jumătate a cărții a trebuit să ajungă la negarea propriilor poziții, prezentate în prima parte E V Spektorsky nu a observat toate acestea în articolul meu și susține că am dedicat de pagini obiecțiilor "despre Seneca, despre Nietzsche, despre Feuerbach, despre umaniști etc " De altfel, despre Seneca, Nietzsche și Feuerbach, cu greu se poate dactilografia o pagină, compusă, de altfel, aproape exclusiv din fragmente caracteristice preluate din cartea autorului; $ paginile sunt dedicate umaniștilor Locul central al cărții sale, i e Secolul XVII, sunt alocate pagini (bib-) și s-au dovedit a fi absolut suficiente pentru, așa cum s-a făcut cu mine, folosind câteva exemple pentru a clarifica cele mai semnificative dintre contradicții, în general foarte caracteristice cărții autorului Cu toate acestea, E V Spektorsky a găsit posibil să-și repete remarca că în cartea sa mă refer doar la "remarcile ei secundare și trecătoare despre Nietzsche sau despre umaniști" Dacă m-am oprit asupra evaluării lucrării lui E V Spektorsky aproape exclusiv din punctul de vedere al unui istoric, atunci acest lucru se explică prin următoarea împrejurare Articolul meu este o reproducere literală a recenziei, compilată de mine în numele

Facultatea de Drept a Universității Yuriev, în care autorul și-a susținut cartea ca teză de master Considerarea operei din latura ei filosofică Biblioteca "Runivers" CÂMPUL M și K A stătea, după cum trebuie să știe autorul, îndatoririle unui reprezentant al Departamentului de Filosofie a Dreptului, dar o altă sarcină mi-a revenit, ca istoric Cred că am îndeplinit-o cu conștiință, arătând că opera autorului nu respectă perspectiva istorică și există o serie de contradicții Nu pot să nu remarc, totuși, că în raport cu o lucrare care este concepută istoric, așa cum a fost cazul în acest caz, o indicare a neajunsurilor ei ca studiu istoric nu este ceva extern, care nu are legătură cu esența operei: neajunsurile remarcate sunt inevitabile reflectate pe latura "filosofică" a lucrării Iată în esență răspunsul meu către autor Rămâne să spun câteva cuvinte despre remarcile faptice pe care le-a făcut Recunosc nerespectarea mea asupra primei observații referitoare la tezele lui Salmut și îmi cer scuze de bunăvoie pentru aceasta autorului: Eu, într-adevăr, din cauza unei neglijeri, am atribuit nota autorului locului greșit din text unde ar fi trebuit să fie Cu rezerve, pot admite, poate, corectitudinea a încă două observații, dar deloc în forma în care sunt exprimate de autor Recunosc doar inexactitatea în formularea mea Epitetul "clar cristalul" nu a fost inventat de mine; autorul o are în aplicare la epistemologia scriitorilor secolului al XVII-lea În ceea ce privește N O Lossky, trebuie spus că autorul îl citează drept "exemplu științific și academic" al unei restaurări nereușite (poate neplăcute) a intuiției; autorul vorbește despre restaurare, căci îl numește direct pe N O Lossky (împreună cu Schmitt) "cei mai recenti restauratori și apologeți" ai intuiției, îndrăgiți de scriitorii secolului al XVII-lea Cu aceste excepții, consider că toate celelalte observații ale autorului sunt direcționate către o adresă greșită Astfel, autorul spune că îi atribui acuzația lui Kant de iluzii de grandoare subiectivă Nu i-am atribuit autorului nimic de acest fel și este foarte neplăcut pentru mine să remarc tratamentul prea liber al adversarului meu literar cu cuvintele mele destul de clare În cartea sa, E V Spektorsky scrie (p): "Reducerea rațiunii de la o înălțime transcendentală, transsubiectivă la nivelul treburilor personale ale indivizilor filosofi, începută de Kant și continuată de Fichte, condusă în mod natural" de la Feuerbach la Stirner și Nietzsche "Magnific, etern, neschimbător Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Mintea abstractă, abstractă a secolului al XVII-lea a degenerat în iluzii de grandoare subiectivă Am transmis această parte a cărții, deoarece este vorba despre Kant, astfel: "Kant este vinovat de distrugerea purității clasice a înțelegerii raționaliste a oamenilor din secolul al XVII-lea Datorită lui, "maiestuoasa, eterna mintea secolului al XV-lea a degenerat într-o amăgire de grandoare subiectivă" Atribuiesc eu acuzația autorului Kant de iluzii de grandoare subiectivă? Afirm doar că, în opinia lui E V Spektorsky, Kant este de vină pentru apariția rezultatului indicat, că acest rezultat a venit "mulțumită lui", ca urmare a retrogradării sale a rațiunii "la nivelul afacerii personale a filosofării indivizilor" Sunt dispus să afirm, totuși, că la sfârșitul lucrării sale autorul vorbește despre Kant fără ridicol, iar în observațiile sale despre articolul meu îl numește chiar un mare filozof Ce a provocat o asemenea schimbare în atitudinea autorului față de Kant, îmi este greu de spus, dar faptul în sine merită atenție și recunoștință Nu mă voi opri asupra unei întregi serie de alte observații minore ale autorului Cititorul, comparându-le cu textul articolului meu, se va convinge cu ușurință de cine dintre noi are dreptate Despre Comte, reproduc doar textual ceea

ce se spune în carte Nu m-am gândit să dau instrucțiuni despre profetul Iona, Copernic și Columb, ci doar am subliniat în treacăt că aceste persoane sunt în locul greșit Despre Mersenne, sau, mai degrabă, despre Descartes, am considerat cu adevărat necesar să "dau instrucțiuni", dacă autorul are plăcerea să numească cu acest nume un indiciu a unor fapte care îi erau necunoscute sau pe care le-a ignorat în mod deliberat, iar eu nu sunt de acord cu autorul că cartea lui nu mi-a dat niciun motiv să o fac "Instrucțiunile" par să mulțumească autorului, pentru că el își exprimă dorința de a mai primi una, și anume, cum ar fi trebuit să se descurce cu Nietzsche Îmi îndeplinesc de bunăvoie această singură cerere a autorului L-aș sfătui să nu scrie în treacăt despre tot ce voiam să vorbesc în acest moment Dacă autorul credea că Nietzsche nu are ce să-i dea, atunci nu era nevoie să-i tulbure umbrele Cu toate acestea, nu pot să nu fiu atent formulării destul de ciudate a întrebării: "ce ar putea să-mi dea acest scriitor cu privire la acele probleme de epistemologie raționalistă, deo Biblioteca "Runivers" DISCUȚIE cartea mea este dedicată Am o părere prea bună despre E V Spektorsky ca să mă îndoiesc că el însuși nu va fi greu să răspundă la întrebarea astfel pusă Ajutorul meu este redundant Am numit atitudinea lui față de Nietzsche vulgară", folosind terminologia autorului însuși aplicată lui James și atitudinea acestuia din urmă față de Hegel, așa cum reiese destul de clar din text Este mai bine ca autorul să știe dacă s-a referit în acest caz la "drumul larg al rațiunii" sau la altceva În general, am încercat să-mi țin prezentarea cât mai aproape de cuvintele și expresiile autorului însuși, iar dacă a văzut în asta o dorință de a-și bate joc de el, atunci vina nu este a mea Cred că mi-aș putea permite, în raport cu cartea sa, cel puțin într-o oarecare măsură, să folosesc libertatea de care se bucură din plin în critica lui Kant, Comte, James, pentru a nu vorbi despre alții V Grabar Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică din Moscova CCLXL Proces-verbal al ședinței închise (cu invitați) din aprilie Ședința a fost deschisă la ora - , în holul administrației universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri titulari: K A Andreev, N P Korelina, A M Shcherbina, membru concurent N P Foerster şi oaspeţii În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Procesul-verbal al ședinței precedente a fost citit și aprobat) Un vizitator extern al Societății, N A Vasiliev, a citit un rezumat sub titlul: "Dualitatea logicii") După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: K A Andreev, A M Shcherbina și L M Lopatin) A fost propus pentru alegere ca membru cu drepturi depline Societăți N A Vasiliev (L M Lopatin, K A Andreev, N D Vinogradov, A M Shcherbina) Întâlnirea a fost închisă la % din noapte CCLXII Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) aprilie Ședința a fost deschisă la % din oră, în sala de consiliu a universității, sub președinția lui L M Lopatin, sub secretariat Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ container N D Vinogradov, în prezența domnilor membri activi A V Kubitsky, A M Shcherbina și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Procesul-verbal al ședinței precedente a fost citit și aprobat) Vizitator extern al Societății K t Zhakov a citit rezumatul sub titlul: "The Evolutionary Theory of Knowledge") După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: N D Vinogradov, A M Shcherbina, B N Babynin, L M Lopatin) Următorii membri titulari ai Societății au fost propuși spre alegere: K * Zhakov (L M Lopatin, N D Vinogradov și A M Shcherbina) și M B Krol

(de aceleași persoane) Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea CCLXIII Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) din mai Ședința a fost deschisă la ora / , în sala teologică, sub președinția lui L M Lopatin, sub secretarul adjunct H P Korelina, în prezența domnilor membri titulari: Ts II Baltalona, A O Bachinsky, P B Gannushkina, I M Gromoglasova, A A Grushka, D G Konovalova, A V Kubitsky, M K Lyubavsky, M K Morozova, M N Rozanova, M M Rubinstein, П P Sokolova, Prinț E N Trubetskoy, V M Khvostov, G I Chelpanov, G G Shpett, A M Shcherbina, membri concurenți: A V Blomerius, N P Ferster, M N Khmeleiskaya și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: G I Chelpanov a citit un reportaj (cu o pauză de de minute) sub titlul: "On American Psychological Institutes" (dintr-o călătorie în America) Lectura a fost ilustrată cu imagini folosind un felinar magic Ședința a fost suspendată la ora dimineața Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ OCLXIV Procesul-verbal al ședinței administrative închise din octombrie Ședința a fost deschisă la ora , în rectoratul sub președinția lui G I Chelpanov, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri actuali: K A Andreeva, V E Giatsintova, N A Ivantsova, N P Korelina, A II Novgorodtsev, G A Rachinskago, M M Rubinshtein, θ E Rybakova, carte E N Trubetskoy, V M Khvostov, G G Shpett, A M Shcherbina și membrul concurent N P Foerster În ședință s-a discutat problema cinstirii președintelui Societății prof L M Lopatin cu ocazia împlinirii a treizeci de ani de activitate științifică Președintele ședinței, G I Chelpanov, a anunțat propunerea Consiliului cu privire la forma cinstirii (publicarea unei colecții de articole filozofice numite după L M Lopatin și organizarea unei ședințe a Societății de Psihologie pentru prezentarea colecției și salutarea lui Lev Mihailovici) În urma unui schimb de opinii, Societatea a adoptat următoarele hotărâri: a) să publice o culegere de articole filozofice dedicate numelui L M Lopatin; b) publicarea trebuie efectuată pe cheltuiala Societății, iar în acest scop se face un credit către Consiliul Societății, pentru acoperirea cheltuielilor în viitorul apropiat, în valoare de de ruble; c) în legătură cu declarația lui V M Khvostov, în numele lui M K Morozova, potrivit căreia M K Morozova dorește să participe la publicarea colecției, s-a decis să-i exprimă profundă recunoștință lui M K Morozova și să-i informeze decizia Societății privind cheltuielile în viitorul apropiat; d) salutări lui L M Lopatin, care ar trebui să fie plasate ca o introducere în colecție, au convenit să scrie, la cererea ședinței, P I Novgorodtsev și Prince E N Trubetskoy; e) s-a hotărât să mulțumească lui H II Korelina, care și-a luat asupra sa osteneala tipăririi colecției; f) s-a hotărât organizarea unei ședințe speciale a Societății de Psihologie pentru prezentarea colecției și felicitări lui L M Lopatin la data de decembrie a anului în curs; g) în legătură cu aceasta, s-a hotărât sesizarea societăților științifice și filozofice și, de asemenea, a instituțiilor cu care L M Lopatin este asociat cu activitățile sale oficiale și didactice Întrebări de filosofie, carte ii Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ știri despre viitoarea cinstire a lui L M cu o invitație de a lua parte la această cinstire Şedinţa a fost suspendată la ora CCLXV Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) din octombrie Ședința a fost deschisă la ora , în holul administrației universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri titulari: V N Ivanovsky, V P Karpov, N P Korelina, A V Kubitsky, B K Mlodzevsky, M M Rubinshtein, П P Sokolov, V M Hvostov, G I Chelpanov, G G Shpett, A M Shcherbina și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:

) Președintele L M Lopatin a rostit un cuvânt dedicat memoriei defunctului membru de onoare al Societății prof V O Kliucevski La sugestia președintelui, reuniunea a onorat memoria lui V O Klyuchevsky ridicându-se) Un vizitator extern al Societății, B N Babynin, a citit un rezumat pe această temă: "Bergson, ca apologe al libertății" ') După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: V M Khvostov, П P Sokolov, L M Lopatin) În partea închisă a ședinței (fără invitați), B N Babynin (L M Lopatin, G I Chelpanov și N D Vinogradov) a fost propus pentru alegere ca membri cu drepturi depline ai Societății) S-a decis amânarea alegerii candidaților propuși anterior pentru membri titulari ai Societății până la următoarea* ședință Întâlnirea a fost închisă la % din noapte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ CCLXVI Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) din noiembrie Ședința a fost deschisă în arh v , în holul universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri titulari: V P Karpova, A V Kubitsky, M Yu Lakhtin, f E Rybakova, N V Samsonova, G I Chelpanov, A M Shcherbina și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Un membru cu drepturi depline al Societății, A M Shcherbina, a citit un rezumat sub titlul: "Importanța eticii în sistemul de învățământ superior") După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: G I Chelpanov, L M Lopatin) În partea închisă a ședinței (fără invitați), au fost citite și aprobate procesele-verbale ale celor trei ședințe anterioare) S-a făcut un buletin de vot pentru alegerea membrilor cu drepturi depline ai Societății: E A Sidorova, N A Vasilyeva, K t Zhakov, M B Krol, B N Babynina Toți candidații au fost aleși în unanimitate Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea CCLXVH Proces-verbal al ședinței solemne dedicate cinstirii președintelui Societății L M Lopatin, cu ocazia împlinirii a treizeci de ani de activitate științifică, filosofică și pedagogică din decembrie Ședința a fost deschisă la ora , în sala teologică, sub președinția lui G I Chelpanov, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența membrilor de onoare: L M Lopatin și S I Shchukin, membri titulari: K A Andreeva, B N Babynina, S N Bulgakov, V E Giatsintova, H M Gorbova, A A Grushka, N V Davydova, D E Jukovski, N A Ivantsova, Yu V Kannabikhapova, V Kannabikhapova, D Konovalova, P Korelina, S A Kotlyarevsky, A V Kubitsky, M Yu Lakhtin, * , Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ ISO MOSCOVA M K Pyubavsky, B K Mlodzeevsky, M K Morozova, P I Novgorodtseva, I F Ognev, V V Przhevalsky, I V Popova, M N Rozanova, V K Rota, M M Rubinstein, A N Savin, П P Sokolova, V M Khvostov, I V Tsvetaev, V D Shervinsky, G G Shpett, A M Shcherbina, membri concurenți: A V Blomerius, N P Ferster, M N Khmѣ-lenskaya și un public numeros ' În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: i) După ce eroul zilei, L M Lopatin, întâmpinat cu semne lungi neîncetate de aprobare generală și simpatie, a luat locul de onoare, G I Chelpanov a citit adresa de salut în numele Societății de Psihologie) P I Novgorodtsev l-a adus pe L M Lopatin "Filozofic skyy sbornik", publicată în ziua aniversării, și a citit un salut din partea unui grup de persoane - autori de articole plasate în "Colecția filozofică" ·) L M Lopatin a răspuns salutărilor cu un discurs general de recunoștință, în care, printre altele, a remarcat trăsăturile esențiale ale viziunii sale asupra lumii, care a vorbit constant de-a lungul celor treizeci de ani de activitate filozofică) Au fost citite adrese și au fost aduse salutări orale de la următoarele instituții și societăți: a) de la Universitatea Imperială din Moscova

(prin rectorul universității), b) de la Facultatea de Istorie și Filologie a Universității din Moscova c) de la Cursurile Superioare pentru Femei din Moscova, d) de la Societatea Iubitorilor de Literatură Rusă, e) de la Societatea Naturaliștilor, f) de la Societatea de Matematică, g) de la Societatea de Drept h) de la Societatea Neurologilor si Psihiatrii, i) de la Societatea Religios-Filosofica si editura "Calea", i) de la Cercul Literar si Artistic k), de la Societatea Muncitorilor Presei Periodice, k)) de la gimnaziul Arseniev, m) de la gimnaziul Polivanov, n) de la cei rămasi la universitate la catedra filozofie, o) de la studenții Cursurilor Superioare pentru Femei din Moscova, absolvenți în * n) de la participanții la Cursurile Psihologice Seminarul Universității din Moscova, p) de la voluntarii Universității din Moscova, c) din revista Logos Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ) L M Lopatin a răspuns tuturor saluturilor aduse cu o expresie de cea mai profundă recunoştinţă) S-au citit telegrame cu salutări din partea Societăților, instituțiilor și persoanelor fizice Ședința a fost suspendată la ora : seara Adresă de bun venit a Societății de Psihologie Scump Lev Mihailovici! Au trecut treizeci de ani din activitatea ta științifică și literară Ne-am adunat aici pentru a vă saluta, președintele nostru, președintele celei mai vechi Societăți care reunește forțele filosofice ale Rusiei Credem că această zi este o sărbătoare solemnă nu numai pentru Societatea Psihologică din Moscova, ci este o sărbătoare pentru toată filozofia și știința rusă Ocindându-vă, cinstim unul dintre cei mai importanți oameni din viața culturală a țării noastre Dumneavoastră, în calitate de cel mai în vârstă membru al Societății noastre, din momentul înființării acesteia, timp de mai bine de un sfert de secol, ați fost unul dintre cei mai vioi și activi angajați ai săi, iar în ultimii ani ați fost președintele acesteia fără un pauză În calitate de președinte, ați contribuit la munca fructuoasă a Societății, dezvăluind mereu acel tact, datorită căruia munca noastră decurge pașnic și calm Rapoartele dumneavoastră, profunde în conținut și strălucitoare în formă, care ating principalele întrebări filosofice, vor rămâne pentru totdeauna memorabile pentru participanții la întâlnirile noastre Vă urăm bun venit în calitate de redactor al revistei noastre Munca dumneavoastră în menținerea naturii strict științifice a revistei a fost întotdeauna marcată de un spirit de toleranță largă și obiectivitate Prin aceasta ați contribuit la faptul că jurnalul nostru a devenit un centru unificator al gândirii filozofice ruse Multă vreme publicul rus a acordat o importanță de prim rang revistei noastre, datorită căruia este un conducător al gândirii noastre filozofice într-un larg Biblioteca "Runivers" S SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVA cercurile societăţii ruse În jurnalul nostru este dedicat mult spațiu întrebărilor filozofice de importanță vitală Această trăsătură a filozofiei noastre naționale a ieșit deosebit de strălucitor la momentul conducerii dvs a revistei Ca profesor, ești unul dintre cei care au creat glorioasa reputație a Universității din Moscova Ca profesor universitar, ați ridicat importanța filosofiei printre alte discipline științifice Multe generații de tineri ruși, inspirați de lecturile tale, au învățat să aprecieze și să iubească filosofia În prelegerile tale, cu cea mai mare pricepere, ești capabil să oferi imagini vii și vii ale diferitelor manifestări ale gândirii filozofice Nu există un sistem filozofic atât de complex pe care să nu-l poți prezenta ascultătorilor tăi în termeni clari și distincti În activitatea ta literară ai contribuit la dezvoltarea limbii filozofice ruse Stilul excelent al lucrărilor tale va atrage întotdeauna cititorii

și poți fi destul de sigur că cercul lor va crește constant odată cu dezvoltarea culturală a Rusiei Cu doctrina ta spiritualistă a spiritului, cu critica ta a paralelismului și cu teoria ta originală a substanței spirituale, ai pus o bază solidă pentru psihologia filozofică Cu analizele tale subtile ale sistemelor filosofice din diverse epoci, ai adus o contribuție valoroasă la istoria filosofiei și așteptăm de la tine o prezentare sistematică a istoriei filosofiei, care va servi fără îndoială ca o podoabă a literaturii ruse În fața ta, salutăm unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai gândirii filozofice din Rusia Ți-ai început activitatea științifică în epoca înfloririi depline a pozitivismului și materialismului "Sarcinile dvs pozitive" au mers imediat într-o altă direcție Toată învățătura ta filozofică este impregnată cu o credință profundă în scopul înalt al omului Această convingere este condusă și de critica ta asupra doctrinei imanenței cunoașterii, în care pornești de la problema animarii "eu-ului" altuia și de doctrina ta despre substanța spirituală, care este baza filozofică a credinței tale în nemurirea lui sufletul și ideea ta de "cauzalitate creativă" Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Propunând această idee, ați fost unul dintre vestitorii acelei tendințe filosofice care concentrează în prezent atenția cercurilor filozofice din Occident Pe baza acestei învățături, apărați libertatea voinței umane, demonstrând în mod convingător că numai pe baza libertății este posibil idealismul adevărat, serviciul adevărat față de idealurile cele mai înalte ale personalității umane este posibil În sistemul tău filozofic, nu numai că te bazezi pe cele mai bune tradiții ale gândirii filosofice occidentale și ruse, dar ești unul dintre gânditorii complet originali, creatorul filozofiei idealiste ruse Cu un sentiment de profundă satisfacție, putem observa că ați avut o influență decisivă asupra cursului gândirii filozofice în literatura rusă Deja în prezent se poate observa un număr tot mai mare de adepți ai tăi, dar rodnicia ideii tale, și mai ales ideea de cauzalitate creativă, profund concepută, va fi și mai apreciată mai târziu, odată cu o mai mare dezvoltare a noastră filosofie, când această idee își găsește o aplicație cuprinzătoare în studiul întrebărilor filozofice Putem spune cu mândrie că astăzi sărbătorim aniversarea unui gânditor național remarcabil Poți dori doar ca lucrările tale să fie traduse în limbi străine Familiarizarea cu ele de către oamenii de știință occidentali ar contribui la glorificarea numelui rusesc Un grup de oameni care lucrează în domeniul filosofiei în Rusia, uniți prin recunoașterea meritelor și dragostea voastră pentru dvs , au alcătuit o colecție filozofică Vă rugăm să acceptați darul nostru modest ca o expresie a faptului că noi, studenții și admiratorii voștri, vă urmăm și împreună cu voi spre același scop prețuit, spre crearea unei filozofii ruse independente Salutări de la autorii articolelor din Colecția filosofică, citite de P I Novgorodtsev dragă "Lev Mihailovici! Am o sarcină să vă salut în numele colaboratorilor Colecției Filosofice, care vi se aduce astăzi Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Alegând acest mod deosebit de solemn de onorare a jubileului - care este alcătuirea unei colecții speciale a numelui tău - am plecat de la ideea că înaintea noastră nu este data obișnuită a jubileului, denotă o perioadă de slujire îndelungată sau pricepere de muncă îndelungată Ne-am dat seama că aniversarea ta este o sărbătoare a filozofiei ruse, care ar trebui sărbătorită de toți cei care prețuiesc dezvoltarea independentă a gândirii ruse Am vrut să le spunem celor care cred că înțelepciunea filozofică vine din Occident: veniți aici,

în acest departament, să vă luminați de lumina unor studii revigorante, să învățați aici adevărata libertate de gândire, neconstrânsă de nicio autoritate Aceasta este ceea ce am vrut să exprimăm, aducându- vă Colecția, prefața pe care sunt autorizat să o citesc aici Într-o zi grea pentru filozofie, ai intrat în domeniul serviciului filosofic Peste tot s-au auzit voci că zilele filozofiei erau numărate, că și-a pierdut creditul Însuși numele ei și-a pierdut semnificația anterioară și a început să fie folosit într-un sens nou, nemaiauzit până acum Succesele strălucitoare ale cunoașterii experimentale au eclipsat gloria sistemelor speculative și părea că acestea sunt destinate să fie reduse la tăcere pentru totdeauna, deoarece acest lucru a fost anunțat zgomotos din diferite părți Dar în spatele acestui zgomot de voci temporare, ai auzit un alt apel Ea a venit din adâncurile istoriei, din trecutul glorios al gândirii filosofice și, răspunzând acestuia, ai apărat vechea cauză, "la care au lucrat cele mai mari minți ale antichității și timpurilor moderne, la care Platon și Aristotel, Descartes și Leibniz, Spinoza și Hegel" Ai fost pătruns de convingerea că această veche operă de filosofie este și opera ei veșnică, iar sub steagul marilor conducători ai trecutului ai decis să mergi "contra curentului" Cum și unde să mergi? Înainte de a-ți deschide două drumuri, pe care noi, în Rusia, cu o oarecare forță imperioasă, le ducem minți filosofice Idealismul german și filozofia slavofilă a credinței - acestea sunt cele două tendințe pe care le-ați întâlnit la începutul studiilor Nume glorioase, mari tradiții și ai fost atras cu ele Dar nici aici nu ai urmat tendința generală, ci ai ales propriul drum Nu veţi Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ S au vrut să recunoască filosofia germană ca ultima limită a dezvoltării speculative, la fel cum nu au considerat posibilă alăturarea slavofililor Ați maturizat un plan îndrăzneț de a reconsidera din nou "sarcinile pozitive ale filosofiei" definiți limitele construcțiilor pozitive Combinând un dar critic rar cu o perspectivă subtilă a unei înfățișări, o claritate uimitoare a gândirii cu o profunzime de vederi, ați arătat în filosofia dvs un exemplu excelent de creativitate independentă În mod independent și liber, ai trecut de la marea moștenire a trecutului la noi sinteze Iar când în jurul tău au crescut alte direcții, adesea ostile și opuse în spiritul tău, nu te-ai stânjenit această inconsecvență a propriilor tale moduri cu sloganurile la modă ale vremii Știai că în concursul de opinii, în litigiul sistemelor, adevărul, testat de secole, triumfă întotdeauna asupra pasiunilor unilaterale Știai că fanatismul noilor tendințe și încrederea dogmatică în sine a modei sunt neputincioși în fața strălucirii adevărului etern, care singur rămâne de neclintit în mijlocul ciclului zadarnic de idei Timp de treizeci de ani ai urmat calea aleasă cu pași neschimbați și credincioși, iar astăzi te onorăm ca pe un filozof rus, ale cărui lucrări ne sunt dragi, ca pe o descoperire vie și strălucită a gândirii independente ruse În mijlocul fluctuațiilor de timp și al schimbărilor de dispoziție, ai stat ferm la postul tău, iar răsplata ta nu este doar conștiința datoriei îndeplinite, ci și bucuria recunoașterii generale Tovarășii, admiratorii și studenții tăi au decis să comemorați cea de-a treizecea aniversare a activității tale prezentându-ți o colecție de articole filozofice Vă rugăm să acceptați acest cadou de la noi ca pe un angajament de respect profund pentru voi din partea celor implicați în filozofie în Rusia Lăsați-l să vă reamintească de înalta apreciere pe care o primesc eforturile voastre în prezent Lasă-l să-ți vorbească nu numai despre calea parcursă fericit, ci și despre revigorarea veșnică a

spiritului, pe care o cinstim astăzi în fața ta Discurs de răspuns de L M Lopatin Nu ar fi suficient să spun că sunt foarte flatat de caracteristicile și aprecierile mele Biblioteca "Runivers"]S SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVA Activități; Sunt de-a dreptul stânjenit și, parcă, moral uluit și uluit de ceea ce mi s-a spus Pudoarea mea a îndurat un test crud Desigur, știu foarte bine că la aniversări, ca și în necrolog, se obișnuiește să se vorbească despre oameni doar cei mai lăudabili și, mai mult, fără greș, pe un ton ridicat Dar chiar dacă renunți la tot ce depinde de această împrejurare, în ceea ce citești sunt prea multe încât te poți încurca Nu găsesc cuvinte pentru a vă exprima recunoștința atât pentru darul dumneavoastră generos, care mă atinge profund, cât și pentru părerea bună despre mine Crede-mă, de aceea nu este mai puțin Desigur, nu sunt un judecător al muncii vieții mele și nu voi intra pe un teren atât de instabil pentru mine Voi spune doar ce m-a inspirat și m-a mișcat în lucrările mele filozofice Din timpuri imemoriale, în mintea umană au trăit două viziuni opuse: una câte una, existenta cu adevărat, realitatea reală a lucrurilor, ne este închisă, de neînțeles, iar dacă găsește o imagine îndepărtată în ceva, atunci doar în scheme și relaţiile mecanice ale experienţei noastre externe Nu mai putem ști nimic despre realitate Lumea noastră spirituală interioară, Iul nostru, conștiința și voința noastră sunt doar fenomene, doar o ceață trecătoare care s-a ridicat deasupra acestui întunecat, necunoscut, departe de bunăstarea și temelia noastră de neînțeles După o altă înțelegere a lumii, dimpotrivă, numai în sufletul nostru, doar în experiențele directe ale ființei noastre interioare, ne este dată realitatea reală și numai prin ea înțelegem orice altă realitate În lumea noastră psihică întâlnim ceva real fără nicio acoperire, așa cum este și, prin urmare, numai în ea putem căuta sprijin pentru o cunoaștere semnificativă a ființei adevărate Dintre aceste două posibile înțelegeri ale lumii, am aderat în totalitate la a doua Prima contemplare a lumii poartă în sine asemenea inconsecvențe care nu permit nici recunoașterea ei fermă, nici implementarea ei consecventă La urma urmei, dacă spiritul nostru nu exprimă în niciun fel realitatea interioară a restului lumii, cum putem ști ceva despre această lume sau chiar să afirmăm ceva despre ea? Pe de altă parte, dacă spiritul nostru și realitatea obiectivă Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ fiind atât de absolut opuși și atât de nelegați unul cu celălalt, cum pot ele să intre ca elemente într-un întreg întreg al lumii? Nu cădem în jungla fără speranță a dualismului foarte ireconciliabil? Așadar, rămâne singura cale pentru o adevărată înțelegere filozofică a lumii: ființa trebuie înțeleasă prin analogii spirituale și în categorii spirituale Ceea ce este fundamental în spiritul nostru, ceea ce fără de care niciuna dintre manifestările sale nu este de neconceput, trebuie să stea și la baza tuturor celorlalte lucruri, dacă numai lumea reprezintă o unitate interioară și nu se destramă în incoerente, străine una de cealaltă bucăți Spiritualitatea interioară a tot ceea ce este real și legătura sa interioară vie - aceasta este teza fundamentală a viziunii spiritualiste asupra lumii Ce ne dezvăluie o experiență interioară fără prejudecăți despre spirit ca fiind cel mai elementar lucru din el? Își dezvăluie unitatea, autodeterminarea și, prin urmare, libertatea, natura creativă a tuturor proceselor sale, direcția intenționată a întregii sale activități Acestea sunt semne care sunt prezente la toate nivelurile spiritualului și care, dacă sunt aruncate, nu va rămâne nimic din viața spirituală în sine Deci, dacă lumea este spirituală în esența ei interioară, atunci o singură forță, liberă, creatoare ar trebui să se reverse în ființa ei,

conducând tot ceea ce a creat și chemat de ea către scopurile sale cele mai înalte În aceste scopuri, idealul obiectiv al creației este realizat, iar acest ideal obiectiv este în același timp idealul nostru moral uman La urma urmei, aceeași forță mișcă lumea și este rădăcina cea mai profundă a spiritualității noastre individuale Sensul vieții umane constă în faptul că în el eternul caută în mod liber eternul Acesta este crezul meu filozofic în cei mai conciși termeni Tocmai mi s-a subliniat că de la bun început am rupt de pozitivism și prin aceasta m-am trezit imediat pe planul filosofiei speculative și că mai departe în domeniul filosofiei speculative nu m-am alăturat nici idealismului german, nici slavofililor și a urmat propriul meu drum special, singuratic La asta pot să răspund doar la un singur lucru: nu a fost nimic intenționat în asta, a ieșit de la sine În anii adolescenței și ai tinereții mele, am experimentat o influență puternică a slavofililor, pe mulți dintre care îi cunoșteam personal, și pentru mult timp ani mai târziu erau aproape de sufletul meu Pe de altă parte, pentru mine, ca și pentru majoritatea colegilor mei filosofi, marii reprezentanți ai idealismului german au fost cele mai mari autorități în domeniul speculației Și dacă m-am desprins de ceea ce îmi era atât de apropiat și drag, atunci existau motive speciale pentru asta Am fost întotdeauna profund convins că mintea umană nu este doar sursa a tot felul de înșelăciuni și că funcția ei nu este doar de a distorsiona relațiile reale dintre lucruri, ci și de a le vedea și de a le înțelege efectiv De aceea, am crezut că mintea, cu o utilizare conștiincioasă și serioasă a forțelor și mijloacelor sale, chiar și atunci când este lăsată în sine, chiar și atunci când se bazează doar pe dovezile care sunt conținute în sine, se dezvăluie adevărul obiectiv despre ființe, chiar dacă nu în toată ea plinătatea și profunzimea inepuizabilă, deși numai în contururi generale și limitate, dar totuși adevărul, și nu un miraj și o fantomă Și dacă este așa, atunci adevărurile generale obligatorii ale rațiunii despre ceea ce există cu adevărat în sine sunt posibile, iar dacă sunt posibile, atunci trebuie căutate, iar aceasta este prima și principala sarcină a filosofiei, ca cunoaștere reală Filosofia nu poate fi doar o metodă convențională sau o formă logică de expunere a credințelor și aspirațiilor subiective ale sufletelor cu minte înaltă, credincioase arzătoare - trebuie să fie în primul rând un sistem de adevăruri obiective, obligatorii pentru orice ființă rațională Această înțelegere a sarcinii filozofice m-a separat de slavofili Convingerea lor fermă că ultimul cuvânt al rațiunii a fost rostit în sistemul lui Hegel și că acest cuvânt s-a dovedit a fi gol și fals, i-a făcut să privească filozofia ca pe o știință independentă cu ochi fără speranță și au fost forțați să caute conținut numai pentru filozofie în dogmele şi revelaţiile adevăratelor biserici Pe de altă parte, mi s-a părut că filosofia trece printr-un moment foarte critic Vechile căi bătute ale filosofiei au fost străbătute în toate direcțiile, vechile sale metode încercate și testate au fost folosite de îndată ce au putut fi folosite, dar rezultatul a fost dezamăgirea și prăbușirea speranțelor anterioare Sistemul de adevăruri obiective ale minții despre cele existente nu numai că nu a fost găsit, dar au încetat să creadă în chiar posibilitatea de a-l găsi vreodată Pentru mine a fost un semn că întreaga cale parcursă de gândirea filosofică trebuie revizuită radical La urma urmei, atunci când înțelegerea filozofică ajunge într-o fundătură, nu poate exista decât o singură cale de ieșire din ea: îndoiala fundamentală , care a salvat deja filosofia în epoca lui

Descartes Cu toată seriozitatea și conștiinciozitatea mentală, trebuie să renunțăm la toate prejudecățile filozofice - metafizice, epistemologice, psihologice și cosmologice - la toate presupunerile preconcepute, indiferent cât de respectabile ar provine, la toate tradițiile - nu pentru că sunt neapărat false, a pentru că este necesar să se găsească criterii pentru a le evalua la adevărata lor valoare și a alege între ele Este necesar să renunțăm la tot ceea ce este preconceput și să construim totul din nou, bazându-ne pe dovezile rațiunii, pe ceea ce este simplu, clar și neîndoielnic pentru aceasta, făcând cele mai mici presupuneri și, în plus, doar pe cele care vorbesc de la sine și a căror necesitate logică nu poate fi supusă unei dispute serioase Calea sceptică către adevărul obiectiv este singurul lucru rămas filosofiei în epoca ei de mari răsturnări M-am convins că era de datoria filosofului modern să pornească pe această cale grea și spinoasă și apoi a trebuit să rup de idealismul german și, mai ales, de teoria rațiunii a lui Kant La urma urmei, toată lumea știe că se bazează pe condiții prealabile foarte complexe și, în unele privințe, plictisitoare, și că o dispută veche de un secol se desfășoară până astăzi nu numai cu privire la justificarea lor, ci și cu privire la însuși sensul lor Drept urmare, m-am trezit într-o poziție foarte singuratică și a fost firesc Cu atât mai mult, recunoașterea caldă a modestelor mele merite, exprimată mie nespus de dragă, și nu știu să-mi mulțumesc pentru asta Salutări de la Universitatea Imperială din Moscova Dragă și dragă Lev Mihailovici! Mă bucur că mi-a revenit în această zi semnificativă să vă salut în numele Universității din Moscova și să vă exprim sentimentele care mă inspiră Adevăratul tău triumf este în același timp și marele triumf al Universității din Moscova, unde ai crescut în spirit și unde te-ai împrăștiat cu generozitate Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ darul acestui spirit timp de treizeci de ani Nu voi vorbi despre cât de mari și variate sunt aceste daruri, nu voi face o anatomie a calităților voastre spirituale: acest lucru a fost deja făcut și va fi făcut de alții Este mai important pentru mine să remarc aici acea imagine spirituală surprinzător de integrală cu care ați apărut mereu și invariabil în mediul nostru universitar Nu găsesc alt cuvânt care să desemneze această imagine spirituală, ca doar "noblețe grațioasă" Ai fost cu grație nobil în toate și în filozofia ta, și în cuvintele tale orale și scrise, și în predarea ta, și în atitudinea ta față de studenți și camarazi și în participarea ta la viața și activitățile colegiale ale universității Este imposibil să nu apreciezi această proprietate de bază a personalității tale morale La urma urmei, aceasta este însăși proprietatea care infuzează sufletul viu în organismul științific și educațional, îl transformă într-o mare forță care educă oamenii A fost o plăcere să lucrez cu tine, dragă Lev Mihailovici, iar acesta nu este un merit neimportant al tău pentru universitatea ta natală La urma urmei, fiecare lucrare este argumentată într-o comunitate plăcută ^ într-o atmosferă impregnată de simpatie reciprocă, bunăvoință și respect reciproc Și ai purtat mereu această atmosferă în tine, mereu creată în jurul tău: oriunde ai fi fost printre tovarășii tăi, ai avut un cuvânt de salut pentru ei, dar nici un cuvânt de calomnie, un cuvânt de simpatie, dar nici un cuvânt de condamnare și reproș , iar tu la coadă ai fost întotdeauna întâlnit și alungat cu aceleași sentimente amabile Și cine poate să țină seama acum de amploarea acelei asistențe pur psihice pe care ați oferit-o muncii noastre comune, economiei puterii noastre morale? Cred că dimensiunile acestor contribuții, în orice caz, vor fi enorme Nu pot să tac în

legătură cu încă un mare merit al tău în fața universității tale natale În zilele încercărilor grele trăite de universitate, în zilele îndoielilor și șovăielilor noastre, ai vorbit mereu cu sfatul unui înțelept și cu dragostea arzătoare a fiului tău pentru almam matrem Cu mare energie și talent ați apărat demnitatea inerentă a universității, iar recunoștința sinceră ar trebui să fie un răspuns din partea tuturor celor care țin universitatea dragă În concluzie, permiteți-mi să vă doresc din tot sufletul Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Serviciul curajos pentru universitatea noastră nu s-a secat de mulți ani și astfel încât să ne putem bucura de plăcerea de a-l avea printre noi pe dragul nostru, amabil, foarte respectat și foarte apreciat Lev Mikhailovici Lopatin pentru o lungă perioadă de timp Adresa camarazilor de facultate Dragă și Dragă Lev Mihailovici! Noi, tovarășii voștri de facultate, vă primim cu bucurie și mândrie cu ocazia împlinirii a de ani de activitate științifică și didactică Unii dintre noi au avut norocul de a fi studenți ai voștri și de a vă aminti viu de prelegerile voastre, profunde în conținut, artistice în formă și impregnate de o înaltă înălțare spirituală, din care s-a răspândit o frumusețe și o inspirație pur platonice, amintiți-vă și de seminariile voastre incomparabile, în care Trăsăturile socratice s-au manifestat cu o asemenea strălucire - metodă ireproșabilă, sobrietate de gândire, inteligență, ingeniozitate și prietenie fără greș față de tinerii căutători ai adevărului Asemenea majorității marilor oameni de știință, ați fost un educator în sensul extraordinar al cuvântului: ați dat fiecăruia atât cât puteau să conțină abilitățile și interesul științific natural al lui, ne străduindu-vă să obțineți rezultate iluzorii ale cunoașterii externe prin violență împotriva voinței elevilor voștri și negativ în ceea ce privește munca filosofică forțată Și când cei mai buni dintre studenții tăi te-au întâlnit ulterior într-un alt stadiu al dezvoltării științifice - ca autori de studii filosofice independente, în fața ta au găsit criticile cele mai subtile și, în același timp, destul de obiective, care este întotdeauna cu deplină imparțialitate a crescut capabil să aprecieze eforturile conștiincioase ale tinerilor oameni de știință, chiar și în acele cazuri când aceste eforturi au fost îndreptate într-o direcție care nu corespundea convingerilor tale de bază Dezbaterile filozofice cu participarea dumneavoastră au fost întotdeauna evenimente remarcabile în viața universitară, atrăgând un public numeros și servind celor mai nobili Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ un mijloc de diseminare nu numai a cunoștințelor și intereselor științifice dar și gloria Universității din Moscova, ca unul dintre cele mai proeminente centre educaționale din Rusia Și cu fiecare astfel de dispută, noi, tovarășii tăi, am devenit din ce în ce mai impregnați de conștiința ce mare om de știință, excepțional prin talente și erudiție, avem în mijlocul nostru Mai există o latură a activităților voastre, despre care putem și trebuie să depunem mărturie astăzi public, cu un sentiment de caldă recunoștință Aceasta este participarea dumneavoastră la viața noastră colegială ca membru al facultății De câte ori cele mai complexe și incitante întrebări ale activității academice și educaționale au primit o rezoluție neașteptată grație intervenției dumneavoastră, mereu impregnate cu delicatețe subtilă și spirit camaradeșesc în relația cu colegii și umanitatea sensibilă în raport cu studenții Permite-ne, dragă Lev Mihailovici, să ne dorim ca încă mulți ani de la departamentul Universității din Moscova să fie auzit cuvântul tău inspirat al filozofului harului lui Dumnezeu și ca noi, cei mai apropiați camarazi ai tăi, să ne bucurăm de fericirea comunicării

diverse cu fermecătorul tău si toate pentru inca multi ani noi draga persoana • Salutări de la Cursurile superioare pentru femei de la Moscova, susținute de V M Khvostov Lev Mihailovici, Cursurile superioare pentru femei de la Moscova mi-au încredințat mie și lui N D Vinogradov plăcuta datorie de a vă saluta la sărbătoarea de astăzi, atât în numele întregului Consiliu de Cursuri, cât și, în special, în numele facultății de care ați aparținut: istoric și filozofic Eu numesc această datorie plăcută și, pe bună dreptate, o pot spune de două ori plăcută pentru mine personal Mă bucur, în primul rând, să vă salut, o persoană pe care nu numai că o apreciez foarte mult ca om de știință și personalitate publică, dar și o consider cu mândrie printre prietenii mei personali și foarte iubiți; Mă bucur, în al doilea rând, să aduc acest salut în numele instituției, care este, de asemenea, foarte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ dragă, pe care o iubesc sincer și pe care o slujesc conform lumii puterii și înțelegerii mele, urându-i cu ardoare dezvoltarea și prosperitatea în continuare Nu voi vorbi despre meritele dumneavoastră științifice și didactice, atât pentru că astăzi am auzit deja multe despre ele și din diferite părți, cât și pentru că eu însumi am avut deja ocazia să vorbesc despre ele în numărul de dimineață al Russkiye Vedomosti Mă voi limita la ceea ce în sărbătoarea de astăzi privește instituția pe care o reprezint ' Cursurile superioare pentru femei de la Moscova au jucat un rol destul de proeminent în viața ta, iar tu ai jucat un rol proeminent în a lor Această instituție vă este dragă, desigur, nu numai pentru că sunteți un susținător convins al învățământului superior pentru femei și acordați o mare importanță în viața omenirii părților luminoase ale personalității unei femei, ci și din cauza circumstanțelor pur personale Până la urmă, tocmai la cursurile superioare pentru femei, acum treizeci de ani, ți-ai început activitatea didactică, ca lector într-o școală superioară Înainte să se deschidă lecturile tale filozofice de la Universitate, discursul tău s-a auzit în fața studenților cursurilor superioare pentru femei, apoi încă un caz mic, tocmai în curs de dezvoltare Femeile au fost primele voastre ascultătoare și acesta a fost un semn bun: atât de receptiv la tot ceea ce este adevărat și înalt, publicul feminin v-a apreciat talentele și a pus bazele unei evaluări corecte a personalității tale Ai lucrat la cursuri pentru femei în prima perioadă a existenței lor Nu ați refuzat să le redeveniți profesor când, după o pauză lungă și chinuitoare, această instituție a fost reînviată pentru a-și relua activitățile la scară mai largă De data aceasta, din păcate, participarea dumneavoastră la viața cursurilor a fost de scurtă durată: circumstanțele personale v-au obligat să vă opriți activitățile aici Mă bucur foarte mult că ușile școlii superioare sunt din nou deschise pentru rusoaica și că școala superioară pentru femei poate participa și ea la această sărbătoare a iluminării La urma urmei, deschizând căi largi pentru activități culturale pentru femei, deschidem astfel noi orizonturi strălucitoare pentru întreaga umanitate Dar îmi pare rău că nu o facem Întrebări de filosofie, carte ii Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ vedem în această instituție Nu ne pierdem speranța că te vei întoarce la noi și vei găsi posibil să slujești cauza educației superioare a unei rusoaice, atât de dragă și pentru tine, căreia îi datorăm deja atât de mult în trecut și prezent și de la care noi așteptați atât de multe noi și proaspete în viitor Permiteți-mi să închei acest scurt salut cu o dorință sinceră pentru încă mulți ani de viață activă și rodnică pentru gloria științei și filosofiei rusești, în beneficiul nu numai al rusului, ci și al culturii umane Discursul

Societății Iubitorilor de Literatură Rusă dragă Lev Mihailovici! Societatea iubitorilor de literatură rusă salută cu sinceritate un gânditor-scriitor în fața ta Nu degeaba stimatul tău nume s-a etalat de mult timp în lista membrilor săi: aceasta arată că Societatea noastră a apreciat pe deplin acea trăsătură deosebită și frumoasă a ta, datorită căreia gândul subtil al speculațiilor tale și-a găsit întotdeauna un semn corespunzător pentru sine în același stil subtil și elegant Tocmai pentru că profunzimea gândirii tale abstracte este ușoară, ești capabil să o exprimi într-o formă care captivează prin claritatea și simplitatea ei dragă Cărțile tale aparțin nu numai filozofiei ruse, ci și literaturii ruse Logosul tău, așa cum ar trebui să fie, nu este doar o minte, ci și un cuvânt Păstrând cu grijă și cu evlavie tradițiile limbii materne, demne și discipol devotat al lui Lev Polivanov cu cultul lui Pușkin, prieten cu S A Yuryev și Vl Solovyov, toate aceste figuri care și-au consemnat viu numele de neuitat în istoria veche de secole a Societății noastre, ați pătruns în secretele unei prezentări frumoase și acea școală fertilă a frumuseții în care ți-ai adus viziunea asupra lumii te-a ajutat să dai în lucrările tale un exemplu de astfel de vorbire, în care Aproape fiecare cuvânt, fără să-l îngreuneze totuși, poartă pecetea nu numai a deliberării filozofice, ci și a căldurii sincere, a gustului estetic și a tactului Despre greu vorbesti usor; înălțimi pe care le puneți la dispoziție Și este îmbucurător pentru noi să realizăm că trebuie De-a lungul activității tale științifice și didactice, ai arătat cu personalitatea ta spirituală o combinație animată de filozofie și artă Cunoscător serios și admirator activ al lui Shakespeare, cunoscător al valorilor înalte, ați confirmat de fapt existența unei legături interne și organice între adevărul gândirii și adevărul artei În fine, tu însuți ești un vechi profesor de literatură și ne este măgulitor și drag că de la noi, profesorii ei, iubiții ei, cercetătorii ei, vei accepta, în ziua triumfului tău, nu doar un tribut voluntar de respect , dar și salutări tovărășești și plecăciuni Adresa Societății Testerilor Naturii din Moscova Societatea Imperială a Testerilor Naturii din Moscova, cea mai veche dintre societățile rusești de știință naturală, vă salută, dragă Lev Mihailovici, în ziua celei de-a treizecea aniversări a activității dumneavoastră științifice extrem de fructuoase ' Filosofia și știința naturii sunt două domenii ale cunoașterii umane, strâns și continuu împletite în dezvoltarea lor istorică Naturphilosophy, născută în antichitatea clasică, numără încă un număr semnificativ de reprezentanți printre oamenii de știință remarcabili Gnoseologia este la fel de obligatorie atât pentru filozofi, cât și pentru naturaliști Interesul pentru filozofie din partea oamenilor de știință naturală s-a manifestat recent în mod deosebit de intens În ziua aniversării voastre, Societatea își permite să exprime speranța că idealismul filosofic are încă un rol important de jucat în dezvoltarea cunoașterii umane în general și, în consecință, în dezvoltarea științelor naturii Adresa Societății de Matematică din Moscova dragă * Lev Mihailovici! ¿Societatea de Matematică din Moscova vă salută cordiale în ziua sărbătoririi celei de-a treizecea aniversări a remarcabilului vostru om de știință, literatură și profesor- a serviciului tău public fructuos într-unul din cele mai înalte înțelesuri ale acestui cuvânt Interesul comun pentru analiza filozofică a principiilor fundamentale ale matematicii și ale științelor naturale exacte i-a adus de mult timp mai aproape pe reprezentanții moscoviți ai matematicii și filosofiei, iar astăzi Societatea de Matematică din Moscova îl onorează

cu deosebită plăcere pe cel care a contribuit cel mai mult la aceasta apropiere prin amploarea și versatilitatea intereselor sale și atractivitatea personalității sale talentate În cercetările tale științifice te-ai oprit în mod repetat asupra fundamentelor matematicii, iar paginile strălucitoare consacrate într-una dintre lucrările tale problemei adevărurilor matematice sunt la fel de valoroase pentru matematicieni ca și pentru filozofi Dar nu numai prin munca voastră științifică ați dobândit dreptul la respectul și simpatia deosebită a Societății de Matematică; apreciază foarte mult bunăvoința și cordialitatea pe care le-ați arătat întotdeauna în relațiile cu el Societatea își amintește cu câtă promptitudine ați răspuns mereu la apelurile sale către dvs și își amintește cu profundă recunoștință discursurile și articolele dvs în care, cu priceperea dvs caracteristică, ați caracterizat opiniile filozofice ale fondatorilor Societății V Ya Tsinger și N V Bugaev și atât de aproape de tine N I Shishkin În cele din urmă, Societatea se oprește cu un sentiment de bucurie vie la legătura științifică strânsă și simpatiile personale care îi leagă pe mulți dintre membrii săi de tine Vede în aceste relații o garanție că în viitor vei păstra acele sentimente pentru Societate cu care ai tratat-o până acum Aducându-vă salutările, Societatea de Matematică din Moscova vă urează încă mulți ani de activitate la fel de fructuoasă în rândul studenților și adepților voștri, în beneficiul și gloria filozofiei ruse Adresa Societății Juridice din Moscova dragă Lev Mihailovici! Aducându-ți salutări cu ocazia celei de-a treizecea aniversări a activității tale filozofice, Societatea de Drept din Moscova Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Comunitatea nu se consideră un invitat întâmplător la acest festival al filozofiei ruse Gândirea juridică rusă din timpuri imemoriale își atrage forțele creatoare din surse filozofice: Limba este mărturisirea poporului: Natura ei vorbește în ea, Sufletul Său și fiind nativ, - a spus poetul rus, - și această limbă, inspirată și frumoasă limbă rusă, în propriile sale cuvinte și expresii, mărturisește irefutat legătura în conștiința poporului rus de drept și adevăr, conexiune clară și plină de viață, oricât de divergentă ar fi realitatea a ceea ce există și realitatea a ceea ce ar trebui să fie Marile achizitii de cunostinte stiintifice pun pentru totdeauna limita speculatiei in domeniul cunoasterii exacte, dar nu au pus si nu pot pune limita speculatiei ca atare "Mintea umană este un metafizician înnăscut", ai spus "Nu este ciudată auto-amăgirea? În fiecare dintre noi, indiferent de partidele filozofice sau religioase din care aparținem, există o întreagă lume de presupuneri metafizice De ce să nu spunem lucrurilor pe numele lor aliya? N-ar fi mai bine să recunoaștem faptul? Orice inconștiență în sfera științifică duce doar la o confuzie de concepte, obscuritate și minciună Atât în lucrarea ta fundamentală "Problemele pozitive ale filosofiei", de unde sunt preluate aceste linii, cât și în celelalte lucrări ale tale, ai făcut mult pentru a stabili granițele dintre zona speculației și zona cunoașterii inductive În acest moment solemn al acestui jubileu, Societatea de Drept din Moscova nu poate decât să-l întâmpine pe filosoful care a muncit din greu pentru a elucida adevărul filozofic despre adevărul viu Filosoful caută adevărul, dar și avocatul are nevoie de el, conștiința juridică se hrănește cu el și trebuie să spiritualizeze legea Fie ca conștiința juridică modernă să fie impregnată cu o conștiință vie a adevărului Fie ca filozofii și juriștii să servească asta Drumul este anevoios, iar scopul este departe, dar dacă în fața noastră, ca și în prezent, există o imagine de activitate neobosită de lungă durată, dedicată slujirii

adevărului, devine mai îmbucurător să trăiești și mai ușor să crezi în puterea principiilor superioare și de aceea Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ DE LA MOSCOVA, cu atâta bucurie vă salutăm astăzi Salutăm în voi energia vie a spiritului, setea inepuizabilă de cunoaștere, perspectivele largi ale perspectivei Ne dorim cu ardoare ca mulți, mulți ani să continuați să ne oferiți învățăturile strălucitoare ale gândului vostru Adresa Societății de Neurologi și Psihiatri din Moscova G l u respectat Lev Mihailovici! Printre numeroasele organizații științifice care vă întâmpină în ziua celei de-a -a aniversări a activității dumneavoastră științifice, și Societatea Neurologilor și Psihiatrilor din Moscova vă aduce salutări și felicitări Societatea noastră specială, care investighează chestiuni de ordin biologic și se bazează pe metode empirice, ar părea să fie complet separată de cercul intereselor tale; s-ar părea că domeniul tău de speculație și metafizică și punctele principale ale gândirii tale filozofice îi sunt complet străine; cu toate acestea, deja cu mulți ani în urmă, Societatea Neurologilor și Psihiatrilor a simțit nevoia unei apropieri științifice de tine și te-a ales printre colegii săi Punctul de contact, care a făcut posibilă desfășurarea muncii în comun, a fost acel teren psihologic comun care stă la baza construcțiilor tale filozofice Principiul tău al imanenței substanței sufletești creează puntea pe care cercetătorii altor viziuni asupra lumii se pot întâlni cu tine în eforturi comune Interesul tău imparțial pentru construcțiile psihologice ale altor tabere, toleranța ta binevoitoare față de dovezi și opiniile oamenilor de știință care nu sunt de acord cu tine au creat întotdeauna o atmosferă deosebit de confortabilă pentru dezbaterea filozofică și, cu fiecare ocazie, am fost deosebit de dispuși să convocăm întâlniri comune ale noastre Societatea și fiind sub președinția voastră Societatea Psihologică din Moscova Salutându-vă astăzi, Societatea Neurologilor și Psihiatrilor vă exprimă cele mai calde urări pentru mulți ani de activitate fructuoasă în domeniul științei Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Adresa Societății religioase-filosofice din Moscova și a editurii "Way" Dragă Lev Mihailovici! Consiliul Societății Religios-Filosofice din Moscova și redactorii editurii "Put", strâns asociați cu aceasta, consideră că este de fericita lor datorie să vă întâmpine cu ocazia împlinirii a de ani de activitate științifică și vă urează energie și putere pentru continuarea ei Te afli la un post responsabil al culturii ruse, iar sacru este steagul care flutură deasupra capului tău, aș dori să adaug: peste noi toți Căci o cultură originală nu poate să nu aibă o filozofie originală, iar voi, împreună cu câțiva aleși, vi s-a încredințat de soartă un serviciu onorabil - să hrăniți și să respectați filosofia rusă în timpul atemporității filosofice universale, să-i duceți focul sacru prin frigul și întunericul înainte de zori Timp de un sfert de secol ești un cavaler fidel și neschimbat al filosofiei Dar, în același timp, deși ați apărat mereu independența speculației filozofice și libertatea filosofiei, nu ați înțeles niciodată această libertate și această independență drept dreptul de a o transforma doar într-o disciplină științifică deosebită, înstrăinată de chestiunile vieții și viziunea asupra lumii *și mai ales din religie Dimpotrivă, în mâinile tale, filosofia este, deși liberă și independentă, dar "un aliat conștient și fidel al religiei, ea în felul ei, prin mijloace proprii, își dezvăluie valorile, își stabilește adevărurile Ai intrat în domeniul filosofic, când materialismul și pozitivismul dogmatic domneau aproape nedivizat în societatea noastră, un susținător convins al unei viziuni metafizice religioase asupra lumii, care se contopește în

sistemul teismului, adică aduce îndeaproape adevărurile religiei creştine Și în timpul nostru, când vechii idoli au fost deja înlocuiți cu alții noi, iar materialismul a început să se numească monism, iar pozitivismul, critica și filozofia științifică, apărați premisele transcendente ale cunoașterii împotriva imanentismului critic și ontologismul spiritualist împotriva epistemologică subiectivism Chiar în acei ani - , această ■ eră de disperare a gândirii filozofice în Occident, când a început, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVA în cele din urmă, caută mântuirea în sloganul: înapoi la Kant, galaxia strălucitoare a filozofilor ruși, Vl S Solovyov, Prinț S N Trubetskoy, L M Lopatin, au pus înaintea filosofiei o "sarcină pozitivă": să mergem nu înapoi, ci înainte, nu către Kant, ci în spatele lui Kant, Schelling și Hegel Și într-o perioadă în care gândirea filosofică a Occidentului timp de un sfert de secol a fost epuizată în eforturile sale de a se îndepărta de Kant și în dezvoltarea ei abia acum înaintează până la Fichte și Hegel, gândirea filozofică rusă dă naștere sistemelor filozofice asta ar putea ajuta și filozofia occidentală în criza ei, dacă nu ar fi despărțită de a noastră printr-un zid care rămâne încă gol Deși tradiția filozofică mondială trăiește în opera ta, dar, ca tot ceea ce este cu adevărat universal, are și trăsături naționale specifice Și, prin urmare, suntem bucuroși să primim în voi nu numai purtătorul tradiției filozofice mondiale, ci, mai presus de toate, gânditorul rus Cu toții ne confruntăm cu marea sarcină istorică de a construi cultura rusă, de a trezi gândirea religioasă și filozofică și de a modela conștiința de sine religioasă și națională Și ai îndeplinit această sarcină cu munca ta filozofică Și, întâmpinându-l în tine pe filozoful rus, care îmbină principiile universale și naționale în opera sa filozofică, cinstim patria noastră spirituală, pentru care puternicul purtător de cuvânt al conștiinței de sine ruse și-a stabilit un ideal înalt: a fi rus înseamnă a fi tot-uman Lev Mihailovici Lopatin, Cercul literar și artistic din Moscova t - Dragă Lev Mihailovici! Numele tău este atât de strâns legat de istoria filozofiei ruse, încât ar fi de prisos să explicăm de ce Cercul literar și artistic de la Moscova, care prețuiește interesele și soarta literaturii ruse, se alătură cu bucurie acelor salutări care ți se adresează astăzi, pe ziua celei de-a treizecea aniversări a activității dumneavoastră literare și științifice În lucrarea ta principală, al cărei titlu este astăzi pe buzele tuturor, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Ați făcut o critică exhaustivă a viziunii materialiste asupra lumii pe care o aveam în Rusia, ca într-o țară în care, din diverse motive, dezvoltarea gândirii filosofice a fost întârziată, succes și răspândire semnificativă și prin aceasta ați oferit un serviciu neprețuit întregului rus societate Într-o serie de articole și note ale sale, care au fost întotdeauna citite cu cea mai mare atenție de către toți cei interesați de cele mai înalte întrebări ale gândirii Cu mare putere de spirit și cu o logică invincibilă, ați rezolvat cele mai dificile și importante întrebări cu care se confruntă filosofia modernă, iar toți viitorii cercetători care vor să se ocupe de aceleași subiecte vor trebui să se refere la aceste lucrări ale dumneavoastră Ca profesor, ai crescut mai multe generații de gânditori ruși, iar cei care au avut norocul de a fi considerați printre studenții tăi nu vor uita niciodată prelegerile tale profunde și îndrumările tale, care te-au învățat să gândești independent și cu îndrăzneală și să iubești independent și îndrăzneț gând De asemenea, nu putem uita că tu, nelimitându-te în domeniul unei singure specialități, ai răspuns mereu viu la toate fenomenele literaturii și artei și că

multe întreprinderi literare și artistice și-au avut parte activă în tine Iar Cercul Literar și Artistic, mândru de faptul că te numără în rândul membrilor săi încă de la înființare, repetă încă o dată, în fața reprezentanților săi, acele urări care să-i unească în acest moment pe toți cei prezenți aici: așa că că activitatea ta utilă și glorioasă ca profesor de tineret și ca gânditor care caută noi căi către ceea ce oamenii sunt obișnuiți să numească adevăr Adresa gimnaziului feminin S A Arsenyeva Dragă și Dragă Lev Mihailovici! De sărbătoarea a de ani de la serviciul dumneavoastră pentru știința rusă, cu mare bucurie și în același timp cu conștiința datoriei, vă salută și gimnaziul feminin al S A Arsenyeva În calitate de reprezentant de seamă al științei filozofice, aparțineți în mod firesc Universității și nu este de treaba noastră aici să întindem mâna pentru a vă încununa cu lauri jubiliari Dar aproape Concomitent cu activitățile tale universitare, și activitățile tale pedagogice au început în instituțiile de învățământ secundar, de altfel, în gimnaziul nostru Din ai devenit profesor la Gimnaziul Arseniev Odată cu trecerea timpului, când s-a deschis clasa a VIII-a în ea, ți-ai asumat propria psihologie și o specialitate importantă a literaturii ruse în ea - și de atunci nu a mai ieșit nicio absolvire din gimnaziu care să nu fi trecut prin tine mâinile Dar a fi profesor într-o școală celebră nu înseamnă a fi membru viu al acesteia Numai cel care dedică cele mai bune laturi ale personalității sale activității pedagogice, care poate lumina această activitate cu raza propriei vieți interioare, numai el poate să semăneze cu adevărat și cu succes "rațional, bun, etern" în câmpul bogat al tinerelor generații Și acum ar fi greu să găsești un profesor care să corespundă într-un grad mai mare decât tine idealului tocmai indicat Foștii voștri elevi, care adaugă vocea lor la salutul nostru, vă aduc aici recunoștința lor caldă atât pentru interpretarea profundă și vie a faptelor ficțiunii noastre, cât și pentru lecția de viață pe care au auzit-o în toată învățătura voastră Această lecție este în adevărata și cea mai înaltă umanitate, într-o atitudine blândă și atentă față de persoana umană Inutil să spun că elevii gimnaziului găsesc în tine un profesor condescendent, în ciuda acestui fapt, punându-le însă exigențe mari pentru asimilarea serioasă* a titlurilor științifice Noi, tovarășii tăi din gimnaziu, constatăm cu bucurie că lumina personalității tale strălucește asupra întregului gimnaziu ca instituție De câțiva ani ești Președintele Consiliului Pedagogic al gimnaziului nostru Prin puterea autorității personalității tale, dai posibilitatea gimnaziului să nu simtă multele formalități inevitabile cu care munca școlară este conectată și să-și trăiască propria viață, care a intrat într-un anumit curs cu atâta vreme în urmă Cald și confortabil cu tine, dragă Lev Mikhailovici, iar acest lucru ne face să mulțumim din suflet și călduros pentru tot binele care vine din personalitatea ta și care cade în sarcina gimnaziului nostru Relațiile tale cu tovarășii tăi de la serviciu - să spui "în serviciu" cumva nu se potrivește cu aspectul tău - sunt pline atât de uimitoare moliciune și curtoazie încât pentru fiecare dintre noi imaginea ta este aproape și dragă Ori de câte ori te afli printre noi, simțim influența contagioasă a bunătății tale Este o mare fericire, dragă Lev Mihailovici, să avem în mijlocul nostru o astfel de persoană ca tine, iar noi, profitând de aniversarea ta, considerăm că este de datoria noastră să vă spunem acest lucru și din suflet vă dorim ca pentru mulți în următorii ani nu vei fi doar o podoabă a științei ruse, ci și un bun semănător în domeniul învățământului secundar Adresa Gimnaziului

masculin L I Polivanova Dragă și Dragă Lev Mihailovici! Ziua semnificativă a împlinirii a de ani a activității dumneavoastră științifice este, împreună cu aceasta, un eveniment din viața gimnaziului, care v-a avut cândva elev și v-a avut de mulți ani ca unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai săi Vacanta ta este si o vacanta pentru sala noastra de sport Spre cel mai profund regret al meu, anii i-au luat unul după altul pe aproape toți fondatorii mentorilor tăi: L I Polivanova, N I Shishkin, I V Yanchin, P P Kolosov și V A Fuchs; doar E N Kedrin trăiește sărbătoarea vieții tale împreună cu tine și cu noi Gimnaziul vă întâmpină printre alte instituții, oameni de știință și universități Printre aceștia, ea ocupă o poziție specială, modestă - și, înclinându-se în fața autorității lor și ascultând cu atenție o evaluare cuprinzătoare a activităților tale științifice și educaționale, gimnaziul ți se adresează doar cu o expresie a celei mai sincere recunoștințe pentru faptul că dai ei atentia ta sincera si, fiind ea ca profesor, ii mentii in persoana ta legatura cu gloriosul centru al invatamantului rusesc - cu Universitatea din Moscova - legatura care asa obliga gimnaziul la activitatile sale , Dar apropierea deosebită a gimnaziului de tine, ca de fostul său elev, îi permite să-ți exprime și să spună despre tine un cuvânt care îi aparține numai ei Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Ea, ca o veche martoră a tinereții tale, să-și amintească de primăvara ta, când erau încă în floare acele începuturi ale vieții tale duhovnicești, ale căror roade dau un conținut atât de bogat zilelor noastre Deja în anii de studiu la gimnaziu, ea te-a apreciat ca fiind unul dintre cei mai buni elevi, permițându-ți să menții nivelul de predare ridicat Tu, probabil, nici măcar nu bănuiești, dragă Lev Mihailovici, că directorul și profesorul tău de literatură, L I Polivanov, împreună cu unele lucrări ale elevilor selectați, le-au păstrat cu dragoste pe ale tale Din aceste lucrări ale tinerei tale condei se poate judeca că ai trebuit să justifici marile speranțe care s-au pus asupra ta: și atunci gândul tău serios era îmbrăcat în forme, strict și subtil gândit și deci elegant, Iată, de exemplu, ce definiție dați Sunteți într-unul dintre eseurile cool despre conceptul de "binefăcător al omenirii" "Numim un binefăcător al rasei umane care, după ce a ieșit din limitările existenței sale individuale, crezând în viața și bunăstarea sa în viața și bunăstarea omenirii sau, cel puțin, considerând beneficiul său personal inseparabil de beneficiul comun, a manifestat în mod activ această convingere, punându-se în fruntea altor oameni pentru realizarea unui bine comun Descriind egoismul, îi oferi în același timp o evaluare etică devastatoare: "Egoismul unilateral, ridicat la principiul comun al vieții, este contrar naturii umane Un om, închis în sine, nu are forță interioară, nici energie, ceea ce este necesar pentru a putea face ceva semnificativ Într-un alt eseu, oferiți o imagine istorică coerentă a dependenței culturale a noii Europe de lumea antică: "Dacă triburile sălbatice din Europa de Nord", scrieți, "nu ar lua roadele civilizației antice, victoria lor asupra Romei ar fi rămas o distrugere inutilă și nu ar fi ieșit niciodată din starea de sălbăticie primitivă În fața creștinismului, primind de la civilizația greco-romană religia și conceptele lor morale, în fața sistemului urban, primind oportunitatea dezvoltării economice; primind in filosofia antica si stiinta antica inceputurile unei noi filozofii Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ și știință nouă; primind în arta antică temelia unei arte noi și primind în cele din urmă în mod constant în limbile clasice cel mai bun instrument de dezvoltare spirituală, lumea

nouă a primit în lumea antică toți germenii cu care se poate mândri acum Desigur, Lev Ivanovici a trebuit să păstreze astfel de lucrări ale elevului său, văzând în ele roadele pe deplin coapte ale preceptelor sale și ale școlii sale Mentorii tăi știau cât de puternic funcționează gândul tău, gândul tău filozofic și atunci și știau că în numele lui s-a înființat ferm prietenia ta ideală cu tânărul Vladimir Solovyov, marcată de sigiliul creativității filozofice Dacă nu ar exista studenți din familii atât de luminate precum familia Lopatin, poate înfățișarea gimnaziului, spiritul lui ar fi fost altul Astfel de elevi erau dragi gimnaziului Ea însăși abia atunci și-a început activitatea și și-a determinat principiile pedagogice: susceptibilitatea profundă și înălțimea cercetărilor spirituale ale primilor ei elevi au înălțat spiritul fondatorilor gimnaziului înșiși și i-au dus În legendele și analele gimnaziului, tu și tovarășii tăi trăiești, într-adevăr, ca "eroi ai generației mai vechi", făcându-și mândria în zorii existenței sale Fascinat de elevii săi, gimnaziul s-a considerat îndreptățit să pună idei îndrăznețe care depășesc căile obișnuite ale școlii: și-a testat puterea în domeniul artei teatrale serioase - în domeniul tragediei și al comediei înalte, iar după aceasta, tu, împreună cu alți camarazi talentați din gimnaziu au marcat începutul succesului Cercului Shakespeare, cunoscut cândva la Moscova Desigur, cunoscători atât de subtili și stricti ai artei în general și ai artei teatrale în special, cum ar fi liderii tinerilor shakespearieni, L I Polivanov și S A Yuryev, astfel de judecători nu ar fi îndrăznit să promoveze pe scenă interpretarea interpreților pieselor marelui Shakespeare, dacă acești interpreți nu ar fi posedat cu adevărat o organizare artistică Și tu, Lev Mihailovici, jucând cele mai versatile roluri - de la poeticul contemplativ Lorenzo până la vulgarul și iubitor de sine Malvolio, de la politicianul viclean al regelui Henric al IV-lea până la raționorul miope Polonius, de la răul și insidiosul Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Iago, pentru binevoitorii, plini de umor ai lui Menenius Agrippa, au fost un interpret indispensabil al celor mai responsabile roluri Iar dreptatea cere să spui că cel mai bun rol al tău nu a fost rolul insidiosului Iago, ci al inspiratului filozof uman Lorenzo și al amabilului patrician Menenius Agrippa: în aceste roluri ai întruchipat trăsături legate de tine: aspirația gândirii dincolo de pământesc și irezistibil mulțumire; și, bineînțeles, doar un adevărat cunoscător al forței minții și al demnității umane ar putea înfățișa atât de subtil și satiric întregul gol al viziunii vulgare asupra lumii a obsechiului curtean Polonius Amintindu-și această perioadă interesantă, gimnaziul, în jurul căruia s-au unit shakespearianii, dorește să-ți arate ce satisfacție nobilă a trăit, admirând înflorirea treptată a puterilor tale spirituale Acum vede în tine o prietenă credincioasă a ei, pe care ea însăși nu-l va trăda; vede în tine un consilier sensibil, luminat și experimentat în viață în treburile ei: și cu cât sunt mai serioși, cu cât sunt mai responsabili, cu atât are nevoie de participarea ta Și studenții tăi văd în tine un profesor care îi demnește cu cuvântul său științific și artistic: și cu cât studentul este mai bogat, cu atât este mai aproape de prototipul studentului creat de tine, cu atât mai mult se lasă dus în acea zonă înaltă de gândire filozofică, pe care deja o slujești atât de glorios la de ani Dumnezeu să-ți dea mulți ani să fii ceea ce știința te cunoaște, ceea ce a luminat Moscova și gimnaziul lui L I Polivanova, care te iubește cu drag, știe Adresa celor rămași la Departamentul de Filosofie a Universității din Moscova Dragă și Dragă Lev Mihailovici! În ziua celei de-a -a aniversări a activității dumneavoastră

științifice, cei rămași la Departamentul de Filosofie a Universității din Moscova vă aduc sincere felicitări și profită de ocazie pentru a vă exprima profunda recunoștință față de dumneavoastră, în calitate de profesor și profesor În fața ta, dragă Lev Mikhailovici, suntem obișnuiți să vedem un filozof și profesor de filozofie în cel mai bun sens al acestor cuvinte În cel mai înalt Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ gânditor independent și independent, care pune și rezolvă în mod unic cele mai dificile întrebări ale științei filozofice! Cu toate acestea, ați fost întotdeauna complet străin de orice parțialitate și despotism al gândirii, care îngrădesc atât căutarea liberă a tinerilor cercetători Atitudinea ta surprinzător de atentă față de gândul încă fragil al elevilor tăi și participarea grijulie la fiecare manifestare vitală a acestuia servesc ca o expresie directă a credinței tale în rațiune, ca "element liber", în rațiune, "care ea însăși se va opri acolo unde sfera finalurile evidente și logic probabile", și care "nu tolerează barierele stabilite din exterior" Această credință în puterea și demnitatea minții este simțită în mod viu de noi în toate prelegerile și lucrările dumneavoastră științifice, care au fost întotdeauna pentru noi un înalt exemplu de completitudine cuprinzătoare și profunzime de gândire! Activitatea ta filosofică este pentru noi toți un exemplu viu de căutare dezinteresată și pătrunzătoare a adevărului și vom păstra pentru totdeauna amintirea studiilor noastre cu tine, care au fost pentru noi o sursă abundentă de gânduri noi și au trezit în noi o disponibilitate pentru lucrări științifice în continuare Permite-mi să-ți urez, dragă Lev Mihailovici, încă mulți ani de putere și vigoare pentru a sluji acelei mari cauze a culturii spirituale superioare, căreia ți-ai dat viața și căreia i-ai prestat deja servicii atât de neprețuite Adresa studenților cursurilor superioare pentru femei de la Moscova, absolvite în Dragă și dragă profesor! Permiteți-ne nouă, foștilor dumneavoastră ascultători, la cea de-a -a aniversare a activității dumneavoastră științifice, să ne alăturăm numeroaselor voci care vă salută astăzi Nouă, primii absolvenți ai cursurilor superioare, ne este deosebit de drag faptul că, fiind o campioană constantă a învățământului superior pentru femei, încă din primul an de înființare a cursurilor noastre, ați luat parte activ la viața lor științifică, oferindu-le munca și timpul tău Dorim să vă mulțumim pentru sentimentele bune pe care le-am trăit Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ la prelegerile tale: tineri și nepricepuți, de pe banca școlii, am venit la cursuri cu o sete profundă de adevărate cunoștințe științifice, iar în tine am întâlnit un profesor care a fost mereu gata să răspundă aspirațiilor noastre; fiecare dintre noi v-a abordat cu îndrăzneală cu fiecare îndoială și întrebare apărută, destul de siguri că vom găsi de la voi o atitudine atentă și serioasă Neadaptandu-ne la pregătirea noastră scăzută pentru percepția cunoștințelor filozofice, ați afirmat strict științific pe ale dvs bineînțeles, învățându-ne să gândim abstract La început oarecum stânjeniți de seriozitatea neobișnuită a învățăturii tale pentru noi, însă, treptat, ne-am obișnuit Cu expunerea ta armonioasă a sistemelor filozofice, ne-ai dus în lumea idealurilor strălucitoare, ne-ai învățat să iubim filosofia și să cunoaștem acea bucurie și plăcere, pe care doar gândirea abstractă le poate oferi Pentru toate aceste lucruri strălucitoare și bune pe care ni le-ați oferit și care va rămâne pentru totdeauna una dintre cele mai bune amintiri ale noastre, vă aducem, dragă Evgeny Mikhailovici, mulțumiri din suflet Adresa participanților la seminarul psihologic al Universității din Moscova Dragă și Dragă Lev Mihailovici! Numele tău este indisolubil legat de înflorirea filozofiei

originale ruse, iar noi, membrii Seminarului Psihologic, știam lucrările tale chiar și în afara universității Ei atrag prin claritatea și profunzimea lor cristalină, dar doar o senzație directă a personalității tale spirituale ne-a dezvăluit esența interioară a filozofiei tale, a dezvăluit ceea ce te face liderul spiritual al tuturor studenților tăi Discursurile tale inspirate și gânditoare ne-au spus că toate criticile tale, toate apelurile tale sunt manifestarea unui impuls puternic și altruist care ne-a subjugat întreaga viață adevărului viu și etern Ai învățat că "trebuie să apară o nouă perspectivă, liberă de tendințe contradictorii asupra cărora nu ne putem ridica" și am înțeles că ți-ai îndreptat toate energiile spre slujirea acestui adevăr care vine Ai declarat odată pentru totdeauna un război fără milă Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ la orice dogmatism și orice inerție ideologică, în orice forme impunătoare ar putea apărea, și prin exemplul lor ne-au îndemnat constant "să nu căutăm soluții gata făcute, ci să gândim și să decidem singuri" În această căutare sinceră și liberă a adevărului, în această ură sfântă a tuturor idolilor, în acest patos recunoscător, cu adevărat filozofic, captivant și unitor, am văzut și continuăm să vedem cel mai valoros, cel mai frumos dintre tot ce dăruiți Nu putem spune cât de drag ne este un astfel de lider, nu vă putem aduce cea mai profundă recunoștință pentru acea perlă prețioasă a libertății spirituale pe care ne-ați dat-o Fie ca cel liber, sincer și glorios căutător al adevărului să trăiască mulți și mulți ani! ' Adresa studenților voluntari ai Universității din Moscova Dragă și dragă profesor - Lev Mihailovici! Delegația femeilor voluntare a Universității din Moscova vă salută în ziua celei de-a treizecea aniversări a activității dumneavoastră științifice și vă aduce felicitări, exprimându-și dragostea și recunoștința arzătoare față de dvs pentru atitudinea infinit de bună și corectă față de studentele Universității din Moscova, pentru recunoașterea drepturilor lor la știință, purtătorul strălucit pe care suntem astăzi și îl onorăm sincer în persoana ta Să dea Dumnezeu, dragă Lev Mihailovici, ca activitatea ta științifică să dureze mulți, mulți ani pentru a fi mândria dragei noastre universități! Discurs de răspuns de L M Lopatin Cea de-a treizecea aniversare este un moment foarte serios și chiar teribil pentru cei care sunt destinați să-l experimenteze El, ca o lovitură formidabilă a unui clopoțel, te face să te aduni în interior, să te concentrezi, să privești cu atenție înapoi Viața se trăiește, înainte, dacă rămâne ceva, atunci puțin; s-a facut deja o fapta importanta, se pronunta judecata asupra ei! Există motive să scuturați lucrurile și să vă uitați în trecut Și ce gânduri neliniștite și jale se trezesc în suflet: cât de curând toate întrebările filozofiei KP III Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ a fulgerat cât de puțin s-a făcut și, în același timp, cât de mult s-a făcut de prisos și în zadar; se ridică durerile de conștiință și mușcă dureros Și așa, când într-un asemenea moment auzi un cuvânt cald și amabil de încurajare și consolare, parcă ar arăta de fapt, deși în forme foarte exagerate, că în viața trecută nu totul era rău, că era ceva practic și chiar bun în ea , oferă o mare liniște sufletească și nu știi cum să mulțumești pentru asta Trebuie să mulțumesc cu atât mai mult că soarta mea în viață a fost foarte modestă Activitatea mea filozofică a fost singură Viziunea mea asupra lumii era prea departe de opiniile majorității; problemele pe care le-am pus, cu atât mai puțin soluțiile pe care le-am propus pentru ei, i-au jignit pe puțini Am avut mulți prieteni buni și apropiați, dar timp de mulți ani au existat foarte puțini oameni care

aveau gânduri asemănătoare în filozofie Nu am fost deloc surprins de acest lucru: nu putea fi altfel în toată starea de fapt Desigur, am crezut în ceea ce am predicat și, prin urmare, am crezut în triumful final al ideilor mele Dar m-am gândit că nu vor triumfa foarte curând, cel puțin nu în timpul vieții mele Întreaga mea speranță era că voi aduce ceva de la mine pentru acest viitor îndepărtat și că, poate, atunci voi fi amintit cu o vorbă bună Pe de altă parte, mi s-a părut că, dacă sunt înșelat judecându-mi părerile și ele constituie una dintre erorile filozofice care au fost atât de numeroase în istorie, atunci este mai bine să nu câștige niciodată popularitate: atunci vor fi mai puține păcătuiește asupra mea În general, am scris mai mult pentru un cititor imaginar, ideal L-am luat cu asalt, folosind întregul arsenal al diverselor mele dovezi Și mi s-a părut că suntem mulțumiți unul de celălalt: cititorul ideal este îngăduitor Și acum stau aici în fața acestei strălucite adunări, unde văd atâtea chipuri dragi mie și unde s-au adunat la Moscova reprezentanți ai unor instituții atât de venerabile, iubite și respectate de mine Aici sunt reprezentanți ai Universității din Moscova și ai Facultății de Istorie și Filologie, aici este Societatea Psihologică, reprezentanți ai cursurilor superioare, adjuncți ai Societății: Iubitorii de literatură rusă, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ O Testori ai naturii, Societatea de Matematică, Societatea de Juridic, Societatea Neurologilor și Psihiatrilor, Societatea Religioasă și Filosofică, Lucrătorii Presei Periodice, Cercul Literar și Artistic, Editura "Pupi" / revista "Logos", aici sunt reprezentanți ai gimnaziilor dragi mie, de care toată viața mea este legată, și aici sunt atât de mulți elevi și elevi dragi mie, atât foști cât și prezenți, atât la universitate, cât și la cursurile superioare, și la gimnazii Și mi s-au spus atâtea lucruri bune, uneori destul de nemeritate Ce pot să spun la toate acestea? Nu pot decât să mă înclin și să spun: mulțumesc! * Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " ANUNTURI, AN ediția XXIII Abonament deschis pentru XXI "- pe ediția jurnalului Λ "VESTNIK EDUCATION" Revista își propune să clarifice problemele educației și creșterii pe baza pedagogiei științifice, în spiritul societății, al democrației și al liberei dezvoltări a individului În acest scop, revista urmărește dezvoltarea ideilor pedagogice, starea actuală a educației și educației în Rusia și în străinătate și oferă recenzii sistematice ale cărților nou publicate despre pedagogie, științe naturale, științe sociale, reviste pentru copii, cărți publice și pentru copii, si altii În plus, revista conține articole de știință de popularitate despre diferite ramuri ale cunoașterii și artei, eseuri literare și pedagogice, povești, memorii și așa mai departe Colaboratori la revista: Doctor in Filosofie V Henri (Victor Henri), I Aikhenvald, A D Alferov, prof V M Arnoldi, Dr D D Bekaryukov, acad V M Bekhterev, Yu A Bunin, acad II A Bunin, prof A V Vasiliev, V P Vakhterov, K N Wentzel, A Veselovsky, prof R Vipper, Pr -Conf A V Gorbunov, S G Grigoriev, A E Gruzinsky, A G Dauge, E A Zvyagintsev, A A Ivanovsky, prof V N Ivanovsky, Pr -Conf univ N A Ivantsov, Dr V, E Ignatiev, prof N A Kablukov, prof I A Kablukov, prof M M Kovalevsky, I S Kogan, Dr V V Korsakov, prof I M Kulagin, Pr -Conf univ M Lakhtin, E I Lozinsky, A I Pototsky, Pr -Asoc P I Lyublinsky, P Melgunov, prof I I Mechnikov, N Mirovici, H F Mihailov, prof A I Nechaev, N M Nikolsky, acad D N Ovsyaniko-Kulikovsky, prof I G Orshansky, prof A I Pavlov, prof A A Radtspg, G Rokov, S F Rusova, P N Sakulin, Pr -Asoc E D Sinitsky, L D Sinitsky, S G Smirnov, N V Speransky, B I Syromyatnikov, V Ya Ulanov, G A Falbork, prof A t Fortunatov, L B Khavkina-Hamburger, V N Khoprov, V I

Charnolusky, N V Cehov, Prinț D I Shakhovskoy, prof F F Erisman, Dr Vl I Yakovenko, V E Yakushkin, E II Yanzhul, acad I I Yanzhul și mulți alții Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară revista nu este publicată); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: pe an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, în jumătate de an ruble; cu expediere in strainatate p k ; pentru persoane insuficiente, pretul pe an cu si fara livrare - p Se acceptă abonament: în biroul redacției (Moscova, Arbat, strada Staro-Konyushenny, casa nr), în toate instituțiile poștale și telegrafice poștale și în toate librăriile mari din ambele capitale gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru la reviste este deschis:) "YOUNYA RUSIA" ("CITIREA COPIILOR^") revistă lunară ilustrată pentru familii și școli PUBLICARE ANUL Revista este admisă să extragă, prin abonament prealabil, în biblioteca studențească a instituțiilor de învățământ secundar, din oraș, conform Regulamentelor din , în școală și în sălile de lectură și bibliotecile publice gratuite În anul p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p În , revista "Rusia tânără" ("Lectură pentru copii") oferă tuturor abonaților: CĂRȚI LUNAR, care includ: a) povești, povești și basme; b) poezii; c) eseuri și biografii istorice; d) articole științifice de popularitate; e) fotografii din portrete ale unor oameni remarcabili, din picturi ale unor artiști celebri etc) Frunza Jtjmrrattì", revistă pentru educatori și profesori populari · EDIȚIA ANUL p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p Revista apare de ori pe an, în cărți de până la coli PREȚ DE ABONAMENT pentru ambele reviste p timp de un an cu transport, fara transport p ADRESA EDITORIALĂ: Moscova, B Molchanovka, d Nr Abonamentele sunt acceptate și în toate librăriile cunoscute Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Anul XVIII anul XVIII În Jnui Mningvrpva Yuitncii" vor fi publicate lunar, cu excepția lunilor iulie și august, în cărți de aproximativ de file Anul abonamentului începe în ianuarie "Jurnalul" publică:) Legalizări și ordine ale guvernului, ordine și circulare către departamentul M IO ;) Articole despre istoria, teoria și dezvoltarea practică a dreptului și a procesului judiciar, în special civil și penal;) Trecere în revistă a practicii judiciare curente, extrase sistematice din deciziile cetățenilor și infractorilor Cas D-ov și Adunarea Generală a Senatului de Guvernare;) Recenzie literară: recenzii critice de cărți și broșuri noi, rusești și străine, bibliografice index al literaturii juridice, rusă și străină;) Revizuirea legislației străine: informații despre noi legi și proiecte de lege în state străine;) Scrisori din Anglia;) Revizuire a revistelor străine Taxa de abonament ruble pe an cu livrare și redirecționare Funcționarii, atunci când se abonează prin trezorieri, beneficiază de un plan de rate de până la rublă pe lună, cu scopul ca toată plata să fie efectuată în primele luni ale fiecărui an Toți ceilalți abonați, atunci când se abonează exclusiv la Biroul principal, beneficiază de un plan de rate de până la ruble pe lună, astfel încât întreaga plată să fie efectuată în primele patru luni ale fiecărui an Candidați pentru posturi în departamentul judiciar, persoane plecate la universități pentru a se pregăti pentru o profesie, precum și studenți ai Universităților Imperiale și ai Liceului Juridic Demidov, absolvenți ai Școlilor Imperiale de Drept și Alexandru Sediul central , ruble pe an Cărțile individuale se vând pentru rublă, cu anexe pentru ruble Librăriile beneficiază de o reducere de % pentru acceptarea abonamentelor și reclamelor și de o reducere de % la vânzarea cărților

individuale Sediul principal: Librăria M M Stasyulevich, Sankt Petersburg, Insula Vasilevsky, linia , Anunțurile pentru tipărire în "Jurnal" sunt acceptate la Biroul Principal cu o taxă de ruble pe pagină și ruble pentru jumătate de țară Redacția "Jurnalului Ministerului Justiției" se află în Sankt Petersburg, pe strada Ekaterininskaya, în clădirea Ministerului Justiției ' Editor V Th Deryuzhinek Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis (AN VIII EDIȚIE) PENTRU REVISTA LUNAR ILUSTRATA PENTRU COPII "FAMILIA despre SCOALĂ / G Revista este destinată în primul rând copiilor de vârstă mijlocie (- ani), care au încă puțin acces la reviste mai vechi care există la noi În același timp, "Familie și școală" își propune să se aplice în mod egal atât intereselor copiilor care studiază în clasele inferioare ale instituțiilor de învățământ secundar, cât și înțelegerii elevilor din școlile publice primare "Familie și școală" se compune din cărți lunare ale revistei și cărți separate ale "Bibliotecii de familie și școală" PREȚ DE ABONAMENT pentru cărți "Familie și școală" și pentru cărți "Biblioteci pentru familie și școală": cu livrare și expediere ruble cop intr-un an Fără livrare la Moscova ruble În străinătate ruble Abonament pe șase luni p k (acceptat exclusiv în redacţie) Abonamentul fără livrare este acceptat la Moscova: în redacție, în biroul lui N Pechkovskaya și în librăria lui I Karbaspikov Editorii au seturi complete ale revistei pentru anii precedenți: , , și - ruble fiecare, S-on- ruble fiecare Revista pentru a fost complet epuizată Un număr de probă al revistei este trimis de la redacție pentru trei ștampile în șapte puncte gg profesorilor care doresc să citească revista primesc un număr de probă gratuit Abonații din afara orașului pot aplica direct la redacția revistei "Familie și școală": Moscova, str Goncharnaya, bld Editor-Editor Vl Lvov ANUL AL TREILEA DE EDIȚIE ABONAMENT ACCEPTAT PENTRU ON "întrebări tJLpaea", revistă de jurisprudență științifică, publicată cu cea mai apropiată participare a: A S Alekseva, A E Vormea, P V Gidulyanova, A I Elistratova, B A Kistyakovsky, I A Kistyakovsky, S A Kotlyarevsky, P I Novgorodtsev, G S Feldsteln, A L Forshteter și V Khvostov Problemele de drept apar de patru ori pe an în cărți de aproximativ zece file: în februarie, mai, octombrie și decembrie Prețul abonamentului: ruble pe an cu poștă și livrare Prețul unei cărți separate este de ruble Adresă editorială: Moscova, Kaloshin per , d Nr Editor-editor G S Feldshtein, Biblioteca "Runivers " ANUNTURI DESCHIS PE LUNG "Buletinul teologic" anul (Douzeci și unu de an de publicare) În , Academia Teologică din Moscova va continua să publice Buletinul Teologic pe aceeași bază, conform următorului program: I Opere ale Sfinţilor Părinţi în traducere rusă (Sf Maxim Pspovid-vpka) II Cercetări originale și articole despre științe teologice, filozofice și istorice, care în cea mai mare parte sunt lucrări ale profesorilor Academiei III Din viața modernă: o trecere în revistă științifică și teologică a celor mai importante evenimente din viața bisericească a Rusiei, a țărilor ortodoxe orientale, slave și vest-europene IV Cronica vieții academice: rapoarte despre disputele de master, despre aniversările academice, despre activitatea societăților și cercurilor academice științifice și despre diverse schimbări în viața externă și internă a Academiei noastre V Bibliografie, recenzii și critici ale noutăților remarcabile ale literaturii teologico-filosofice și bisericești-istorice ruse și străine VI Cereri în care se vor tipări protocoalele Consiliului Academiei pe anul Ca organism academic, Buletinul Teologic se va strădui să mențină un anumit caracter, strict științific, punându-și ca sarcină dezvoltarea acelor chestiuni de

cunoaștere religioasă de interes științific, teoretic modern, precum și a celor care sunt propuse de modernul viata religioasa PĂRȚILE A TREIA ȘI A PATRA vor fi oferite abonaților săi în ca anexă la jurnalul Buletinul Bogoslovsky Profesor de creație Efraim Sirul" Prețul abonamentului pentru "Buletinul Bogoslovski" împreună cu aplicația și părți din lucrările lui Ven Efrem Sirul opt ruble cu poștă Notă Șapte ruble fără poștă, zece ruble în străinătate Este permis un abonament la jurnal fără apendice (prețul este de ruble) Rata pentru doi termeni este permisă: la abonament ruble iar la iulie, ruble; pentru cei care s-au abonat la jurnal fără un plan de rate al aplicației: la abonare frecați iar la iulie, ruble Pentru schimbarea adresei copeici w Notă Abonații Buletinului Bogoslovski din toate edițiile redacției beneficiază de o reducere de până la %, în funcție de mărimea comenzii Adresa redacției: Sergiev Posad, provincia Moscova, în redacția Buletinului Teologic * Editor de comenzi prof N Zaozerekii Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis pe "Vladikavkazskiy Listok" Ziarul va fi publicat de la ianuarie în orașul Vladikavkaz în formatul și programul marilor ziare provinciale, cu participarea forțelor literare locale și metropolitane Preț abonament cu livrare și expediere: Timp de un an - ruble , timp de luni - ruble k , timp de luni - ruble, timp de lună - de copeici În străinătate de două ori -Este permisă plata amânată Prețul unui număr separat este de copeici Adresa redacției, biroului și tipografiei: Vladikavkaz, strada Groznenskaya, casa lui Vakhtangov, nr Editor-editor A G Gabisov În , publicarea (anul) a REVISTA ' "RAPORTUL DUMEI ORAȘULUI MOSCOVA" Revista este publicată de două ori pe lună în cărți de la la buc foi și este împărțit în două departamente, cu câte camere: un departament general dedicat dezvoltării problemelor vieții urbane în Rusia și în străinătate și un departament oficial de referință cu o aplicație gratuită "Departamentul medical și sanitar" Departamentul General Departamentul de birou-drept Ambii au plecat Timp de luni ruble kop rub kop frecați - La " " " -j" " "-" " " " " " " " - " " " - " "η " - " " Primăria publică lunar revista "On- Administrația orașului Yeskovsky publică lunar o revistă "Educația poporului", dedicată problemelor educației școlare și extrașcolare și educației fizice Prețul revistei este de ruble in an si I p k timp de luni, cu livrare si expediere (SE ACCEPTĂ ABONAREA: Moscova, Consiliul Local, Voskresensk, piața, clădirea Dumei Tel - Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU la revista ilustrată literară și de știință populară pentru copii mai mari "ÎNîmprejurimi" XVII an de publicare În , "VSHODY" va fi publicat de H N Morev; componența personalului, spiritul și direcția revistei rămân aceleași Aprobat de Comitetul Academic al Ministerului Învățământului Public în instituțiile de învățământ secundar și inferior, sălile publice de lectură gratuite și bibliotecile Aprobat de Direcția Principală a Instituțiilor Militare de Învățământ și inclus în catalogul de cărți pentru lectură elevilor corpului de cadeți Prețul abonamentului cu transport și manipulare: timp de un an în Rusia ruble; pa y g ° Da p k ; pentru al -lea an p k ; pa luna k ; în străinătate p Se acceptă abonamente: în biroul revistei, Sankt Petersburg, Kalashnikovsky pr , , într-o librărie sub firma II Fenu and Co , Nevsky Prospekt, și în toate librăriile cunoscute Editor-editor N Morev Scoala II VIATA (al doilea an de publicare) Singurul ziar săptămânal socio-pedagogic cu suplimente lunare Abonamentul pentru este deschis Anexele, nu mai puțin de de coli tipărite în volum, vor acoperi problemele educației și educației propuse de viața actuală Printre aplicații se numără: "Emile secolului

al XVIII-lea" - Rousseau, "Probleme ale lecturii copiilor" - Volgaeta, "Dezvoltarea oamenilor și dezvoltarea personalității" - Natorp - lucrări necesare fiecărui profesor și fiecărei familii educate Ziarul se publică după următorul program:) Articole despre: a) organizarea școlară și legislația școlară, b) teoria și practica pedagogică generală) Articole pe diverse probleme de educație și educație) Feuilleton, care caracterizează în principal viața interioară a școlii sau popularizează diverse aspecte ale cunoașterii) Imprimare prezentare generală) Cronica educaţiei; activitățile instituțiilor legislative, guvernamentale etc ■) Cronica vieții școlare în Rusia și în străinătate) Revizuirea literaturii speciale și străine) Departamentul de referință) Anunturi Sub conducerea generală a lui G A Falbork Prețul abonamentului? Pentru un an m m Cu livrare la Sankt Petersburg și expediere către orașele Imperiului ruble frecați frecați Pentru elevii din școlile primare, sunt permise rate: la abonare, ruble, până la februarie, până la martie, până la aprilie și până la mai - p Abonamentul este acceptat la Biroul Principal, Sankt Petersburg, Kabinetskaya, d Nr , în toate ext -tel birouri si in solid carte magazine Anunțurile sunt acceptate de biroul principal la un preț: o linie non-pareil în fața textului - k , în spatele textului - k Editori: N V Mashkov și G A Falbork Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE DESPRE EDIȚIA REVISTEI Credință și Rațiune în Revista Credință și Rațiune intră în al -lea capitol al existenței sale conform programului anterior și cu aceeași direcție științifică și apologică teologică și filozofică Chemat să slujească sub steagul ortodoxiei, patriotismului și poporului rus, va rămâne fidelă direcția sa în Revista este publicată în cărți separate de două ori pe lună, cu nouă sau mai multe coli tipărite în fiecare carte, adică ediţia anuală a revistei este formată din de numere cu un text de conţinut teologic şi filosofic de peste de coli tipărite Preţul pentru o publicație anuală în Rusia este de ruble, iar în străinătate ruble * cu transport Nu este permisă plata întârziată a banilor Se acceptă abonamente: în Harkov: în redacția revistei "Credință și rațiune" la Seminarul Teologic din Harkov, în filialele Harkov ale "Noului Timp", în toate celelalte librării din Harkov și în biroul "Harkov" Gazeta Provincială"; la Moscova: în biroul lui N Pechkovskaya, linii Petrovsky, în librăria II D Sytin, în Sankt Petersburg: în librăria Tuzov, Gosti, dv , nr În alte orașe al Imperiului, abonamentul la revistă este acceptat în toate birourile cunoscute ale New Time ANUL TREI Abonament deschis la revista din PSIHOTERAPIE Trecerea în revistă a problemelor de tratament psihic și PSIHOLOGIE aplicată! revista publicată cu participarea M M Asatiana, A N Bernshtein, Y V Kannabyh, N E Osypov, O B Feldman, editată de N A Vyrubov Revista apare în șase cărți pe an, nu mai puțin de trei foi fiecare Prețul abonamentului pentru un an cu livrare și expediere este de patru ruble, în străinătate - cinci ruble Prețul unei cărți separate este de de copeici Abonamentele se acceptă la biroul redacției "PSIIHOTERKhSHII": Moscova, Tverskaya, Tel - Articolele în colete la comandă se solicită a fi trimise la adresa redacției Autorii articolelor originale publicate în revistă primesc gratuit de reeditări Fiecare carte trimisă la redacție va fi anunțată în numărul următor al revistei Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul este deschis pentru pe jurnalul religios-filoeo-ştiinţific "TEOSOFIA VESTNIK" (al -lea an de publicare) PROGRAM JURNAL:) articole, atât originale, cât și traduse, despre teosofie, despre studiul comparat al religiilor, ocultism, studiul forțelor psihice ascunse în natură și în om, despre psihologie și alte ramuri

ale cunoașterii;) informații despre mișcarea teosofică din Rusia și din străinătate și despre alte mișcări spirituale și sociale conexe;) biografii ale unor reprezentanți de seamă ai viziunii teosofice asupra lumii și ale personalităților publice;) catedra artistică și literară, ca reflectare în arta viziunii teosofice asupra lumii;) recenzii ale cărților depuse la redacția revistei, pe probleme de teosofie, psihologie etc ;) departament de referință, întrebări și răspunsuri la întrebările abonaților Jurnalul a fost publicat în a -a zi a fiecărei luni, în cărți în formatul °, nu mai puțin de cinci coli tipărite fiecare, sub conducerea lui A A Kamenskaya, cu participarea Annie Besant, Dr Rudolf Steiner, Alba, P N Batyushkov, N K Boyanus, N Bronitskaya, A Dapa, A F Velts, Wend, A V Garder, I Gernet, M Kamenskaya, E M, Kuzmina, E Ivchak, L Likhacheva, II Mandziarli, E Pisareva (E II), V II Pushkina, M Stanyukovich, D Strandena, N A Trofimenko, B Φ , A V Unkovskaya, P D Uspensky, N I Eressi și alții În timpul a două luni de vară (iunie și iulie, revista nu este publicată În cursul anului este planificată publicarea următoarelor articole: "Fundamentals of Ethics" de A Besant, "Theosophy and Modern Trends in Science and Sociology by Dr Rudolf Steiner", Vedanta Saray, traducere din sanscrită de I Mandziarli, " Clairvoyance" de C Leadbeater și traduceri din lucrările lui A Sivett, G Olcott, D Mead, articole despre studiul comparat al religiilor (original și tradus) și o serie de articole originale ale personalului Colegiului de redacție privind probleme de artă, pedagogie, filozofie și alte departamente PRET rub pe an cu livrare și expediere în cadrul Imperiului Rus Rata este permisă: pentru y g ° Da - ruble de copeici, timp de luni - ruble k Separat Nr kop Pentru schimbarea adresei de la un oraș la un oraș - de copeici, de la un oraș la un nerezident și înapoi de la un nerezident la un oraș - de copeici Abonamentul în străinătate este acceptat doar pentru un an, prețul este de ruble Abonament pentru nerezidenți doar prin Redacție Abonamentul de oraș este acceptat la Biroul Colegiului Editorial (Sankt Petersburg, Ivanovskaya, , ap) zilnic, cu excepția zilelor de sâmbătă și sărbători, de la - ore zi și duminica între orele - zi, precum și în toate librăriile mari Abonamentul anual în rate fără majorare de preț este permis doar până la ianuarie În scop editorial, editorul primește personal miercurea de la orele - după-amiaza Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE, la intalnire L N Tolstoi Ediția Alexandrei Lvovna Tolstoi Urmând instrucțiunile date de Lev Nikolaevici Tolstoi, ziua sa, Alexandra Lvovna, s-a angajat la publicarea lucrărilor sale de artă rămase după el, neîncă în tipărire ' Venitul net din această publicație va fi utilizat de către editor în conformitate cu voința lui Lev Nikolaevich Această ediție va cuprinde următoarele povești, drame și lucrări neterminate: Hadji Murad - Părintele Serghie -Diavolul -Cupon fals -După bal are toate calitățile -Însemnări ale nebunului -Nu există vinovat în lume, - Cine sunt ucigașii? - Însemnări ale lui Fiodor Kuzmich - Introducere în istoria mamei Această ediție va fi publicată prin abonament, într-un număr limitat de exemplare, și va consta din trei volume elegante de format mare, pe cea mai bună hârtie, cu portrete și autografe ale lui Lev Tolstoi Volumul I va fi publicat la noiembrie , volumul I la decembrie și volumul III la ianuarie Prețul pentru trei volume este de șase ruble, cu un praz frecați cop Rata este permisă: la abonament ruble iar la primirea primului volum, restul de ruble Se acceptă abonament: Moscova, Kuznetsky most, dom kn Gagarin, ap , biroul de publicații al lui A L Tolstoi și în toate cărțile importante magazine Abonamentul la ziare pentru este deschis ΞΞΞΞΞ PRIAMURIE ΞΞΞΞΞ Pleacă zilnic în

Khabarovsk Ziarul este dedicat protejării intereselor Orientului Îndepărtat al Rusiei (regiunile Amur, Primorye, Sahalin și Kamchatka), ale căror probleme sunt studiate și discutate pe paginile sale O atenție deosebită este acordată problemelor din Orientul Îndepărtat străin (Manciuria, Mongolia, China, Coreea, Japonia, America) Toate problemele regionale locale sunt considerate în strânsă legătură organică cu sarcinile naționale și nevoile publice ale patriei noastre, a cărei viață ziarul o urmărește îndeaproape PREȚUL DE ABONAMENT ESTE ANTERIOR În Khabarovsk • cu livrare Timp de luni - - " " - " " - " " unsprezece - Se acceptă abonament: în redacție (Khabarovsk, Popovskaya,) și în toate instituțiile poștale și poștale-telegrafice ale imperiului Taxa pentru reclame: pentru linia petit in fata textului copeici, in spatele textului copeici, in mijlocul textului copeici Repetați reducerea Ziarul este tipărit în propria tipografie, dotată cu mașini de tipărit Biblioteca "Runivers " ANUNTURI П ABONAMENT ACCEPTAT pentru - , la revista lunară (organul reformei pedagogice) Vzh EDUCAȚIE GRATUITĂ -; editat de I Gorbunov-Posadov Pentru profesori și părinți din mediul urban și rural Scopul revistei: de a dezvolta întrebări despre o astfel de educație și educație, care se bazează pe autoactivitate, pe satisfacerea nevoilor libere ale copiilor și tinerilor și pe munca productivă, ca bază necesară vieții , Programul jurnalului:) Articole pe probleme de educație mentală, morală și fizică, educație și autoeducație;) din viața familială, școlară și socială din punct de vedere al intereselor creșterii și educației;) despre maternitatea și creșterea copilului în primii* ani de viață;) pe probleme de protejare a copiilor împotriva cruzimii și exploatării;) privind inițiativele educaționale gratuite pentru populația activă;) pentru munca manuala (agricol, artizanat etc);) despre știința naturii, organizarea de excursii etc d ;) pe probleme de igiena copilăriei și tinereții; Ô) "Din cărți și viață": o recenzie a revistelor, cărților și ziarelor pe probleme de educație și educație;) corespondența dintre persoanele interesate de problemele reformei educației și educației;) întrebări și răspunsuri ale cititorilor;) Bibliografie Prețul abonamentului: pentru an cu transport ruble, pentru jumătate de an - rub kg în străinătate ruble k Pentru profesorii rurali p , timp de jumătate de an - I p Se acceptă abonament: Moscova, Devichye Pole, Trubetskoy per , , redacția revistei "Free Education" Editura A N Konshin Editor I Gorbunov-Posadov Al treizeci și unuul an de publicare ABONAMENT ACCEPTAT PENTRU ON RgKuSK^ cel mai vechi ki/ЖIГЧЦ ^ din Rusia LU/ VUJ popular științific LKU/PSHI O ' pe probleme de spiritism, psihism, mediumitate și misticism Revizuirea și studiul unor teorii și fapte puțin cunoscute; telepatie, clarviziune, citirea minții, personalitate divizată, obsesia somnambulismului, magnetism animal, mediumism, hipnotism, fenomene de spiritism și alte fenomene și fapte oculte - Probleme controversate ale științei și vieții Iese de cel puțin ori pe lună în numere de la una până la trei coli tipărite Articolele sunt însoțite de desene explicative, desene și portrete, după caz Sunt postate recenzii ale cărților noi și vechi: sfaturi, clarificări și răspunsuri editoriale la solicitările și scrisorile abonaților Secțiunea literară va conține nuvele și nuvele care corespund direcției revistei Ppppiliao lituo Rusia: timp de un an ruble, pentru */? anul frecați IIIiiipal Tsopa în străinătate timp de un an ruble, pentru ani Va ruble k Emisiune separată la vânzare copeici (pot fi trimise cu timbre poștale) flnnnuniro ppiiimeotla * la Moscova: în redacția revistei - Arbat, casa Tolstogs IlUDIIIIIIIp D IirPpgIILAi ІЛL - n în toate librăriile din Rusia Red ed -ed P A Chistiakov

Biblioteca "Runivers " i ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAREA SE DESCHIDE pentru PE REVISTA "vstnik^= = EUROPA" (anul de apariție), fondat de M M Stasyulevich, publicat (din) de M M KOVALEVSKII, editat de K K Nrsenyev, cu participare strânsă I V Zhilkina, M M Kovalevsky, N A Kotlyarevsky, V D -Kuzmina-Karavaeva, A A Manuilova, D N Ovsyaniko-Kulikovskaya, A S Poenikov, M A Slavinsky, L Z Slonimsky și K A Timirya PREȚ DE ABONAMENT: Fără livrare în Sankt Petersburg și Moscova: timp de un an - ruble k , pentru * / ani - ruble k ; timp de un an - p k : cu dost în Sankt Petersburg și Moscova: timp de un an - ruble, timp de ani - ruble S, timp de ani - ruble; cu un preot, în alte locuri din Rusia: timp de un an - ruble, pentru , ^ ani - ruble k , timp de un an - p k ; în străinătate: timp de un an - ruble, timp de un an - ruble k , pentru t / v al anului - p OШш carte de jurnal și dopaapy și adshli-I g k SE ACCEPTĂ ABONARE:) la sediile revistei: în Sankt Petersburg, Mokhovaya, (tel -); la Moscova, Bulevardul Tverskoy, (telefon -); în Odesa, Sofievskaya, ; în Saratov, Moscova, ;) în toate cele mai bune librării și) în toate oficiile poștale ale Imperiului Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS NOTE DE STUDIU ALE IMPERIALULUI Kazan I^iversitetgi, pentru Notele științifice sunt publicate lunar în cărți nu mai puțin de file, fără a lua în calcul extrase din protocoale și anexe speciale Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile cu expediere ruble Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editor A Piontkoveky ABONAMENT ACCEPTAT pentru (al -lea an de publicare) "VESTNIK PSYCHO LOGI" Antropologie criminală și hipnotism, (Buletinul Institutului Psiho-Neurologic) Sub conducerea generală a academicianului V M Bekhterev Scopul revistei este în primul rând dezvoltarea și evidențierea celor mai importante probleme ale psihologiei moderne cu diversele sale departamente, precum psihologia generală și experimentală, psihologia individuală și socială, psihologia normală și patologică, psihofiziologia organelor de simț, zoopsihologia, psihologia copilăriei și altele În plus, se acordă atenția cuvenită și acelor departamente de psihologie care au o mare importanță practică, cum ar fi: psihologia pedagogică și penală, doctrina hipnozei și sugestiei și altele Întrucât viața mentală a unei persoane este indisolubil legată de activitatea sistemului său nervos, locul potrivit este acordat articolelor și rezumatelor cu caracter general despre neurologie, deoarece acestea pot contribui la înțelegerea proceselor mentale Definind în acest fel direcția principală a revistei, editorii se ocupă și de acoperirea acelor probleme de filosofie, biologie, sociologie și pedagogie care sunt într-un fel sau altul legate de programul de mai sus · În , revista a fost publicată în cantitate de cărți, fiecare cu un volum de - file Se acceptă abonament: în cabinetul și biblioteca Institutului Psiho-Neurologic gg Cetățenii din afara orașului sunt invitați să-și trimită cererile de abonament și banii pentru abonament la: "Institutul Psiho-Neurologic, Sankt Petersburg Librăriile care acceptă abonamente la reviste beneficiază de o reducere de °/ din prețul abonamentului Prețul abonamentului - ruble pe an cu transport (Pentru studenții din instituțiile de învățământ superior și profesorii din școlile elementare, atunci când se abonează direct prin biroul sau biblioteca Institutului - ruble copeici) Cele trei numere publicate ale revistei sunt trimise sau emise personal (în biblioteca Institutului) imediat după primirea banilor de abonament Vor fi publicate următoarele cărți ale revistei: IV- octombrie și V- decembrie Un abonament la jurnal pentru este deschis Actele Academiei Teologice din Kiev (Al cincizeci și treilea an de publicare) Revista va fi publicată lunar în cărți de

- coli Prețul unei publicații anuale cu transport maritim este de ruble, în străinătate ruble Întrebări de filosofie, carte ii Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU PE SĂPTĂMÂNAL "CERERE DE VIAȚĂ", - Buletin de cultură și politică, publicată la Sankt Petersburg, cu cea mai apropiată participare a prof M M Kovalevsky și R M Blank Marți" Programul "Cereri ale vieții**" include:) Articole de ghidare pe probleme actuale ale vieții politice, economice, literare și științifice din Rusia și Occident) Trecerea în revistă a evenimentelor din ultima săptămână) Corespondența) Revizuirea socio-economică) Recenzie literară) Revizuire științifică și tehnică) Bibliografie rusă și străină) Jurnal de reviste (recenzie a revistelor și ziarelor rusești și străine)) Teatru) Art) Feuilleton Abonamentele sunt acceptate începând cu data de a fiecărei luni Pret abonament: cu transport postal si livrare pentru an - ruble, pentru / ani - ruble k , pentru x / d - p k , timp de lună - k , otd număr - I k În străinătate: timp de an - ruble, pentru de ani - ruble k , pe Ví g - p k , timp de lună - k Pentru schimbarea adresei orașului în oraș - k , în toate celelalte cazuri - k Se acceptă abonamente: în biroul principal al "Solicitări ale vieții" - Sankt Petersburg, str Nikolaevskaya, , în filialele Asociației Librării "Cultură", în oficiile poștale și în librărie magazine Al patruzeci și șaptelea an de publicare "Astrahan Listok" va fi publicată în sub ediţia anterioară şi cu aceeaşi componenţă de angajaţi permanenţi Pret abonament cu transport: an- frecții copeici, i/ ani- ruble de copeici, luni - ruble - kop , lună - frecare Editor-editor V I Sklabinsky Biblioteca "Runivers "